РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чIал хуьх!

Лезги чIалай олимпиада

“Лезги газетдин” редакцияди 2018-йисалай гатIунна гьар йисуз мектебра кIелзавай аялрин арада лезги чIалай олимпиада кьиле тухузва. 2019-йисалай инихъ чIал хуьнин ва вилик тухунин макьсад авай и серенжем Махачкъала шегьерда тешкилзава.

Кьуд лагьай сеферда и олимпиада алай йисан 18-февралдиз республикадин меркездин 10-нумрадин юкьван мектебда 6-классра кIелзавай аялрин арада тухуда. Ана Махачкъаладин ва Каспийскдин мектебра лезги чIал чирзавай аялри иштиракда. Дидед чIалан Международный йикъан сергьятра аваз тешкилзавай и мярекат “Лезги газетдин” 100 йисан юбилейдиз бахшзава.

Олимпиададин тапшуругърик тест-диктант ва чIалазни эдебиятдиз талукь тестерин къайдадин суалар ква. КIвалахриз баллрин куьмекдалди къимет гуда.

Вилик йисара хьиз, цIини кIвенкIвечи чкаяр (1, 2, 3) кьурбуруз дипломар, пулдин премияр ва ктабар пишкешда.

Олимпиададе иштиракунин патахъай суалар хьайитIа, телефондин **8-928-584-16-72** нумрадиз зенг ийиз жеда.

1920 – йисалай акъатзава | **N 5** (10962) **хемис 4 – февраль,** 2021 – йис **WWW.LEZGIGAZET.RU** | Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - **16 манат**

Малуматрин сиясат: цIийи рекьер ва къайдаяр

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Алай йисан 2-февралдиз Кьасумхуьрел Дагъустандин Кьиблепатан территориальный округдик акатзавай муниципальный шегьеррин ва районрин пресс-къуллугърин векилрин семинар-совещание кьиле фена ва анал малуматрин (информационный) сиясат уьмуьрдиз кечирмишунин менфятлувал хкажунин месэлаяр веревирд авуна.

Мярекатда Сулейман-Стальский райондин кьил Нариман Абдулмуталибова, адан сад лагьай заместитель Лацис Оружева, райондин информагентстводин руководителди ва адан заместителри, Агъул, Ахцегь, Дахадаев, Дербент, Докъузпара, Къайтагъ, Кьурагь, Мегьарамдхуьр, Рутул, Табасаран ва Хив районрин, Дербент, Дагъустандин Огни шегьеррин пресс-къуллугърин регьберри ва гьакIни республикадин СМИ-рин векилри иштиракна.

Мярекат тешкилайди РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин малуматрин сиясатдин управление я.

Нариман Абдулмуталибова мярекатдин тешкилатчияр, иштиракчияр тебрикна ва муниципалитетрин малуматрин сиясат дуьз тешкилунихъ еке метлеб авайди къейдна.

Семинар-совещание РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин малуматрин сиясатдин управленидин начальник Рашид Акавова ачухна ва ада республикадин мулкуна сад тир малуматрин сиясат вилик тухунин цIийи къайдаяр ва рекьер арадал гъана кIанзавайдакай лагьана.

Р. Акавова коронавирусдин тIугъвалди халкьар гъарикIарнавай вахтунда республикадин СМИ-ри тухузвай важиблу кIвалах къейдна. Талукь месэладикай агьалияр вахтунда ва гежел тевгьена хабардар авунилай гзаф инсанрин уьмуьрни, жемятдин пайгарвални, абадвални аслу я. Идахъ галаз сад хьиз, республикадин СМИ-ри милли проектар ва государстводин программаяр уьмуьрдиз кечирмишзавай гьалдикай, гьукумдинни жемятдин яшайишдин вири къатарин арада ачух рахунар арадал гъуникай вахт-вахтунда кхьизва.

Сулейман-Стальский райондин информагентстводин регьбер Агьмед Гьуьсейнова семинардин иштиракчияр агентстводик акатзавай къурулушрин кIвалахдихъ галаз танишарна.

Семинар кьиле физвай вахтунда хабарар, малуматар гудайла, умуми къайдайрихъ галаз кьунин, тайин кIелзавайбурун ва яб акалзавайбурун итиж артухарунин ва гьакIни нагьакьан, тапан малуматриз акси технологияр кардик кутунин важиблувал къейдна.

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин малуматрин сиясатдин управленидин гьукумдин органрихъ ва муниципалитетрин пресс-къуллугърихъ галаз алакъа хуьзвай отделдин начальник Аида Изиевади малуматар гунин къайдайрикай, республикадин малуматрин сиясатдин рекьяй управленидихъ галаз санал кIвалахунин рекьерикай вичин фикирар лагьана ва муниципалитетрин пресс-къуллугъриз хабаррин “Яндекс. Новости” агрегаторда контентар вилик тухуниз эвер гана.

РД-дин “Координационный информационно-культурный центр” ГБУ-дин регьбер Мухтар Амирова арадал гъизвай контентдин менфятлувал хкаждай алатар раижна. Машгьур соцсетрай (Telegram ва TikTok) итижлу малуматар, хабарар гудайла герек къведай теклифарни гана.

Мярекатдин иштиракчийрив тешкилатчийриз гайи хейлин суалрин гьакъиндай талукь жавабарни агакьна. Семинардин эхирдай Рашид Акавова ЮТО-дин муниципалитетрин пресс-къуллугърин векилрихъ информациядин важиблу хилен кIвалахда агалкьунар хьана кIанзавайдакай лагьана.

Алай вахт жуьреба-жуьре технологийрин, техникадин, информациядин такьатрал гьалтайла акьван йигинди, аламатдинди хьанва хьи, эгер виликдай агьалийрив хабарар радиодай, газетрай ва телевиденидай агакьзавайтIа, къе социальный сетар лугьудайбур майдандиз акъатнава. Ихьтин шартIара СМИ-рин такьатри девирдин истемишунриз жаваб гана кIанзава. Чи йикъара информациядин алемда интернетди кьетIен чка кьунва. Гьавиляй чакай гьар садаз адакай менфят къачуз чир хьун лазим я.

Нумрадай кIела:

ЖЕМИЯТ

ЧIал вилик тухудай фонд арадал гъун теклифзава

...За лезги чIал вилик тухудай мергьяматлувилин махсус фонд арадал гъун теклифзава. Адан куьмекдалди, месела, лезги чIалал машгъул жезвай алимриз, дидед чIалан тарсар гузвай муаллимриз, милли изданийрин мухбирриз пулдин жигьетдай куьмекар гуда, ктабар акъудда, гьар жуьредин мярекатар тешкилда...

▸ 2

ЮБИЛЕЙ

Четинвилериз дурум гайиди

Женгерин цIаярай жуьрэтлувилелди экъечIай атлу, офицер яшайишдин женгерин яцIара гьат хъувуна. Азербайжандин госуниверситетдин юридический факультет куьтягьай Примов республикадин прокуратурадин идарайра кIвалахиз эгечIна. Сифтедай Махачкъалада, ахпа Кьурагь, Хив, Мегьарамдхуьруьн районра.

▸ 3

МЕДЕНИЯТ

“Мегьамед - къизмиш везинрал алай”

Вичин пудкъанни цIуд йисан юбилейдин вилик “Шарвили” опера яратмишна кьилиз акъудун - им Мегьамедан виридалайни чIехи къазанмишун хьанай. Зун инанмиш я, 80 йисан юбилейдизни ам вичин цIийи эсерар гваз гьазур жезвай. Амма агакьнач ам и йикъав. Женнетэгьли хьурай вичикай.

▸ 6

ЭКОНОМИКА

Къадагъа алатнавайдакай хабар гузва

Счетчик ахтармишнавай вахтуниз фикир це: ам прибордин паспортда къалурнава. Эгер ахтармишна кIанзавай вахт ахъаяйтIа, счетчикди къалурзавай делилар дуьзбур тушиз гьисабда ва ишлемишнавай газдай гьакъи нормативрал бинеламиш хьана гьисабиз башламишда.

▸ 7

МЕДЕНИЯТ

Хинерин тарихдиз сиягьат

Хинерин хуьруьн жуьмя-мискIиндин цларани куфи хатIунал атIанвай кхьинар алай къванер ава. Хуьруьн рагъакIидай пата авай мискIин хьиз, жуьмя-мискIинни са шумуд сеферда цIийикIа туьхкIуьр хъувуна.

▸ 8

САГЪЛАМВАЛ

Важиблу месэла веревирдна

РД-дин здравоохраненидин министерстводин медицинадин рекьяй куьмек гун тешкилдай Управленидин начальник М.Гьасановади къейд авурвал, тIугъвалдин вилик пад кьун патал Дагъустандин саки 60 процент агьалийриз азардикай иммунитет хьун, 700-760 агъзур касди азардиз акси рапар ягъун герек я.

▸ 9

Рапар ягъун давам жезва

Чи мухбир

И йикъара Дагъустандин Кьилин ва Гьукуматдин Администрацияда гуьгьуьллудаказ коронавирусдин садакай масадак акатдай азардиз акси рапар ягъуниз талукь серенжемдин сад лагьай пай кьиле фена. 100-лай виниз ксари, гьа гьисабдай яз республикадин исполнительный властдин органрин регьберрини, COVID-19 азардиз акси рапар ягъунин хушвал авайди къалурна. Абуру и кар кьилиз акъудун патал виликамаз ивидик антитела кватIа чирзавай анализ (тестирование) вахканвай. Адан нетижайрал асаслу яз, 30 касдиз рапар ядай мумкинвал гана. Идакай чи редакциядиз РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдай хабар гана.

И юкъуз коронавирусдиз акси рапар ягъайбурун жергеда РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин регьбердин заместитель Арслан Сайпуллаев, ина кардик квай жуьреба-жуьре управленийрин ва отделрин векилар, гьакIни РД-дин архитектурадин ва градостроительстводин рекьяй Комитетдин председатель Незир Гьуьсейнов, РД-дин Кьилин патав гвай аялрин ихтияррин рекьяй Уполномоченный Марина Ежова ва масабур авай.

"За медицинадин рекьяй чи къуллугъчийриз ва вакцина арадал гъанвай ксариз ихтибарзава ва гьавиляй раб ягъун кьетIна. И кар за жув ва жуван багърияр хуьн патал кьилиз акъудзава", - къейдна республикадин кьилин архитекторди раб ядайла.

Вичи раб ядай къарар гьикI кьабулнатIа, Марина Ежовадини лагьана: "Са шумуд асир идалай вилик ЧIехи Екатеринади цIегьериз акси раб ахтармишун патал ам сифтени-сифте вичиз янай. Идалди ада азардиз акси раб, сад лагьайди, тIегъуьн акъвазардай тек са такьат тирди, кьвед лагьайди, адан хатасузвал, пуд лагьайдини, ихьтин раб (вакцина) арадал гъун илим вилик фин тирди къалурнай. Исятда, XXI асирда, азардиз акси раб тIугъвал акъвазардай тек са такьат тирдан жигьетдай шаклу хьун дуьз туш".

Дагъустандин Кьилин ва Гьукуматдин Администрацияда коронавирусдиз акси рапар ягъун давам жеда. Мукьвара лазим тестирование кьиле тухвайдалай кьулухъ абур ашкъи авай маса къуллугъчийризни ядайвал я.

Январдиз Махачкъалада алай аямдин вири истемишунриз жаваб гузвай холодовой центр ахъайнаа, аниз районризни шегьерриз вакцина ракъурун патал холодильный камераярни галай махсус автотранспорт маса къачуна.

Мажибар: еке тафават

Хийир ЭМИРОВ

Мулкарин гегьеншвилел гьалтайла, чи уьлкведив къведайди дуьнья-да авач. Урусатдин регионар тIебиатдин шартIариз, гьавадиз, вахтуниз ва маса кьетIенвилеризни килигна, жуьреба-жуьре дережайриз пайнава. Идан бинедаллаз зегьметчи инсанриз мажибарни тайинарнава. Мисал яз, эгер Дагъустанда муаллимрив вацра, юкьван гьисабдалди, 15-17 агъзур манат агакьзаватIа, Москвада муаллимди 40-45, Тюменда 60-70 агъзур къачузва. Бязи регионра муаллимдин мажиб 100 агъзур манатдизни барабар жезва.

Им дуьзвал, гьахъвал яни? Гзафбуру "ваъ" лугьузва. Эгер уьлкве, законар, кеспидин везифаяр сад хьтинбур ятIа, мажибарни виридаз сад хьтинбур хьана кIанда лугьузва. И патахъай абур гьахълу я, амма лап четин, мекьи, мишекъат шартIарани, регьят, кьезил, къулай чкайра кIвалахун сад туш эхир. Гьа и крар фикирда кьуна, мажибрин арада еке тафаватлувилерни ава.

Статистикадин идарадин делилралди, федеральный вири округрикай Кеферпатан Кавказдин округдин кIвалахзавайбурув, юкьван гьисабдалди, тIимил мажиб агакьзава. Округдин регионрин арада - Дагъустандин зегьметчийрив.

Ставрополдин крайда юкьван мажибди 26900 манат, Кеферпатан Осетияда - 26100, Кабардино-Балкарияда - 24700, Ингушетияда - 22800, Дагъустанда -20379 манат тешкилзава. Гьа са вахтунда чи республикада юкьван мажибдилай тIимил пул (14-16 агъзур) къвезвайбур лап гзаф я.

Инал 2014-йисан официальный делилар гъиз кIанзава. Юкьван гьисабдалди, финансрихъ галаз алакъалу идарайрин къуллугъчийри 45110 манат, государство идара ийизвайбуру 36870, алишверишда - 18811, здравоохраненида - 18118, образованида - 15782, эцигунардайбуру - 14610, хуьруьн майишатдин зегьметчийри - 11900, культурадин работникри - 10500 манат къачузвай. Эхиримжи кьвед-пуд йисуз медицинадин ва образованидин хилера кIвалахзавайбурун мажибар хкажна, амайбур гилани гьа гъвечIи мажибрин иесияр яз ама.

Гьа са вахтунда гьукумдин идарайрин къуллугъчийрин (чиновникрин), депутатрин, банкиррин, жуьреба-жуьре ОАО-рин, ООО-рин, компанийрин регьберрин мажибар 10-20 сеферда виняй я.

КПРФ-дин, "Гьахълу Россия" партийрин депутатри уьлкведин Президентдиз ва Гьукуматдиз мажибар тайинарунин ва вацра миллионралди мажибар къачузвайбурал алава налогар илитIунин гьакъиндай чарар кхьенватIани, вилериз аквадай хьтин дегишвилер авач.

Исятда муаллимрив, медицинадин къуллугъчийрив, гекъигайла, хъсан пулар агакьзава. Гьа са вахтунда районра, хуьрера и пешекаррин кьитвал ава. Санлай къачурла, республикадин школаяр 450 муаллимдихъ (гъвечIи классрин, къецепатан, урус ва дидед чIаларин, математикадин), больницайра, поликлиникайра 300-лай виниз духтуррихъ (фтизиатр, рентгенолог, участокдин терапевт, инфекционист, трансфузиолог, хирург…) игьтияжлу я. "Земский доктор", "Земский учитель" программаяр кардик кватIани, пешекаррин кьитвал амукьзава.

Пенсионерри къачузвай пуларин арадани еке фаркь ава. Эгер садбуруз 8-12 агъзур, 16-18 агъзур гузватIа, масадбуру 40-50 агъзур, 80-100 агъзур манат къачузва. Вучиз икI ятIа лугьун четин месэла я.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 3-февралдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун кьадар 28 203-дав агакьнавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 80 кас дуьздал акъудна.

Гьа са вахтунда духтуррилай начагъ хьайи 25 277 кас (эхиримжи юкъуз - 114) сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 1 295 568 кас ахтармишнава. 2 439 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), кIвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 1 256 (эхиримжи юкъуз - 4) кас кьена.

ЧIал вилик тухудай фонд арадал гъун теклифзава

Мукьвара "Лезги газетдин" редакциядиз Ярагъ Мегьамедан тIварунихъ галай мергьяматлувилин фондунин председатель Гьажибуба РУСТАМОВАЛАЙ чар атана. Чна ам газет кIелзавайбурун фикирдиз гъизва:

"Гьуьрметлу Мегьамед Ибрагьимович!

Алатай йисан эхирра "Дагъустан" РГВК каналдай эфирдиз акъатай "Вахтар ва инсанар" передачайрикай сад "Лезги газетдин" 100 йис тамам хьуниз талукьарнавайди тир. Ана хайи чIалал акъатзавай газетдихъ авай агалкьунрихъ галаз санал, кIвалахдин рекье гьалтзавай четинвилерикайни лагьанвай. Мисал яз, редакцияда зегьмет чIугвазвайбурун зегьметдин гьакъи гъвечIиди хьун, жегьил пешекаррин кьитвал, ДГУ-дин, ДГПУ-дин филологиядин факультетрин урус ва Дагъустандин чIаларин отделенийрик лезгийрикай лап тIимилбур экечIун ва икI мад.

Гьелбетда, республикадин милли газетдин редакцияда кIвалахзавай мухбирдиз къвезвай 15 агъзур манатдихъ кьил хуьз, вични шегьердин чкада, четин я.

И кар фикирда кьуна, за лезги чIал вилик тухудай мергьяматлувилин махсус фонд арадал гъун теклифзава. Адан куьмекдалди, месела, лезги чIалал машгъул жезвай алимриз, дидед чIалан тарсар гузвай муаллимриз, милли изданийрин мухбирриз пулдин жигьетдай куьмекар гуда, ктабар акъудда, гьар жуьредин мярекатар тешкилда ва санлай чIал хуьн ва вилик тухун патал маса серенжемар кьабулда.

Гьелбетда, фонд арадал гъун регьят кар туш. Амма и кардик вири халкьди къуьн кутуртIа, арадал нетижани къведа. Эгер вацра 25 агъзурдалай виниз къазанжи къвезвай гьар са лезгиди хайи чIал вилик тухун патал кардик кутадай фондуниз гьар вацра 100 манат чара ийиз хьайитIа, и месэладал кIукI къведа. Гьелбетда, фондунихъ устав, председатель, совет, банкдин счет хьун герек я.

Зи теклиф веревирд авун патал лезги районрин, РД-дин Халкьдин Собранидин ва РФ-дин Госдумадин депутатрин, жемиятдин, илимдин, медениятдин векилрин, хайи чIалахъ рикI кузвай ватанэгьлийрин иштираквал аваз милли собрание тешкилайтIа, хъсан жеда.

Эгер чалай и макьсад кьилиз акъудиз алакьайтIа, милли изданийра кIвалахзавай мухбирдиз вацра къвезвай мажиб артухариз жеда (мисал яз, 30 агъзур манатдал кьван). Хайи чIал чирзавай, ахтармишзавай студентриз, аспирантриз алава стипендияр тайинарда. И карди хайи чIал чирун патал вузрик экечIзавай жегьилрин кьадарни артух хьуниз таъсирда. Лезги чIалан муаллимриз пулдин рекьяй куьмекар гуда. Винидихъ лагьайвал, ктабар акъудда, хайи чIал хуьдай ва вилик тухудай проектар гъиле кьада.

Са кардив эгечIдайла четинвилер ацалтун адетдин гьерекат я. За фикирзавайвал, чна къуватар сад авуртIа, Аллагьдин куьмекдалди, фонд арадал гъунин месэла кьилиз акъудиз жеда".

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ:

Гьуьрметлу агъсакъал Гьажибуба Рустамова къарагъарнавай месэла, гьакъикъатдани, чи халкьдин тIал алай месэлайрикай сад я. Эхиримжи йисара гьатта хуьруьн чкайрани кваз хайи чIал туна, урусдал рахазвайбур пара, мектебра дидед чIалан тарсар гузвай муаллимрин, газетрин, журналрин редакцийра кIвалахзавай пешекаррин кьадар тIимил жезва. ЧIал вилик финиз манийвилер гузвай крарин, гьерекатрин, месэлайрин сиягь мадни давамариз жеда...

Лагьана кIанда, чи къунши миллет тир табасаранрихъ хайи чIал хуьнин ва вилик тухунин жигьетдай махсус фонд ава. Адан кIвалахдикай чахъ гегьенш малуматар авач, амма ахьтин фонд авайдакай чун хабардар я. Лезгийривайни ихьтин фонд тешкилайтIа жеда. Гьажибуба Рустамова къейд авурвал, Аллагьдин куьмекдалди, вири халкь сад хьана, и месэла кьилиз акъудизни жеда. И карда чунни чалай алакьдай куьмекар гуз гьазур я.

Жанлат Примован - 100 йис

Четинвилериз дурум гайиди

Нариман ИБРАГЬИМОВ

ЙИСАР физва, девирри девирар дегишарзава, уьлкве, республика ва чи хуьрер, районар патал гьакъисагъвилелди зегьмет чIугур, акьалтай вири четинвилериз дурум гайи инсанарни чавай къакъатзава. Ахьтинбурукай сад цIи дидедиз хьайидалай инихъ 100 йис тамам хьанвай Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, зегьметдин ветеран, республикадин прокуратурадиз уьмуьрдин 35 йис бахш авур **ПРИМОВ Жанлат Жаватович** тир. Жаван чIавалай ам женгерин яцIара гьатна ва анрай ам дирибашвилелди, уьтквемвилелди экъечIни авуна.

Жанлат 1921-йисан январдиз Къалажухрин хуьруьн (Докъузпара район) лежбер, колхоздин бригадир, седридин заместителни хьайи Жаватан хизанда дидедиз хьана. Коммунистрин партиядин жергейрикни экечIай Жавата фад кьатIана, советрин гьукуматди зегьметчи инсанрин веледриз ачухнавай рекьерикай менфят къачуна кIанда. 1930-йисар лап четинбур, агъурбур, кашакди инсанар телеф жезвайбур тиртIани, ада рухвайрив кIелиз туна. 1940-йисуз Буйнакскдин педагогвилин училище куьтягьай Жанлат хуьруьн аялриз урус чIалан тарсар гунив эгечIна. Жаватни диде Менже хцин мехъеррин къайгъуйра гьатна, амма и мурад кьилиз акъатнач. Гатун гуьлуьшан юкъуз цав хабарсуз чIулав булутри

Къалажухви шагьид хьайи са шумуд агьвалатдал акъвазин.

Женгер Молдавиядин чилел физвай. Са шумуд километрдин вилик фенвай атлуйрин корпусди кьулухъди катзавай фашистрин зегьле ракъурзавай, душмандиз станковый пулеметрай цIай гузвай. Немсер чеб чпел хтайла, касни амач, на лугьуди, акурди ахвар я, амма чка-чкадал - кьейибурун мейитар... кьуна, къалажухвийрив рикI къарсатмишдай хабар агакьна - дяве. Фашистрин Германияди Советрин Союздал вегьенва, уьлкве хаталувилик акатнава, халкь Ватан хуьз къарагъна кIанзава. Ихьтин жавабдар макъамда къене рикI авай итимривай далдадик чуьнуьх жеда жал? Жаватан рухваяр - Примни Жанлат - Ватандин гьарайдал фена.

Жанлат Ставрополда авай атлуйрин эскадрондиз рекье туна ва адаз савадлу масабурухъ галаз санал военный рекьяй тади гьалдин чирвилер, вердишвилер гана. Взводдин командирвиле тайинарай Примов эскадрондихъ галаз Харьковдин патарив фена. Яру Армияди гузвай кьван телефвилеризни, зиянризни килиг тавуна душманди виликди гьерекатзавай. Примов вичин юлдашрихъ галаз кьуд вацра фашистрин хура акъвазна, командиррин тапшуругъар кьилиз акъудна, душмандин гзаф гьужумар алудна. ГьакI ятIани, артиллериядин, танкарин гуьллейрин, цавай "къвазвай" кьван бомбайрин хура гьатнавай аскерар телеф жезвай, кIанзни-такIанз кьулухъ чIугуниз мажбур жезвай. Фашистар Кавказдихъ элкъвенвай. Атлуйрин эскадрондиз тапшуругъ гана: Кировабаддиз фин ва ана са шумуд сеферда кьери ва зайиф хьанвай эскадрон вири терефрихъай къайдадиз хкун. И буйругъ тамамарун патал са варз акъатна.

Жанлат Жаватовичахъ галаз зун цIувад йис вилик гуьруьшмиш хьанай. А вахтунда ада рикIел хканай:

- Элкъвена фрондиз хъфидайла, заз зи багъри ерияр акунай, за Шалбуз, Шагь дагъларилай стIалрив ацIанвай вилер аладарнай. Белиждин, Дербентдин станцийрал эшелон акъвазарначиртIани, за дидед чIалал станцийрик квайбуруз саламар ганай. Махачкъалада поезд акъвазарайла, зун Буйнакскийдин куьчеда къекъвенай, амма чидай са касни гьалтначир. Гьа инай юзун хъувур чи эшелон Таганрогдин патав акъвазарнай ва чун Миус вацIун эрчIи пата кьунвай сенгерар мадни мягькемарун патал ракъурнай.

Генерал Саливанова регьбервал гузвай Доддин Гвардиядин атлуйрин 5-корпусдиз гузвай тапшуругъар четинбур тир: душмандин далу патаз гьахьун ва адаз жезмай кьван зиянар гун, гьужумдиз физвай къуватар чпел желбун, чан алай къуватар къирмишун, фашистрин частарик къалабулух кутун. Ктабра кьейд ийидай хьтин игитвилер корпусдин атлуйри гзаф авуна, абурукай хейлинбур командиррин рикIел хкунрани кхьенва.

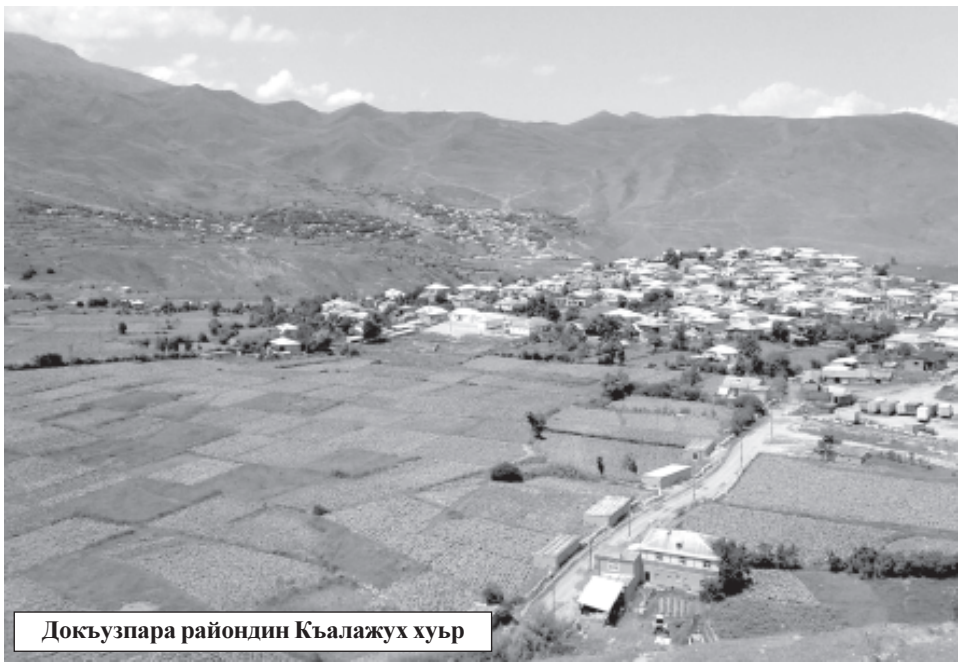

Докъузпара райондин Къалажух хуьр

- Чна женгинин нубатдин рейд тешкилнавай. Командирри гайи малуматрай, сифте гьалтзавай поселокда фрицар амачалдай. Чунни аниз са къурхулувални авачиз рекье гьатна, - рикIел хканай Ж.Примова.- Поселокдив агакьдалди чи вилик чукуриз-чукуриз кьуд молдаван атана. Къурушвийри алукIдай хьтин тик кукIушдин бармакар алай.

- Куьн гьиниз физвайди я, чина фашистар ава, кьуллухъди элкъуьгъ,- лагьана абуру къалабулух кваз.

- АкI ятIа, и югъ абуруз эхиримжиди жеда. Гадаяр,- гьарайна за,- тирвал гьазур хьухь, вад декьикьадилай душмандин винел - гьужумдиз!

Хкетрик квай гарун шивераллай пагьливанар хьиз, хабарсуз сухулмиш хьана чун поселокдиз. Станковый пулеметри, автоматри ва турарини чпин кар авуна. Чан аламукьайбур гьа акатайвал катна. Чи гъиле дяведин ва недай суьрсет авай пуд фургъун, пулемет алай фаэтон ва са шумуд фриц гьатна.

Сад-садалай важиблу ва гурлу гъалибвилер къазанмишзавай Яру Армиядин кьушунри пехъи хьанвай ва азгъунвилелди дяве ийизвай фашистар чпин магъарадиз гьал хъийизвай. Атлуйрин корпусни вилик жергейра авай. 1-взводдин командир Примоваз, саки са километрдин вилик фена, разведка тухун буйругъна. Югъ пара чIуруди, гьалчIайди тир. Марфар къвана, рекьер палчухдиз элкъвенвай. Взводда амайди 14 кас тир. Станковый пулематар алай кьве фаэтон гваз Примован лекьер, мичIи йифен пердедик кваз, картадай къалурай терефдихъ чIутхунна. Тайин чкадал агакьна, санайни са кас акунач. Яваш-яваш аяздини вичикай хабар гузва. Са арадилай жив къваз эгечIна. Экуьнахъ взвод корпусдиз хъфидайвал хьана. Рекье абурал са хуьр ацалтна. Примова аскерриз тапшуругъ гана: "Куьн инал акъваз, за ана вуч гьал аватIа чирда".

Сифте гьалтзавай кIвалин къенез гьахьнамазди адаз столдихъ, кителни хтIунна, ацукьнавай фриц акуна. Тапанчияр дакIардал алай. РакIарай атай спелар, рацIамар муркIади кьунвай кас акурла, немс са гьерекатни тийиз амукьна. Примова автомат вичел чIугурла, ада гъилер хкажна. Амни гваз хтана взвод корпусдиз.

Днепропетровск шегьердин патарив кьиле фейи женгера командирдал залан хер хьана. Сифте Украинадин, ахпа Алма-Атадин ва Москвадин госпиталра хер сагъар хъувур Жанлат вичи къуллугъзавай корпусдиз хъфена. 1945-йисан сифте кьилер тир. Атлуйрин корпусди Венгриядин чилел фашистриз басрух гузвай. Гьаваяр, лап лекь атIудай хьтин, мекьибур тир. Фрицар катзавайтIани, женгер инсафсузбуруз, ивияр экъичдайбуруз элкъвезвай. Примов авай эскадрилья кьве суткада виликди физ алахъна, эхир пуд лагьай йикъан экуьнахъ атлуйри, фашистрин дзотарни кьулухъ туна, виликди лув гана. Тамар, хуьрер, шегьреяр... Гьелбетда, советрин кана-кармашнавай, харапIайриз элкъуьрнавай чкайриз ухшар авачир анагар. Разведкадин делилралди, физвай пата душман амукьун лазим тушир. Амма тамукай хкатай атлуйриз чпин къаншардиз къвезвай кьушун акуна. Вирида гьасятда тамук гьерекат хъувуна. Взводрин командирар кIватI хьана ва хабар кьуна - вучда?

- Вучда кьван, абур тирвал къаршиламишна кIанда,- жаваб гана эскадрильядин командирди.

Фашистар патав хьиз агакьайла, аскерри чпив гвай вири яракьрай душмандиз гуьлле гана. Кьуд-вад декьикьадилай фрицрини жаваб гуз гатIунна. Амма атлуйри чпин кар авуна. Есирда гьатайбуру хиве кьурвал, абуру чи аскерар румынвияр я лагьана фикирнай.

Дявени Примова Венгриядин чилел, Днестр вацIув агакьдалди 100 километр амаз куьтягьна. Са йисуз ам Румынияда амукьна. 1946-йисан июлдиз хайи Ватандиз хтана, хурудал Ватандин дяведин 1-дережадин, кьве Яру Гъед орденар ва са шумуд медаль алаз. Хва вилериз ахкур диде-бубани пара шад хьана. Жанлат вичин муаллимвилин кеспидив эхгечIна, ахпа мехъерни авуна, пара къени руш Ядгарахъ галаз хизан кутуна.

Женгерин цIаярай жуьрэтлувилелди экъечIай атлу, офицер яшайишдин женгерин яцIара гьат хъувуна. Азербайжандин госуниверситетдин юридический факультет куьтягьай Примов республикадин прокуратурадин идарайра кIвалахиз эгечIна. Сифтедай Махачкъалада, ахпа Кьурагь, Хив, Мегьарамдхуьруьн районра.

Дяведин вири азабар, четинвилер, къурбандар акур ва прокурорвилин везифаяр хивез къачур касди сифте нубатда гьахълувилиз, советрин законар михьивилелди хуьниз, районрин майишатра, идарайра, жемиятдин чкайра чIуру, нагьакьан крарин вилик пад кьуниз, халисан тахсиркарар жавабдарвилиз чIугуниз къуллугъна. Дяведилай гуьгъуьнин йисара хуьрера инсанар гзаф четинвилерик кумай. КIевяй экъечIун патал бязибуру тахсиркарвилеризни кьил язавай. Колхозрин малдевлетдал гъил яргъи ийизвай. Туьквенар атIузвай. Законар кваз такьаз, яш тамам тахьанвай рушар гъуьлериз гузвай. Куьгьне адетрикай менфят къачуз, дишегьлияр зулумдик кутазвай. Итимрин гужар эхиз тахьана са шумуд дишегьлиди чпин чанариз цIарни янай...

Жанлат Жаватович вичин пешедикай лап кагьулдиз рахадай кас тир. Уьмуьрдикай, хъсан инсанрикай, вичин дустарикай рахадайла адал вири гьейран жедай. Амма ада КьепIиррин "дело" ва гьакI Хуьпуькьрин, Луткунрин, Рубасдин, Ахцегьрин са шумуд четин, делилар жагъуриз тахьанвай, шагьидрин ихтилатар чеб чпив кьан тийизвай, силисдивай бегьемвилелди субут ийиз тахьанвай "делояр" дуьздал акъуднай. Адахъ са аламат мад авай, суддал рахадайла ам прокурор яз, тахьайтIа, адвокат яз рахазвани гзафбурун кьил акъатдачир. Им адан пешекарвилин, тежрибадин, алакьунрин, инсанвал хуьнин дережа тир.

Кьурагьа акъудай йисарикай ада икI рикIел хканай: - Кьурагьрин ва вири райондин жемят гьуьрмет ийиз алахъдай, мугьман кьабулунин бубайрин адетар хуьз алакьдай, зарафатдин, ихтилат-суьгьбетдин кьадар ва чка чидай, дуствал, гьуьрмет-хатур квадар тийидай, дамах гвачир, зегьметдал рикI алай, чпин гъвечIи ватан гзаф кIандай инсанар я. Адалай инихъ гзаф йисар алатнаватIани, зи рикIелай гьа чIаван агъсакъалар тир Бабаев Шамил, Ибрагьимов Исмаил, Мамедов Али, Идрисов Абдуллагь, Мамедов Гьабиб, Рамазанов Мавлудин, Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчияр тир Мусаев Багьадин, Рамазанов Магьамедшериф, Абдуллаев Рамалдан, интеллигенциядин векилар тир Ягьибегов Ибрагьим, Къурбанов Эмин, Назаралиев Али, Исаев Шамсудин, Будаев Рамазан ва гзаф масабур алатзавач. Ихьтин акьуллу, хатурлу инсанрикай даяхар, дустар кьуна зун инанмишвилелди кIвалахдин яцIа гьатна, заз кIвалахизни регьят хьана.

Прокурор Примова вири жуьрейрин тахсиркарвилерин вилик пад кьун патал агьалийрихъ галаз гъавурдик кутунин кIвалах гегьеншарна. И важиблу карда камаллу агъсакъалрин, дяведин иштиракчийрин, коммунистрин, муаллимрин, комсомолрин, активный дишегьлийрин куьмекдикайни менфят къачуна. Гьи хуьруьз фейитIани, ам я школада, я клубда инсанрихъ галаз гуьруьшмиш жедай, абурун дердийрихъ яб акалдай, абур законрин ва чпиз талукь гзаф месэлайрин гъавурда твадай. Гьа и гуьруьшрал вичиз авур арзайрин бинедаллаз ада нагьахъдаказ дустагъда тваз кIанзавай са шумуд кас, цIийи кьилелай силисдин серенжемар кьиле тухвана, азад хъийиз тунай.

Государстводин жавабдар къуллугъ дуьздаказ, ян тагана кьилиз акъудунихъ галаз сад хьиз, Жанлат Жаватовича уьмуьрдин юлдаш Ядгарахъ галаз ирид веледни уьмуьрдин рекьел акъудна, абуруз, кIелиз туна, обществодиз менфятлу жедай тербия гана. Къе Примован веледри, хтулри, птулри районда, республикада ва уьлкведин регионра халкьдин майишатдин жуьреба-жуьре хилера гьакъисагъвилелди зегьмет чIугвазва.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Къузгъунрихъ галаз билбилар?..

Макъаладин кьил кIелайвалди суал гун мумкин я: “Къузгъун авай чкада билбил жедани?”

Дуьз суал туш ни лугьуда?

Къузгъун - нефс къати, са куьнилайни элкъуьн тийидай вагьши къуш ва я гьахьтин инсан тирди къейднава чи вири гафарганра. Билбил - манидар я. Умун, секин, вичикай садазни хата, къурху авачирди. Къушни гьакI я, инсанни.

Гьич чеб чпив кьадай затIар туш, лугьуда куьне. Къузгъун гьинай? Билбил гьинай?.. Амма... Чи уьмуьрди, гьакъикъатди абур санал агуднава...

Вагьшияр авай чкада дуьзена, ислягь ксарни жедачни? Чапхунчидин вилик акъваздайди ислягьвилинни аслу туширвилин къайгъудар я. Ихьтин къайгъударар хьаначиртIа, дуьнья чапхунчийри тарашна куьтягьдай. Мумкин я, дуьнья (чил) вичин кьацIалайни алудун.

Зи веревирдер яргъариз физва. Чебни зи рикIел и мукьвара “Литературная газета”-дай кIелай “Историк без истерик” (2021-йисан 12-январдин нумра) макъалади гьана. Ана ихтилат и мукьвал тир тарихда, “викIегь” 90-йисарилай инихъ чи обществода государствадин дережада кьиле фейи, виликрай гьич виливни хуьн тавур хьтин дегишвилерикай физва. Тарихчи писатель Яков Гордина вичихъ галаз суьгьбетзавай журналистдиз , Чечняда кьиле фейи вакъиайрикай жаваб яз, лагьанва: “Уьлкведин кьисмет дяведихъ къанихбурун гъиле тун хаталу кар я. Абуру (яни дявекарри - **М.Ж.**) чи къенепатан гьаларни чIурда: “къачагъ” къушари, “манидар” къушар, тIуьна куьтягьда”. (“Ловчие” птицы заклюют всех “певчих”).

Писателдин гекъигун чи обществода гьалтзавай “къузгъунрикайни” “билбилрикай” тирдал шак алач. Къармах хцибуру къармах къуьруьбуруз уьмуьр тагун вагьшийрин къанун я. Бес къе обществода “къузгъунрикайни” “билбилрикай” икьван гзаф вучиз рахазватIа?

Цивилизацияр вилик фенва лугьузва. “Искусственный интеллект” арадал гъуникай рахазва. Икьван сирлу агалкьунар инсанар вагьшивилихъ фин паталди яни?

“Къузгъунар” пара тирди неинки 90-йисара чи уьлкведа кьиле фейи бедбахтвилери-тарашунрини чапхунчи гьужумри (дявейри), абурулай гуьгъуьнизни къурмишай вакъиайри (Чечнядин дяве, Чечнядай Дагъустандал террористрин международный кIеретIри чапхунчивилелди гьужумун, Гуржистанди Кьиблепатан Осетия ягъун, Украинадин «майданар», Къарабахдин дяве...) мадни ачухдаказ успатзавачни?

Сирияда ИГИЛ лугьудайдан (чи уьлкведа къадагъа эцигнавай) вилик пад гьана атIаначиртIа, адан иесивал бажагьат хъжедай.

Дуьньядин кьисмет “Америкадин демократия” хьтиндан ихтиярда туртIа, ада вичиз хуш тушир вирибур, Югославия, Ирак, Ливия, маса вилаятар хьиз, дарбадагьна куьтягьдачир жал? Гилани а “къузгъунрин” иштягьар секин туш.

Инал гьанвай вири мисалар тарихдинбур я. Чи къенепата ва къецепата кьиле фейи вакъиаяр. Къвезва, физва йисар. Вуч гъизва? Вуч тазва? Вуч тергзава?..

Багъдин саламатвал гьикI хуьда? Къузгъунарни, къаргъаярни, пехъерни, керекуларни пара я. КукупIарни тIимил туш. ТипIер, йифен кьифер, кьаркьулуварни авайди рикIел къвезва. Белки, ибур вири герек тушир къушар ятIа? Аллагьди абур герек авачиз бажагьат халкьнава.

Бес билбилар гьикI хуьда? Бес каруйриз, чубарукриз, лифериз, хуьруьн нукIериз вучда? Дурнаяр, къугьар гьинизда? Зун кIвалин къушарикай гьич рахазвач...

Аквазвайвал, са гьихьтин ятIа гьахъвал, дуьзвал, барабарвал, алакъа, гармония хуьн тавуртIа, алем михьиз тартибдикай хкатун мумкин я. Дуьньядин вири революцияр гьа гьахъвал, барабарвал, гармония квадарайла арадал атайбур тушни?

Дуьньядал садрани такур жуьредин тIегъуьнарни, тIугъваларни, тIурфанарни акьалтзавайдан шагьидар я чун. Гьикьван тамар кузва? Гьикьван ятар акьалтзава? Гьикьван агъуламиш жезва?.. Садрани такур “коронавирус” лугьудай тIугъвал - завал гьикI атана?.. 90-йисарин “викIегьвилери”, “перестройщикринни” цIийи “либералрин” тарашунри, яни гармония квадаруни СССР хьтин государство квадарна. Гила Россиядал элкъвенва и “къузгъунар”. Суалар мадни гзаф я. Жавабар гуз алахънавайбурни тIимил туш. Амма...

Чун рахазвай макъалада тарихчи писателди хъсан фикир лагьанва: “Обществода барабарвал, терездин дуьзвал хуьх - дуьньядани дуьзвал, гармония амукьда!”

“Общество” гафуни чи рикIел вири инсаният гъизвайди хьиз, гьар са тешкилатдин бине тир хизандин сагъвал, дуьзвал, къеневал, асайиш гъизва. Хизанда авай гьар садан йисарилай инихъ чи обществода государствадин дережада кьиле фейи, виликрай гьич виливни хуьн тавур хьтин дегишвилерикай физва. Тарихчи писатель Яков Гордина вичихъ галаз суьгьбетзавай журналистдиз , Чечняда кьиле фейи вакъиайрикай жаваб яз, лагьанва: “Уьлкведин кьисмет дяведихъ къанихбурун гъиле тун хаталу кар я. Абуру (яни дявекарри - **М.Ж.**) чи къенепатан гьаларни чIурда: “къачагъ” къушари, “манидар” къушар, тIуьна куьтягьда”. (“Ловчие” птицы заклюют всех “певчих”).

Писателдин гекъигун чи обществода гьалтзавай “къузгъунрикайни” “билбилрикай” тирдал шак алач. Къармах хцибуру къармах къуьруьбуруз уьмуьр тагун вагьшийрин къанун я. Бес къе обществода “къузгъунрикайни” “билбилрикай” икьван гзаф вучиз рахазватIа?

Цивилизацияр вилик фенва лугьузва. “Искусственный интеллект” арадал гъуникай рахазва. Икьван сирлу агалкьунар инсанар вагьшивилихъ фин паталди яни?

“Къузгъунар” пара тирди неинки 90-йисара чи уьлкведа кьиле фейи бедбахтвилери-тарашунрини чапхунчи гьужумри (дявейри), абурулай гуьгъуьнизни къурмишай вакъиайри (Чечнядин дяве, Чечнядай Дагъустандал террористрин международный кIеретIри чапхунчивилелди гьужумун, Гуржистанди Кьиблепатан Осетия ягъун, Украинадин «майданар», Къарабахдин дяве...) мадни ачухдаказ успатзавачни?

Сирияда ИГИЛ лугьудайдан (чи уьлкведа къадагъа эцигнавай) вилик пад гьана атIаначиртIа, адан иесивал бажагьат хъжедай.

Дуьньядин кьисмет “Америкадин демократия” хьтиндан ихтиярда туртIа, ада вичиз хуш тушир вирибур, Югославия, Ирак, Ливия, маса вилаятар хьиз, дарбадагьна куьтягьдачир жал? Гилани а “къузгъунрин” иштягьар секин туш.

Инал гьанвай вири мисалар тарихдинбур я. Чи къенепата ва къецепата кьиле фейи вакъиаяр. Къвезва, физва йисар. Вуч гъизва? Вуч тазва? Вуч тергзава?..

Багъдин саламатвал гьикI хуьда? Къузгъунарни, къаргъаярни, пехъерни, керекуларни пара я. КукупIарни тIимил туш. ТипIер, йифен кьифер, кьаркьулуварни авайди рикIел къвезва. Белки, ибур вири герек тушир къушар ятIа? Аллагьди абур герек авачиз бажагьат халкьнава.

руьгьдин къулайвални, дуьзвални, паквални рикIел къвезва. Яни инсан вичин руьгьдай “къузгъун” яни, “билбил” яни, гьисаба кьун герек жезва.

Мад суал къвезва: “Битмишариз, хуьз, артмишиз жезвани чавай “билбилар?” Билбил куьз я лугьуз, къузгъунриз тIуьн артухарзавайбур гзаф жезва эхир? КIар хуькуьрзава вирибурук! Тазвач чахъ я михьи ирс, я къени хиял, я вафалу дуствал, я инанмиш архавал, я рикI ачух стхавал... Къузгъунар жедачни ихьтин чкада?

Къузгъун гзаф империйрин асул яржни я. Гьелбетда, къуватлу тирди чирун патал. Амма къуватлу я лугьуз, датIана къакъудунунни тарашунин гъуьрче хьайитIа, эхир гьикI жеда?..

Къуватлу тахьайтIа, масабурун къузгъунрини пехъери чаз кIуф ядачни? Ихьтин гьаларни тIимил хьайиди туш. Жанавуррин арада хеб яз амукьунни хаталу я. Гармония хуьн патал къуватлуни хьун, герек чIавуз ам кардик кутазни чир хьун важиблу я. Амма, винидихъ тарихчи писателди лагьанвайвал, гьич са чIавузни крар анжах къузгъунрал ихтибар тийин...

Билбилар пара хьайитIа, къузгъунриз фу тIимил жеда жал?..

Чи общество, за кьатIузвайвални, гьа и садвал, барабарвал хуьз тахьуни тартибдикай хкудзава. Тарс къачун лазим я тарихдикай. Амма жезвач и кар. Гьарда вичиз кIанивал рикIел хуьзва тарих. Вичиз кIанивал ам кхьиннни хъийизва. Садвал, барабарвал, гармония хуьникай тIимил рахазва, тIимил кхьизва, тIимил чирзава. Нефс хьанва кьилин тербиячи! Яни къузгъунвилин тербияди кIвенкI къачунва. Ада чун гьи терефдихъ акъуддатIа?..

Тарихда къузгъунри дуьнья гзаф сеферра цIаярани бипIинра, тIурфанрани азарра турди рикIелай ракъурзава. Къузгъунри вегьейди я Хиросимадал ядерный бомба. Къузгъунри я вири чIехи дявейрик кьил кутурди. Нацистрин хурудал гилани къузгъунрин хаш ала...

Советрин Гербдал мукални кIута, къуьлуьн кьилерин галгамар, чилин шардал экъечIзавай ракъинин нурар алай. Ибур мегер инсаниятдиз, тIебиатдин гармониядиз акси яржар тирни? Къузгъунриз хуш тушир а герб. Тергна ам, чукIурна... Амма фу виридаз кIанзава... Рагъ галачизни жедач... Зегьметни кьилин насигьатчи хьун лазим тир...

ЦIийи ктабар

“Шаирдин арш”

Чи мухбир

И мукьвара “Мавел” чапханада филологиядин илимрин кандидат Азиз Мирзабегова Дагъустандин халкьдин шаир **Арбен КЪАРДАШАН** 60 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз гьазурнавай **“Шаирдин арш”** тIвар алай ктаб акъуднава. Ам, шаирдин гзаф терефрин яратмишунар ахтармишна, арадал атанвай метлеблу монографиядикай ибарат я. Авторди Арбен Къардашан ширатдиз, гьикаятдиз, тамашиятдиз, литературоведенидин илимда къачунвай камариз ва гьакIни таржумачивилин агалкьунриз илимдин рекьелди дериндай анализ ганва, кIелдайбуруз мукьва жедайвал авунва.

Ктабда гьакI юбилярдин яратмишунрикай жуьреба-жуьре авторри урус ва лезги чIаларал кхьенвай, идалай вилик илимдинни литературадин жуьреба-жуьре чешмейра чапнавай хейлин рецензияр, фикирар, зендер гьатнава.

Лагьана кIанда, а материалри идалай вилик ДНЦ-дин РАН-дин ИЯЛИ-ди акъуднавай филологиядин илимрин кандидат Сейфедин Бидирханован “Арбен Къардаш. Яратмишунрин сагьиб асиррин гирведал” ктабда гьатнавай фикирар тикрарзавач.

ЦIийи ктабда жуьреба-жуьре авторри Арбен Къардашаз бахшна кхьенвай хейлин шиирарни, шаирдин уьмуьрдин бязи вакъиаяр къалурзавай хейлин шикиларни гьатнава. Санлай къачурла, им гьам юбилярдиз ва гьам кIелзавайбурузни хъсан савкьат хьанва.

Ктабдин тираж 500 экземплярдиз барабар я.

Р.Набиеван “Макъалайрин чIалалди”

Хазран КЬАСУМОВ

Мукьвара Кьасумхуьрел кардик квай “Куьредин ярар” культурадин центрадин типографияда машгьур журналист ва шикилчи **Райсудин НАБИЕВАН “Макъалайрин чIалалди”** тIвар алай ктаб чапдай акъатна. Ам 195 чиникай ибарат я.

Ктабда Р.Набиева газетриз макъалаяр кхьиз башламишай 1952-йисалай эгечIна федеральный ва республикадин газетризни журналриз акъатай 387 макъала гьатнава.

Лагьана кIанда, за “Макъалайрин чIалалди” ктабдиз редакторвал авуна, зун Р.Набиеван макъалайрихъ галаз мукьувай танишни хьана. Ктабда гьатнавай макъалайрай кIелзавайдаз чи тарих, вилик йисара районда кьиле фейи вакъиаяр, тухвай мярекатар, райондин хуьруьн майишатдин кIвалахар, инсанрин кеспиярни къайгъуяр аквазва. Лугьуз жеда хьи, ктабда гьатнавай макъалайри кIелзавайдан рикIел чпин хуьруьхъ, майишатдихъ, яшайишдихъ, райондихъ галаз алакъалу гзаф крар, вакъиаяр рикIел хкида.

Мад са кар алава хъийиз кIанзава, чи къелемдин стха, кIвалахдин юлдаш, кьетIен хатI авай журналист, шикилчи, шаир Райсудин Набиева алатай йисуз вичин уьмуьрдин 80 йисан юбилейни къейд авуна. Чаз Р. Набиеваз вичин юбилей ва акъатнавай цIийи ктаб мубарак ийиз кIанзава. Адахъ мягькем сагъламвал, яратмишунрин рекьени агалкьунар хьана кIанзава.

Агъадихъ чаз газет кIелзавайбур Р. Набиеван уьмуьрдин ва яратмишунрин кIвалахдихъ галаз танишариз кIанзава.

Набиев Райсудин Жалавханович 1940-йисан 27-июндиз виликан Кьасумхуьруьн райондин Курхуьрел лежбердин хизанда дидедиз хьана. Адан аял вахтар дяведин йисарал гьалтна.

Армиядилай гуьгъуьниз, 1964-йисуз, ам СОГУ-диз гьахьна, ана филологиядин факультетда кIелна. Гьа са вахтунда Р. Набиева Даградиодинни телевиденидин, “Коммунист” (гила “Лезги газет”), “Дагъустандин муаллим”, “Колхоздин пайдах”, (гуьгъуьнлай “Халкьдин гаф”, “Коммунизмдин гатфар”, “Куьредин хабарар”), “Сельская жизнь”, “Пионерская правда” газетрихъ, “Блокнот агитатора и политинформатора”, “Дагъустандин дишегьли”, “Советское фото”, “Журналист” журналрихъ галазни, анриз материалар, шикилар ракъуриз, сих алакъа хуьз хьана, вичин журналиствилин алакьунар артухарна. Армияда авайла ада Московский округдин “На боевом посту” газетдиз макъалаяр кхьиз хьанай. Гила ам тежрибалу журналист, писатель я.

Гьа са вахтунда Р.Набиев шиирар, мезелияр, гьикаяяр кхьинални машгъул я. Адан сифте макъала 12 йиса авайла “Халийрин бегьер” кьил гана “Колхоздин пайдах” газетдиз акъатнай. Ам Сталинан тIварунихъ галай колхоздин паласада халияр битмишарзавай салар-банрин зегьметдикай тир.

2010-йисуз адан “Сифте чубарук”, кьве йисалай “Дустариз салам” шиирринни гьикаяйрин ктабар акъатна.

Хуьруьн тарихдикай материалар кIватIунални ам фадлай машгъул я. ИкI, “Зи хайи хуьр” тIвар алаз, Куьре Меликан ватан тир Курхуьруькай, 2009-йисуз куьруь тарихдин ктаб акъатна. Тарих кIватIун давамарна ва 2016-йисуз “Курхуьруькай ва адан агьалийрикай тарихдин очеркар” тIвар алаз автордин нубатдин еке ктаб чапдай акъатна. Ада гьакI виликан шаир, манидар хуьруьнви Агъамирзоев Мирзебутаян яратмишунрикай, Савзиханова Зумриятан яратмишунрикайни гъвечIи ктабар акъуднава. Мукьвара “Бахшбендер” тIвар алаз адан ирид лагьай ктабдизни экв акуна. Лагьана кIанда, “Макъалайрин чIалалди” тIвар алай и ктаб автордин муьжуьд лагьайди жезва.

Р. Набиев 2004-йисалай РФ-дин журналистрин ва лезги писателрин союзрин, райондин “Куьредин ярар” медениятдин центрадин член я. Р. Набиев алай вахтунда Курхуьруьн 2-нумрадин юкьван мектебдин муаллим я. Адахъ кIвалахдин 56 йисан тежрибани хьанва, исятда ада автомобилрикай тарсар гузва. Ам РД-дин образованидин отличник я.

ЦIийи ктаб - ахтармишун

Чи гъилиз и мукьвара Москвада чапдай акъуднавай цIийи ктаб - чи классик Етим Эминан уьмуьрдикайни яратмишунрикай авунвай цIийи ахтармишун ("Етим Эмин (1840-1880)") агакьнава. Адан автор вичин асул пешедай инженер-физик я. Амма ктабдай аквазвайвал, ам лезги эдебиятдал, чIалал, тарихдал, чи адетрални къанунрал - ирсинал дериндай ашукь я. Гьавиляй ам, кьарай квахьна, чи халкьдин руьгьдин кукIушрикай сад тир Етим Эминан уьмуьрдинни яратмишунрин гелера къекъвезва, адан ирс, тарихрин рукварикай михьна, чи къенин несилрив ахгакьарун патал кIевелай алахънава. Яни литература ахтармишунин регьят тушир везифа вичин хивез къачунва. Чна кьатIайвал, а везифа автордилай рази жедайвал алакьнава. Инал физик лирикни тирди аян жезва. Тарихда ихьтин мисалар гзаф гьалтзава. Инални чун хъсан тежрибадин шагьидар хьанва.

Ктабдин авторди вичел "Мансур Куьреви" тахаллус (литературадин тIвар) къачунва. И Куьреви вичин эсил Мегьарамдхуьруьн райондин Ярагъ-Къазмайрин (Ярагърин) хуьряй тир Низами Абдулгьамидович Абдулгьамидов я. Чаз чидай делилралди, Низамидин бубайрин векилар Дагъустанда ва вири Кавказда машгьур шейх, муршид, дагъвийрин азадвилин женгерин илим арадал гъайи Ярагъ Мегьамедан ирссагьибрикай я. Чна гьисабзавайвал, Эминан ирсинал Низамидин ашукьвал, акьван жавабдар ва залан везифа вичин хивез къачун гьа чIехи руьгьдин таъсибдихъ галаз алакъалу я. Яни физикдин руьгьда лирикдин гьиссери лув гун дуьшуьшдин кар туш.

Эминаз мадни мукьва жез...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник

* * *

Гила чун ктабдин кьетIенвилерикай рахазва. И карни чна алай аямдин машгьур алимар-эминоведар тир **Гьажи Гьуьсейнович ГАШАРОВАХЪ** ва **Къурбан Халикьович АКИМОВАХЪ** галаз санал ийизва.

▪ **Гьажи Гьуьсейнович, Етим Эминакай Мансур Куьревиди авунвай ахтармишун - цIийи ктаб, ви фикирдалди, гьихьтинди я? ЦIийи ачухунар авани ана?**

- За ам цIийи авторди Эминакай лагьанвай цIийи гаф тирди къейднава. Ктабдиз ганвай сифте гафуна. А цIийивал, за кьатIайвал, автордин зигьиндин хцивилихъ, адан кьетIен къекъуьнрихъ, гекъигунрихъ галаз алакъалу я. Гьа ашукьвили автордиз чаз икьван гагьда малум тир бязи шиирризни ("Назани", "Гачал гьей", "Тумакь яц" ва мсб.) цIийикIа килиг хъийидай, абур мадни дериндай аннамишдай мумкинвал гузва.

▪ **Вуна гьикI фикирзава, Къурбан Халикьович?**

- Зун Гьажи Гьуьсейновичахъ галаз рейсад я. Мансур Куьревиди чIугунвай зегьмет тарифлуди я. Мадни хъсанвал ада и ктабда цIийиз жагъун хъувунвай хейлин шиирар, шииррин бязи вариантар, Эминан шииррин сифтегьан ктабар (Гь.Гьажибегова гьазурна, 1928, 1931-йисара араб ва латин гьарфаралди чапдай акъудай), бязи чарар ва маса документар тунихъ галаз алакъалу я. И карди Эминан ирс чаз мукьва ийизва, хуьз ва къвезмай несилрив ахгакьариз куьмек гузва...

▪ **За кьатIайвал, авторди вичин фикир шаирдин эсеррилайни гзаф уьмуьрдин рекьериз ганва. Етим Эминан биография (таржумагьал) цIийи делилралди девлетлу авунва.**

Гьажи Гьуьсейнович: - Вун гьахъ я. Авторди чи вилик Етим Эминан тамам биография, уьмуьрдин важиблу вири делилар галайгалайвал гъанва. 1840-йисалай 1880-йисалди. КIелзавайбуруз шаир гьина ханатIа, яшамиш хьанатIа, гьина ада кIелнатIа, кIвалахнатIа,

Гьажи Гьуьсейнович ГАШАРОВ

гьикI ам эвленмиш хьанатIа, вуч хизанар хьанатIа, гьихьтин дуьшуьшди ам начагъарнатIа, гьихьтин четин ва туькьуьл вакъиайрин (1877-йисан бунтар) шагьид хьанатIа, гьикI ам къуллугъривай къакъатнатIа ва рагьметдиз фенатIа, документрал бинеламишна, къалурнава. Шиирралдини, абуруз ганвай баянралдини, ктабдин эхирдайни (222-чин) рекъемар чап авуналди и кар кьилиз акъуднава.

▪ **Къурбан Халикьович, вун Етим Эминакай роман ("Дили дивандин чирагъ") кхьенвай писатель я. Вун рази яни авторди чаз теклифнавай цIийи рекъемрал? 1840-1880-йисарал?**

- Зиди хроникадин ктаб туш, художественный эсер я. Писателдиз вичин кхьинра авторвилин фагьум-фикир (вымысел), яни кIелзавайдан фикир желбдай къундарма (фантазия) кутадай ихтияр ава. Амни шаирдин къилихдиз, кьисметдиз хас тир къундарма хьун герек я. За а кар авунва. Романда за Эминан вахт-девир къалурнава. Тарихни вилив хвенва. Эминан девир, уьмуьр образралди, гьерекатралди, вакъиайралди ачухарнава.

Мансур Куьреви вичин ктабда шаирдин биографиядив халисан тарихчи хьиз эгечIнава. Архиврин документрикайни, хизанрин переписрикайни, герек аваз, гзаф менфят къачунва. Яни им къундарма туш.

Документрин делилар шиирра лагьанвай келимайрив, шаирди ганвай къиметрив гекъигуни цIийи ктабдин автордиз чи вилик цIийи рекъемарни (хайи-кьейи йисарин ва маса) гъидай мумкинвал ганва.

▪ **Абурал шак гъиз жедачни?**

Гь.Гь.: Чи гьисабрай, шак гъунтагъун рекъемрив эгечIзавай инсанрин къастунилай, ниятдилай аслу я. Инкарчийри вири инкарда. Тестикьардай къуват авай рекъемри чеб хуьда. Мансур Куьревиди кьунвай рекьи гьуьжет арадал гъизвач. Чаз Эминан гьакъиндай икьван чIавалди авай вири рекъемрал, делилрал вил вегьин хъийидай мумкинвал гузва. Им пис месэла туш. Гьакъикъатдиз мукьва хьун, ам хуьн виридаз важиблу я.

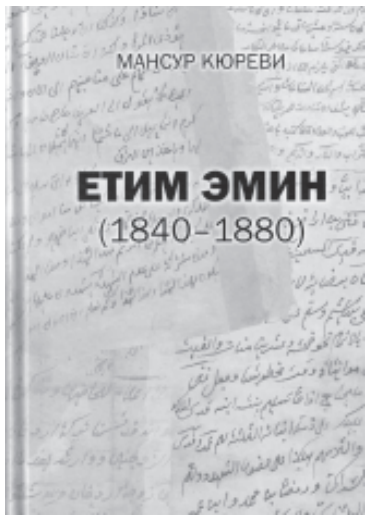

▪ **Бес икьван гагьда вилив хвенвай рекъемар, юбилеяр ва маса вакъиаяр къейд авунар гила цIийи хъийидани? На вуч лугьузва, Къурбан Халикьавич?**

Къ.Х.: Герек авай дегишвилер кухтун лазим я. Гьакъикъатдиз вафалу хьуни зиян садазни гудач.

Са вахтара Эмин хайи хуьруьн патахъайни гзаф гьуьжетар кудзавай. Ам Цилингай я, Ялцугъай туш, ва я Ялцугъа хана, Цилинга ваъ лугьуз. Эхирни са меслятдал атана. Эминан бубаяр Цилингай я. Вич Ялцугъа хана. И кар цIийи авторди вичин ктабдани инанмиш жедайвал къейднава. *Миллетдин руьгь, къанажагъ хкажзавайбур са хуьруьн ва я гьатта са халкьдинни ваъ, инсаниятдин векилар жезвайди я, заз чиз. Эмин хьтин хва лезги халкьдин арадай акъатна! Шаир Ханбиче Хаметовади "Чал Эминан халкь лугьудай тIвар ала!.." - гьавайда лагьанвайди туш. Чаз Эмин мукьувай ва дериндай чир хьунал, адан ирс хуьнал кар ала!*

Гь.Гь.: - Им важиблу месэла тирди цIийи ктабдин автордини хъсандиз кьатIанва ва гьа кар виликни кутунва. Эминан ирс чирин, хуьн, адаз мадни вафалу жен!..

▪ **Бес чIехи шаирар хайи ва кьейи йисар цIийикIа къахлурунал гьакьван кар алани? Чаз литературадин ва философиядин илимрайни малум тирвал, чIехи камалэгьлияр хайи вахтар абурун эсерар машгьур хьайи вахтар яз гьисабзава. Хайи-кьейи йисариз са артух фикир гудач...**

Къ.Х.: - Ви гъавурда чун акьазва. ЧIехи камалэгьлияр халкьдин рикIе амай кьван гагьда рекьизвайди туш. Эминни гьакI я. ЦIийи ктабдани и кар къейднава. Эминан сифте шиирар халкьдив, вичин хуьруьнриндай чир хьунал, адан ирс хуьнал кар ала!

Гь.Гь.: - Им важиблу месэла тирди цIийи ктабдин автордини хъсандиз кьатIанва ва гьа кар виликни кутунва. Эминан ирс чирин, хуьн, адаз мадни вафалу жен!..

▪ **Бес чIехи шаирар хайи ва кьейи йисар цIийикIа къахлурунал гьакьван кар алани? Чаз литературадин ва философиядин илимрайни малум тирвал, чIехи камалэгьлияр хайи вахтар абурун эсерар машгьур хьайи вахтар яз гьисабзава. Хайи-кьейи йисариз са артух фикир гудач...**

Къ.Х.: - Ви гъавурда чун акьазва. ЧIехи камалэгьлияр халкьдин рикIе амай кьван гагьда рекьизвайди туш. Эминни гьакI я. ЦIийи ктабдани и кар къейднава. Эминан сифте шиирар халкьдив, вичин хуьруьнриндай чир хьана! ИкI чи халкьдин кIелунинни кхьинин тежрибани арадал атана! Эмина и рекье сифтегьан камар къачуна! Им кьетIен агалкьун, ирс тирди цIийи ктабда гьар сад гъавурда акьадайвал лагьанва.

Гь.Гь.: - Эминал къведалди чи авторрин, гьелбетда, савадлубурун, кхьинар чаз хас тушир араб, фарс, туьрк чIаларалди тир. ЧIаларни - чарабур, гьарфарни - чарабур...

Эмина чара гьарфар хайи лезги чIалаз муьтIуьгъарна! Ингье адан лап еке агалкьун! Мансур Куьревиди Эминан и агалкьун чи милли культурадин цIийи девирдин эвел яз гьисабзава.

▪ **Заз чиз, гьамни чи литературадин илимда сифте яз лагьанвай гаф я.**

Гь.Гь.: - Гьахъ я. Имни Мансур Куьреви Эминан ирсинив мукьуфдивди, кардин гъавурда аваз эгечIунин шагьидвал я.

▪ **Къурбан Халикьович, цIийи ктабда адан авторди вичелай вилик Эминан ирс ахтармишай, кIватI хъувур, къиметар гайи ксарин фикирар инкарзавачни? Рекъемрал гьалтайлани?**

- Заз а кар аквазвач. Мансур Куьреви вичелай вилик Эмин чи кIелзавайбуруз ачухариз алахъай Гь.Гьажибегован, А.Агъаеван,

Къурбан Халикьович АКИМОВ

вийрив ада гьеле медресада кIелзамай йисара, шаирдин 14-15 йис тирла агакьна. Чебни сифте яз лезги чIалал кхьенвайбур! Лезги гьарфар авачирвиляй шаирди абур араб гьарфаралди кхьена. Инсанриз, шиирар, манияр хьиз лугьуз ваъ, садавай масада кхьиз, машгьуриз жедайди чир хьана! ИкI чи халкьдин кIелунинни кхьинин тежрибани арадал атана! Эмина и рекье сифтегьан камар къачуна! Им кьетIен агалкьун, ирс тирди цIийи ктабда гьар сад гъавурда акьадайвал лагьанва.

Гь.Гь.: - Эминал къведалди чи авторрин, гьелбетда, савадлубурун, кхьинар чаз хас тушир араб, фарс, туьрк чIаларалди тир. ЧIаларни - чарабур, гьарфарни - чарабур...

Эмина чара гьарфар хайи лезги чIалаз муьтIуьгъарна! Ингье адан лап еке агалкьун! Мансур Куьревиди Эминан и агалкьун чи милли культурадин цIийи девирдин эвел яз гьисабзава.

▪ **Заз чиз, гьамни чи литературадин илимда сифте яз лагьанвай гаф я.**

Гь.Гь.: - Гьахъ я. Имни Мансур Куьреви Эминан ирсинив мукьуфдивди, кардин гъавурда аваз эгечIунин шагьидвал я.

▪ **Къурбан Халикьович, цIийи ктабда адан авторди вичелай вилик Эминан ирс ахтармишай, кIватI хъувур, къиметар гайи ксарин фикирар инкарзавачни? Рекъемрал гьалтайлани?**

- Заз а кар аквазвач. Мансур Куьреви вичелай вилик Эмин чи кIелзавайбуруз ачухариз алахъай Гь.Гьажибегован, А.Агъаеван, Н.Агьмедован, Ф.Вагьабовадин, Гъ.Садыкъидин, масабурунни ирсинив гьуьрметдалди эгечIнава. Гзаф месэлайра вичиз араб гьарфарал кхьенвай затIаникай хабар авай, абурун гъавурда акьаз хьайи Гъалиб Муьгьуьдинович Садыкъидин архиврикай менфят къачунва. Инсан яз, Ялцугърин хуьруьнви яз, Эминан хайи, кьейи йисар тахминанбур яз вучиз тада? Мансур Куьревиди а суал алуднава.

Гь.Гь.: - Эминоведенидин илим, лугьудайвал, са таханди, ва я са касди кхьейди жедайди туш эхир! Ам гзаф ксари кхьенва, инлай кьулухъни ахтармишда, чпин гафар лугьун хъийида. Яни кам-камунихъ галаз чун эминоведенидин дериниз гьахьда. Им адет я.

Илим инкариз алахъдайбурни хьайиди я, мадни хьун мумкин я. Амма чукIуриз, эхцигдайдакай илим жедайди туш. Авайди хвена, виликди фин лазим я.

Къ.Х.: - Иллаки Эминан чIалан алемдив эгечIунин тегьерар, литературадин агалкьунрин чешнеяр хуьз алахъна, мадни девлетлу ийидай рекьерихъ гелкъвена кIанда.

Эмина тарихда сифте яз чи хайи лезги чIалан мумкинвилер, амай халкьарин хьиз (араб, туьрк, фарс, урус), вини дережадинди тирди вичин устадвилелди субутна. Шаркь патан шииратдин ва халкьдин фольклордин вири жанрайриз ада лезги чIала уьмуьр гана. И карди чаз лезги литературадин (кхьинрин) чIал арадал гъидай мумкинвал гана. Гьавиляй лугьузвайди я: А.Пушкина урусриз хьиз, Эмина лезгийриз вичин чIал багьишна! Чун къе Эминан чIалан давамчияр ва ирссагьибар я!..

▪ **Куьрелди, Мансур Куьревиди чаз теклифнавай рехъ дуьзди, вичел гиман гъиз тежерди я. ГьакI тушни?**

Гь.Гь.: - Гиман гъиз алахъдайбур гьамиша авайди я. Им винидихъни лагьанва.

Амма чна а рехъ кьун теклифзавач. Эминаз чун гьикьван мукьва хьайитIа, гьакьван руьгьдай къуватлу ва девлетлу жеда.

Къ.Х.: - Месэладин гъавурда дуьз акьун лазим я. Эмин хьтин чIехи яржарин ирсинив жезмай кьван мукьуфдивди, вахтарин ва зегьметрин гьайиф татана эгечIна, бинесуз къундармайриз рехъ тагана, эгечIна кIанзава. Ахьтин чешмейрин нур, берекат хуьн чи виридбурун везифа я. Ингье им я цIийи ктабдин асул метлеб. Мансур Куьреви дуьз рекье авайди и кардини раижзава. Им хъсан чешне я, иллаки цIийи алимриз...

▪ **Сагърай куьн марагълу суьгьбетдай. Эминакай метлеблу ктаб кхьей автордихъни цIийи агалкьунар хьурай.**

* * *

Умудлу я, инал чун раханвай месэлайрай чпин фикирар маса авторрини лугьуда. Эминан ирс михьидаказ хуьдай, чирдай, мадни виликди тухудай дуьз рекьер теклифда.

Буш рахунарни кьуру гьуьжетар кьулухъ тада. Я Эминаз хас тушир "эчIеларни" адан чIаларик кутаз алахъдач...

Мегьамед Гьуьсейнован - 80 йис

“Мегьамед - къизмиш везинрал алай”

Абдуселим ИСМАИЛОВ,
Дагъустан Республикадин халкьдин писатель, Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель

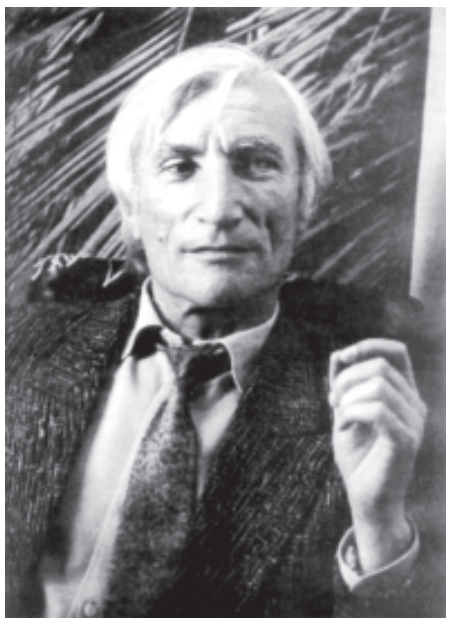

ТІвар-ван авай чІехи композитор, за гьуьрмет авур, заз гьуьрмет авур багъри кас **Мегьамед ГЬУЬСЕЙНОВАЗ** талукь макъаладин кьил яз ганвай гафар за жуван чІехи са эсерда, “Къавкъаздикай агъзур хиял” поэма-эсседа лагьанвайбур я. Инал, заз чиз, а цІар авай бенд гъайитІани кутугнава:

Рагьиматан сес, Тарланан гьевес,
Мегьамед - къизмиш везинрал алай,
Алирза, Асеф... Исамудин бес!
Абдулкъадир, рикІ хъуьруьнрал алай… -
Вири чи руьгьдин дагъларин кукІвар!
Гьар сад девирдин винел алай рекь!
Зи чилин тавар, зи халкьдин лувар!..
Уьмуьр амай кьван муьгьтеж
жеда квехъ:
Зуьрнедал къугъвай зи дахдин тупІар,
Эмина кутур шаирвилин рехъ…

Заз ам гьамиша къизмиш везинрал алай кас яз чидай. Адан пеше, аялзамаз хкянавай рехъ гьам тир. Къизмишвал вири жуьредин гьиссериз, рангариз хас ери я. Адан артухвал, эскиквал инсандин къилихдилай, къенепатан дуьньядилай ва руьгьдилай аслу жезва. Яратмишзавай ксарин чпин къамат гъавурда авай инсанриз абурун яратмишунрай гуьзгуьдай хьиз, дерин булахдин гьамгадай хьиз, аквадайдини гьавиляй я.

Мегьамед Гьуьсейновахъ галаз сифте таниш хьайи вахт зи рикІелай садрани алатдач. Хъсан вахт тир ам: жегьил чІав, рикІе - мурадар ва куьтягь тежер умудар, патав - дустар, кІелунар, кІвалахар…

1971-йисан июндин са юкъуз зунни зи рагьметлу дуст Агъасиев Агъакиши Махачкъаладиз къвез рекье авай. Адани, зани Дагъустандин госуниверситетдин эхиримжи курсар заочнидаказ акьалтІарзавай. Акьахна чун экуьнахъ фад “Баку - Махачкъала” поездда, Азадогълидай къвезва меркездиз. “Мамедкъала” станциядал поезд акъвазнавай чІавуз, чун авай вагондиз кьурай лацу якІарин, яргъи цІалцІам чІарар япарилай агъуз авахьнавай са кас, чалай артух хьиз яшар авай жегьил, акьахна. Салам гана, ам чи къаншарда, вагондин муькуь дакІардин вилик ацукьна. Чи фикир адал гьасятда акъвазна.

- Вун адан гъилериз, тупІариз килиг садра, - лагьанай за жуван дустуниз. - Халис музыкантдин тупІар я: чІагъан ягъиз, мецерал къугъваз халкьнавай…

- Я, валлагь,- дикъетлу хьана зи дуст Агъакишини.

Чун чахъ галаз лезги чІалал рахазвайди кьатІай рекьин юлдашди вични чакай тирди чирна. Чун таниш хьана.

- За Мамедкъалада музыкальный школада муаллим яз кІвалахзава, - лагьана ада вичикай. - Даградиодиз физвайди я. За композитор Зейнал Гьажиевакай очерк кхьенва - ам лезги радиодиз тухузва.

Инал чаз адан тІвар Мегьамед тирди, ам хъсан музыкант, яратмишунрин эвел кьиле авай композитор тирдини чир хьана.

- За лагьанайни ваз! - элкъвенай зун жуван дустунихъ. Ам хъуьрез акуна, Мегьамеда хабар кьунай:

- Куьне вуч лагьанай?

Чун мадни сад-садаз килигиз хъуьрез акъвазна.

- Куьн квел хъуьрезва? - чиниз яр акъатна, шаклу хьана Мегьамед.

Зи дустуни, яргъарилай вегьена, чи сир ачухна.

- Зи тІвар Агъакиши я, дустунин тІвар - Абдуселим. Чун гатун экзаменар вахкуз университетдиз физвайбур я. Ида заз ви тупІар къалурнай, чІагъандин мецерал къугъваз халкьнавайбур я лугьуз…

- Дуьз кьатІана ви дустуни,- регьят хьанай Мегьамедаз. - Зун дугъриданни чІагъанчи я. Амма ам зи пеше я лугьуз жедач, за композиторвилин рехъ хкянава.

- Ибрагьим Гьуьсейнован “Лезги чилер” чІалариз гьава кхьенвайди вун яз тахьуй гьа?!

- Зун я…

- Гзаф хъсан мани я,- лагьанай зи дустуни.

- Руьгь кутадай мани я, - алава хъувунай зани. - Манидиз яб гудайла, инсанри лугьуда: белки, куьн стхаяр ятІа? Вунни Ибрагьим Гьуьсейнов…

- Ваъ, зун Рутул райондин Хъуьлуьдрин хуьряй я, ам - Алкьвадрилай. Руьгьдин стхаяр я лагьайтІа, жеда. Заз адан и чІалар пара бегенмиш хьана…

Са гьафте алатна, за а вахтара вири кІвалера экуьнилай нянин геждалди хкуд тийиз кІвалахдай радиодай композитор Зейнал Гьажиевакай Мегьамед Гьуьсейнован музыкальный очеркдихъни яб акалнай.

Мегьамед Гьуьсейнован рикІел вичел ихьтин гъилериз-тупІариз фикир гудай гадаяр гьалтайди аламукь тавунни мумкин тир. Чнани, и агьвалат тек-бир рикІел хкиз, рикІелай алуддай жеди. Амма кьисметди са йисалай чун сад-садал дуьшуьш хъувуна.

1972-йисан зулуз зун, са шумуд касдин, и кІвалахал къвез кІанзавайбурун, арадай хкяна, Даградиодин лезги передачайрин редакциядиз корреспондентвиле кьабулнай. КІвалахдин сифте юкъуз, а чІавуз хуьруьн школадин муаллимдиз, нур чкІанвай тавханаяр хьиз, акур Дагтелерадиокомитетдин холлда, дагълар ва вир галай патахъ акъатнавай гегьенш дакІардин вилик пІапІрус чІугваз акъвазнавай таниш ухшарар квай жегьил акуна. Патав агатайтІа, Мегьамед я.

- За ина кІвалахзава, - муштулух ганай заз ада. - Урус редакцияда музыкальный передачайрин старший редактор яз са шумуд варз я.

- Зунни къенин йикъалай лезги редакциядин корреспондент я…

Чна мад сеферда сада-садаз гъилер хъияна, мубаракар авуна.

Гьа икІ хьайи чи танишвал, ахпа яваш-яваш арадиз атай мукьвавал ва дуствал чавай я алатиз физвай йисаривай, яни артух жезвай яшаривай къакъудиз хъхьанач. Чи арада, са девирдин инсанрин, са пешедин къуллугъчийрин, композитординни шаирдин арада хьизни дуствилин алакъаяр битмиш хьана. Ада зи чІалариз гзаф манияр кхьена. ЯхцІурдав агакьна. Анжах аялар патал - къанни цІуд мани кьван. Абур нотаярни галаз чапдай акъуднавай ктабра гьатнава. Къанни кьве мани - композитордин 70 йисан юбилейдиз савкьат яз за “Самурдин лепеяр” тІвар алаз акъуднавай нотайринни чІаларин ктабда.

Композитор яз Мегьамед Гьуьсейнов кьве вишдалай виниз жуьреба-жуьре жанрайрин музыкальный эсеррин автор я. Абурун арада вири терефрихъай зурбабур тир “Дагъустандин музыкадин рангар” тІвар ганвай сюита, “Эмин” тІвар ганвай драмадин поэма, гобой ва оркестр патал концерт, оркестр ва тар патал “Лезги рапсодия”, “Лалаандин везинар” кантата ва гзаф кьадар вокально-симфонический, камерный эсерар ава. Мегьамед Гьуьсейнова “Шарвили” опера кхьена, сегьнедал акъудна. Им адан рикІе авай виридалайни чІехи мурад тир. Адан манияр республикадин вири халкьарин векилар тир манидарри лугьузва. Композитордин эсерар уьлкведин чІехи шегьерра ва музыкальный меркезра тІварван авай оркестрри ва устадри тамамарзава.

Жув классикадин музыкадал рикІ алай ва гъавурда авай кас я лугьуз завай жедачтІани, Мегьамед Гьуьсейнован бязи эсерри зи руьгьдани гелер тунва. Са къанни цІуд йис идалай вилик, чна, лезги писателрин дестеди, композиторрин Союзда адан “Эмин” поэмадихъ яб акалнай. Чун, белки, и драмадин эсердиз яб гайи сифтебур тир жеди. Чак ада руьгьдин велвела кутунай. Адай чІехи шаирдин шииратдин гьиссер агакьзавай, ада гьижран чІугваз тазвай. И эсердай Мегьамед Гьуьсейноваз Етим Эминан тІварунихъ галай халкьдин премия, ахпа республикадин премияни ганай.

Къачун адан “Намусдин аксивал” тІвар ганвай фрескаяр. Им Дагъустандин композиторрин яратмишунра эсиллагь цІийи кам, цІийи сес ва везин я. Мегьамед Гьуьсейнова, Етим Эминан ва СтІал Сулейманан шииратдилай эгечІна вири девиррин, амма виридалайни артух алай девирдин инсансузвилерикай, мусибатриз барабар вакъиайрикай вичин гаф, вичин къимет музыкадин чІалалди лугьузва. Яратмишунин рекье хьанвай и чІехи агалкьунизни лайихлу къимет гана - Мегьамед Гьуьсейновакай 2003-йисуз кьвед лагьай сеферда Дагъустан Республикадин Государственный премиядин лауреат хьана.

Винидихъ за къейд авурвал, Мегьамеда гзаф йисара Дагъустандин радиода музыкальный редакциядиз регьбервал гана. Ада республикадин культурадин министрдин заместителвиле кІвалахна. Россиядин Федерациядин искусствойрин лайихлу деятелвилин чІехи тІвар къачунвай ва вири уьлкве тирвал машгьурвал къазанмишнавай композитор эхиримжи гзаф йисара Дагъустандин операдинни балетдин театрдин художественный руководитель хьана. Гьар йикъан кІвалахди, къуллугъдин везифайри вахтар къакъудзавайтІани, мецерал къугъваз халкьнавай адан тупІари гьа вилик хьиз кІвалахзавай, цІийи-цІийи эсерар яратмишзавай. Вичин пудкъанни цІуд йисан юбилейдин вилик “Шарвили” опера яратмишна кьилиз акъудун - им Мегьамедан виридалайни чІехи къазанмишун хьанай. Зун инанмиш я, 80 йисан юбилейдизни ам вичин цІийи эсерар гваз гьазур жезвай. Амма агакьнач ам и йикъав. Женнетэгьли хьурай вичикай.

Ирс хвейиди

Сажидин САИДГЬАСАНОВ

Къе акурди, пака ахквазмач. Уьмуьрдихъ галаз санал гьукуматдин къанунарни дегиш жезва. Мисал яз, 1930-1937-йисар рикІел хкин. Фяле-лежберриз гьуьруьят хьана, девлетар гзаф авайбур - вара-зара. Пул тагана илим жагъин тийизвайбуруз кІелдай школаяр ва кьилин чирвилер къачудай мумкинвилер хьана. Гьа са вахтунда, мусурманар яз, араб чІалал медресайра кІелун, диндин илим чирун къадагъа авун анихъ амукьрай, эркек велед суьннет авунал, рекьизвайдал кІел элягъунал, рагьметдиз фейидахъ Ясин кІелунал, капІ авунал, диндин суварар кьиле тухунални сергьятар эцигнавай. Гьатта диндин кІвалахар чинеба давамар хъийизвайбурукай суд-дуванни тавуна кьаз, фейи падни чин тийиз, терг авурбурни хьана.

Агъа СтІалдални, гьукуматдин вири шегьеррани хуьрера хьиз, ихьтин вакъиаяр кьиле фенай, хейлин инсанар суьргуьндиз акъуднай, цІуд-цІувадакай сад-кьвед сагъ-саламат яз элкъвена Ватандиз хтанай. Абуру, колхозда ва я маса карханайра, вирибурухъ галаз зегьмет чІугваз, чпин кьил хуьзвай. Ачухдиз жезвачиртІани, масабуруз къалур тийиз чпин мусурманвилин везифаярни кьиле тухузвай.

Кьейидан дуьадал, диндин чІалар кІелдайла, адет яз, анал атай гьар са касди салам гайила, вирибуру гъилер хкажна, дуьа ийизвайла, партиядин жергейра авайбурукай бязибурувай и кар ийиз жедачир. Гъилер хкажна дуьа авуна лугьуз, чпелай райондиз фена, шикаят авуникай къурхулувал авай.

Са хуьре кьейи кас кучукун патал вири крар чидай фекьи гьатзавачир. Рагьметдиз фенвайдан кІвалел кІватІ хьанвайбурун арада хъсан арабист, вич суьргуьнра хьайидалай кьулухъ Ватандиз хтанвай Рагьим лугьудай кас авай. Кьейидан мукьва-кьилийриз ам диндин месэлайрин гъавурда хъсандиз авайди чизвай. Абурукай сада Рагьимавай кьейидахъ Ясин кІелун тІалабда. Рагьима, инихъ-анихъ тамашна, вичивай Ясин кІелун тІалабзавайдан япал кІуф эцигна, явашдиз лагьана: “Чан хва, ваз за кьенвайдахъ Ясин кІелна, эл-адет тирвал кучукна кІанзаватІа, заз гьа кІвалах кьиле тухудай ихтияр ава лугьудай, басма алай чар гъваш. Ахьтин чар ва я ихтияр авачиз, за инал Ясин кІелайтІа, ван хьайибурукай сада залай арза ийида, зун мад Сибирдиз суьргуьндиз ракъурда”.

Эхь, девиррин дегишвилер себеб яз, гатфарихъ цуьквер къаю ядайвал, гатуз техилар хару барбатІдайвал, араб гьарфарал кхьенвай хейлин чешмеярни терг хьана. Араб кхьинар авай ктабар, дафтарар цІай ягъиз кузвай, вацІариз, кІамариз гадарзавай. Гьукуматдихъай кичІевиляй. Гьар гьикьван къадагъаяр авайтІани, кьилел балаяр атун мумкин тиртІани, ихьтин чешмеяр хвейи инсанарни авай. Гуьгъуьнлай гьукуматдин векилри диндин къанунар кьиле тухудай ихтиярар гайила, диндин ирс кІватІ хъийидайбурни пайда хьана.

И рекье еке зегьметар чІугур, араб чІалал кхьенвай жуьреба-жуьре ктабар, документар кІелай, ахтармишай ксарикай сад чІехи бубадивай диндин илим чирай агъастІалви Мегьамед-Гъалиб Садыкъи тир. Ада хуьрера къекъвез кІватІай кьван ктабар Дагъустандин гьукуматдин университетдин библиотекадиз вахкана. Гьа са вахтунда ада Мегьамед Ярагъидин, Ахцегьай тир Мирзе Алидин, Рухун Алидин, Алкьвадар Гьасан эфендидин, Етим Эминан ва цІудралди масабурун ктабар, абуруз талукь документар лезги чІалаз элкъуьрна. Вири крарив агакь тавур, рикІе мурадар амаз рагьметдиз фейи вичин хцин дерт гвай Садыкъини чи арадай акъатна. Ада кІватІай хазинадикай менфят къачуна, Мансур Куьревиди (Абдулгьамидов Низами), мукьвара Етим Эминакай кьилдин ктаб акъуднава.

Кьадар дегиш хьанва

Алукьнавай йисан 1-январдилай Дагъустан Республикадин мулкунал ишлемишнавай газдин кьадар гьисабзавай ва кІвалин къеце пата эцигнавай приборри къалурзавай делилрай газдин гьакъи гьисабдайла бинеламиш жезвай чимивилин коэффициентдин цІийи кьадар тестикьарнава, хабар гузва "Газпром межрегионгаз Махачкъала" ООО-ди.

2021-йисан сифтегьан 6 вацран вахтунда Дагъустан Республика патал чимивилин коэффициентдин цІийи кьадарар РФ-дин федеральный технический рекьяй гуьнгуьна тунин ва метрологиядин агентстводи тайинарнава.

Чимивилин коэффициентар кардик кутун газдин кьадар стандартдин шартІарив агакьарун патал лазим я, гьикІ лагьайтІа, чимивилин ва чуькьуьнин эсердикди газдин кьадар дегиш жезва.

КІвалин къеце пата эцигнавай ва чимивал кваз кьадай алат алачир приборри къалурзавай делилрай газдин гьакъи гьисабдайла счетчикри тайин тир вахтунда гьисабнавай газдин кьадар, и вахт патал тайинарнавай коэффициентдин кьадар ва кьилди къачур жуьредин (категория) муьштерияр патал тайинарнавай къимет зарбзава.

"Газар. Кьадар тайинарун патал шартІар" ГОСТ 2939-63 стандартдин бинедаллаз, муьштеридихъ галаз гьахъ-гьисабар ийидайла, ишлемишнавай газдин кьадар агъадихъ галай (стандартдин) шартІарив агакьарун лазим я: гьавадин чимивал - 20 градус, чуькьуьнин эсер - 760 мм рт. ст., ламувал - 0.

Буржар кІватІмир

"Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-ди ишлемишнавай газдай буржар кІватІ хьанвай муьштерийриз абур тади гьалда вахкун чарасуз тирди рикІел хкизва. "Газдин гьакъи це!", - тагькимарзава идаради республикадин агьалийриз. Алатнавай гьар вацра ишлемишнавай газдин гьакъи алукьзавай вацран 10 лагьай югъ алукьдалди гун чарасуз я. Эгер ам кьве вацран вахтунда таганваз ва я тамамдиз тушиз ганваз хьайитІа, идарадиз муьштери газдалди таъминарун акъвазардай ихтияр ава.

ЧІуру къастуналди гьакъи тагузвай бязи муьштерийрал ишлемишнавай газдай цІудар, гьатта вишер агъзурар манатрин буржар кІватІ хьанва. И кар себеб яз, ихьтин муьштерияр газдикай магьрум хьана амукьунин мумкинвал екеди я.

"Буржар кІватІмир ва вири гьахъ-гьисабар вахтунда ая!", - эвер гузва газдалди таъминарзавай компанияди.

КЪЕЙД:

"Газпром межрегионгаз Махачкъала" ООО-дин "кузвай алакъадин" сад тир пулсуз нумра - **8-800-200-98-04.** Иниз зенг авуна ва лицевой счетдин нумра лагьана, квевай ишлемишнавай газдиз талукь яз кІватІ хьанвай буржунин кьадар чириз жеда.

Газдин гьакъи гуз жеда:

- **www.mkala-mrg.ru** сайтда авай "Абонентдин хсуси кабинетдай", я тахьайтІа "Зи газ" ва я "Сбербанк-онлайн" приложенидин куьмекдалди;

- районрин ва шегьеррин абонентвилин къуллугъра (абурун адресар ва телефондин нумраяр **www.mkala-mrg.ru** сайтда къалурнава).

Къадагъа алатнавайдакай хабар гузва

"Газпром межрегионгаз Махачкъала" ООО-ди муьштерийрин рикІел хкизвайвал, 2021-йисан эвелдилай башламишна ишлемишнавай газ гьисабдиз къачузвай приборар ахтармишунал, газдин гьакъи вахтунда ва я тамамдаказ тагунай жерме ва я пеня илитІунал ва ам истемишунал эцигнавай къадагъа (мараторий) къуватдай аватнава, хабар гузва идарадин информациядин къуллугъди.

И кардал къадагъа 2020-йисан 2-апрелдиз РФ-дин Гьукуматди кьабулай "Гзаф квартирайрикай ибарат дараматра авай ва яшайишдин кьилдин кІвалерин иесийрив ва абур ишлемишзавай ксарив коммунальный къуллугъар агакьарунин кьетІенвилерин гьакъиндай" къарардин бинедаллаз эцигнавай.

Им акІ лагьай чІал я хьи, чпин кІвалера авай счетчикар ахтармишдай вахт алатнавай ва я мукьвал вахтунда алатун лазим тир вири муьштерийри газ гьисабдиз къачудай яшайишда ишлемишзавай приборар ахтармишдай ихтияр авай метрологиядин махсус гьи тешкилатдиз хьайитІани тади гьалда арза кхьин лазим я.

Закондин бинедаллаз, газ гьисабдиз къачудай прибор ахтармишна кІанзавай вахтунал адан иесиди - газ ишлемишзавай касди гуьзчивална кІанзава. Ахтармишдай вахт алатзавайди рикІел гъун газдалди таъминарзавай карханадин хиве авай везифа туш. "Газпром межрегионгаз Махачкъала" ООО-ди лагьайтІа, газ ишлемишзавай касдин дикъетсузвал себеб яз адал нормативдин бинедаллаз винел хъивегьай гьакъи татун патал, вичин муьштерияр хабардарзава.

Счетчик ахтармишнавай вахтуниз фикир це: ам прибордин паспортда къалурнава. Эгер ахтармишна кІанзавай вахт ахъаяйтІа, счетчикди къалурзавай делилар дуьзбур тушиз гьисабда ва ишлемишнавай газдай гьакъи нормативрал бинеламиш хьана гьисабиз башламишда.

Месяц	Высота до 175 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 175 - 400 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 400 - 600 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 600 - 800 м над уровнем моря Значения коэффициентов
1	1,08	1	1,05	1	1,03	1	1,01
2	1,07	2	1,04	2	1,02	2	1,00
3	1,05	3	1,02	3	1,01	3	0,99
4	1,05	4	1,02	4	1,00	4	0,98
5	1,01	5	0,99	5	0,97	5	0,94
6	0,99	6	0,96	6	0,95	6	0,92

Месяц	Высота 800 - 1000 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 1000 - 1200 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 1200 - 1400 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 1400 - 1600 м над уровнем моря Значения коэффициентов
1	0,99	1	0,97	1	0,96	1	0,94
2	0,98	2	0,97	2	0,95	2	0,93
3	0,96	3	0,95	3	0,93	3	0,91
4	0,96	4	0,95	4	0,92	4	0,91
5	0,93	5	0,92	5	0,90	5	0,88
6	0,92	6	0,90	6	0,89	6	0,87

Месяц	Высота 1600 - 1800 м над уровнем моря Значения коэффициентов	Месяц	Высота 1800 - 2000 м над уровнем моря Значения коэффициентов
1	0,90	1	0,88
2	0,89	2	0,88
3	0,88	3	0,86
4	0,87	4	0,86
5	0,85	5	0,84
6	0,84	6	0,83

Счетчик ахтармишдай вахт алукьнавайдакай газдалди таъминарзавай карханади вичин абонентар гьар вацра гузвай квитанциядин куьмекдалди хабардарзава. И вахт гьакІни телефондин 8-800-200-98-04 нумрадай Call-центрадиз зенг авуна чириз жеда.

Йисан нетижаяр кьуна

Жасмина САИДОВА

Алатай гьафтедин эхирдай Россиядин Федеральный антимонопольный къуллугъдин Дагъустандин Управленида 2020-йисуз кьиле тухвай кІвалахдин нетижайриз талукь пресс-конференция кьиле фена.

Управленидин руководитель Къаир Бабаева республикадин журналистриз хабар гайивал, 2020-йисуз Дагъустандин УФАС-ди, идаради гуьзчивалзавай вири хилера рехъ ганвай гьалатІриз талукь яз, санлай къачурла 192,1 миллион манатдин жермеяр илитІнава. Виридалайни гзаф жермеяр монополийриз акси законодательство чІурунай авунва - 182 миллион манат (2019-йисуз - 48,1 миллион манат). Государстводин закупкайрин хиле рехъ ганвай гьалатІар (закон чІурунар) себеб яз 9 миллион манатдилай гзаф кьадарда аваз (2019-йисуз - 5,2 миллион манат) жермеяр илитІнава.

Малум хьайивал, Россиядин ФАС-дин Дагъустанда авай Управлениди алатай йисан вахтунда, "Базарда гьуьжетунин шартІар хуьнин гьакъиндай» федеральный закон чІурун себеб яз, 125 дело къарагъарнава (2019-йисуз - 108). Абурун чІехи пай гьар жуьре дережайрин муниципалитетрин, газдин ва энергетикадин компанийрин аксина къарагъарнавайбур я. Къаир Бабаева къейд авурвал, эгер монополийриз акси законодательство чІурай дуьшуьшар шегьерра асул гьисабдай чилерин участокрин дережа (ишлемишдай ихтияр авай жуьре) дегишарунихъ галаз алакъалу ятІа, районра ихьтин тахсиркарвилериз чилерин участокар киридиз къачудай икьрарар кутІуниз талукь тулкІ ийидайла рехъ гузва.

Государстводин закупкайриз талукь яз алатай йисан вахтунда Дагъустандин УФАС-ди 2207 арза гьилелай авунва: жуьребажуьре дережайрин закупкайриз талукь тир абурукай 1096 арза бине авачирбур яз, 733 - бине авайбур яз гьисабнава, 148 - УФАС-дин комиссияди элкъуьрна рахкурнава, 230 - арзачийри чпи вахчунва.

ГьакІни, алатнавай девирда "Государстводин ва муниципальный игьтияжар таъминарун патал метягь, кІвалахар ва къуллугъар маса къачунин хиле икьраррин системадин гьакъиндай" федеральный закондал амал тавуна 724 закупка кьиле тухванвай дуьшуьшар винел акъуднава. И хиле рехъ ганвай гьалатІар себеб яз 9,4 миллион манатдилай виниз кьадарда аваз (2019-йисуз - 5,2 миллион манат) жермеяр илитІнава.

Заказчийри рехъ гузвай гьалатІар йисалай-суз гьа сад хьтинбур яз амукьзава:

- информациядин сад тир къурулушда информация къалурдайла рехъ гузвайбур;

- таъминчи тайинардай къайда хкягъуниз талукьбур;

- закупкайрин иштиракчияр хкядай къайда чІуруниз талукьбур;

- икьрар кутІунунин къайда чІуруниз талукьбур.

Эхирдай Къаир Бабаева журналистрин суалриз жавабар гана.

ГъвечІи ва юкьван бизнес гьисабда

Росстатди Дагъустандин карчийривай, гъвечІи ва юкьван бизнесдин перепись кьиле тухун патал, 2021-йисан 1-апрелдалди электронный анкета ацІурун тІалабзава.

РД-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин министерстводи хабар гузвайвал, и кар кьилиз акъудиз жеда: госкъуллугърин порталдин куьмекдалди (ина касдин тестикьарнавай делилар аваз хьайитІа), Росстатдин интернет-сайтда (электронный рекъемрин къул аваз хьайитІа) ва я электронный документооборотдин операторрин куьмекдалди.

Идарадин векилди къейд авурвал, чарчел ацІурнавай анкета регионди статистикадин идарадиз гъана гъиляй-гъилиз вугудай ва я почтадай рекье твадай мумкинвилерни хвенва.

"Анкетаяр гъвечІи карханаяр ва ИП-яр патал кьилди-кьилди туькІуьрнава. Абур ацІуруни квевай гзаф вахт къакъуддач. Росстатди куьне агакьарнавай делилрин саламатвилиз заминвалзава. Вири делилрикай умумиламишна нетижа хкудда", - къейдзава идарадин векилди.

РИКІЕЛ ХКИН, гъвечІи бизнесдин экономикадин перепись 5 йисалай 1 сеферда кьиле тухузва ва, РФ-дин законодательстводи истемишзавайвал, и карда иштиракун чарасуз я.

Къенин юкъуз чи уьлкведа 75 процент карханаяр ва 15 миллион кас гъвечІи бизнесдин векилар я. Ада уьлкведин экономикадин нетижалувал ва агьалийрин дуланажагъ тайинарзава. Государстводиз гъвечІи ва лап гъвечІи карханаяр, кьилдин карчияр гьикІ яшамиш жезватІа, абурун вилик четин гьихьтин месэлаяр акъвазнаватІа чир хьун важиблу я. Экономикадин переписдин вахтунда кІватІнавай делилрал бинеламиш хьана государстводин патай куьмек гунин программаяр кардик кутада, къарарар кьабулда, гьисабзава Росстатди.

Тарих

Хинерин тарихдиз сиягьат

Замир ЗАКАРИЯЕВ, тарихдин илимрин доктор, профессор

(Эвел - 1,4-нумрайра)

Амри Шихсаидова кхьизвайвал, **“минарадин сагьиб”** ибара Хинерин хуьряй гьатнавай 1401-йисаз талукь чешмедилай гъейри, мад ЦІахурай жагъанвай 1239-йисан чешмедани гьалтзава. ГьакІни алимди къейдзавайвал, Дагъустандин мулкарилай жагъанвай XV асирдилай гуьгъуьнин йисариз талукь гьич са чешмедани и ибара мад дуьшуьш жезвач.

Керчекдиз лагьайтІа, чи йикъара ихьтин дуьшуьшар малум хьанва. Мисал яз, Хинерин хуьруьн рагъакІидай пата авай магьалдин мискІиндин кьиблепатан цла эцигуниз талукь кхьинар атІанвай къван ава. Текстина **“минарадин сагьибдин”** тІвар кьунва *(килиг: З.Ш.Закарияев, “Хинерин хуьре минараяр ва мискІинар эцигуникай хабар гузвай XVII-XVIII асиррин араб чІалал кхьенвай чешмеяр” // Кавказдин тарих, археология ва этнография. 2018. Т.14. №2, 73-чин).*

Амри Шихсаидова гьисабзавайвал, **“Араб”** тІварцІи и тІвар алай кас арабрикай хьун мумкин тирди къалурзава. Чи фикирдалди, чун газетдин алатай нумрада рахай Хумайан уьмуьрдин юлдаш Фатима Тахсурманан хва Абакур *(А.Шихсаидова кхьизвайвал, Абакар)* регьбердин руш хьун мумкин я. Къейд ийин хьи, адан сурун къванни Хинерин сурара ава…

Винидихъ тІвар кьур тарихчиди къейдзавайвал, Хинерин хуьряй жагъанвай 1401-йисан чешмеда Дагъустандин эпиграфикада сифте яз **“мулк”** гаф гьалтзава. И гафунин куьмекдалди Дагъустанда кьилдин ксарин чилер чара ийизвай. Чун газетдин алатай нумрада гегьеншдиз рахай 1401-йисан кхьинрин гьа и гаф квай эхиримжи цІарцІел акъвазда: **“И йисуз Куркиди Киш хуьруьн мулк Хинерин хуьруьз багьишна”.**

Шеки шегьердилай кеферпата, тахминан 6 километрдин яргъа, Киш (Гиш) тІвар алай къадим хуьр экІя хьанва. Ам, алай чка фикирда кьуртІа, Хинерин хуьруьзни мукьва я. Хиневийри ва Самур дереда яшамиш жезвай гзаф кьадар дагъвийри Шаркь патан Закавказьедихъ галаз алакъаяр хуьзвай. XIV-XV асирра Закавказьедин бязи мулкарал хашпараяр яшамиш жезвай, абурун арада удинарни авай. Винидихъ тІвар кьур Киш хуьре авай тамашуниз лайихлу машгьур чкайрикай сад *(ана виликдай зурба къелени авай)* хашпарайрин XII асирдин къадим килиса я. Гуржийрин Евангелидин кхьинра *(1310-йис)* Киш-Нухда авай Богородицадин килисадин тІвар кьунва. И делилар фикирда кьурла якъин жезвайвал, Хинерин хуьряй жагъанвай 1401-йисан чешмеда Дагъустандин эпиграфикада сифте яз Киш хуьруьн тІвар кьунва. Къейдна кІанда, и хуьр са вахтунда удинринди яз гьисабзавай.

Чешмеди шагьидвалзавайвал, Хинериз Киш хуьруьн мулк багьишай кас дин тІвар **Курки** *(Гурги)*, яни **Георгий** я. Амри Шихсаидова адан бинеяр хашпарайрихъ галаз алакъалу хьун мумкин тирди къейдзава. Георгия хиневийриз Киш хуьре вичихъ авай мулкарикай тайин тир са пай багьишна. Кхьинра чил багьишуниз, Георгиян уьмуьрдиз, къуллугъдиз талукь маса делилар къейднавач. Багьишнавай кьадардикай рахайтІа, чи фикирдалди, къунши хуьруьз ганвай мулк екеди тир. Эгер гъвечІиди тиртІа, и вакъиа эцигуниз талукь кхьинра бажагьат къейддай.

КІелзавайбурун фикир мад са делилдал желб ийиз кІанзава. Ихтилат физвай чешмеди шагьидвалзавайвал, Хинеринни ширваншагьрин государстводин, Шекидин гьукумдин арада XIV-XV асирра сиясатдин рекьяй алакъаяр аваз хьун мумкин тир. Мулк багьишай Георгий лугьудай касдин гьакъиндайни гзаф суалар арадал къвезва. Ам вуж тир? Маса хуьрериз мулкар багьишдай ихтиярар адаз ни ганвай? Арабрин, персерин, эрменийрин, гуржийрин чешмеяр тупІалай авуртІа, мумкин я, и суалриз жавабарни жагьида.

Гурги (Георгий) тІвар Дагъустандин агьалийрин арадани гьалтзава. Мисал яз, Хинерин хуьруьн патарив гвай Фиярин хуьруьн 1865-йисан хизанрин сиягьда **“Гёрги”** тІвар гьатнава.

…1401-йисан кхьинра ихтилат физвай минара жуьмя-мискІиндинди тирни, тахьайтІа, кьилди са магьалдин - лугьун четин я. Кхьинар алай къван магьалдин мискІиндин цла авайди фикирда кьуртІа, минарани гьа и мискІиндиз талукьди хьун мумкин я. И дараматдин цла авай маса къванцел алай кхьинрай ашкара жезвайвал, къадим минара 1668-йисан январдин вацра зурба залзала хьунин нетижада чкІана.

Хинерин хуьруьн жуьмя-мискІиндин цларани куфи хатІунал атІанвай кхьинар алай къванер ава. Хуьруьн рагъакІидай пата авай мискІин хьиз, жуьмя-мискІинни са шумуд сеферда цІийикІа туьхкІуьр хъувуна. Кьвед лагьайди 1668-йисуз хьайи залзаладилай кьулухъ эцигайдакай (1080/1669-70-йисар) мискІиндин кьиблепатан цла авай 1237/1821-22-йисарин кхьинар алай къванци хабар гузва. Жуьмя-мискІиндин эцигунар тешкилайбур яз кхьинра кьве стхадин - **Бугьмайан (Багьмай)** ва **Маликан** тІварар кьунва. Абур “Йагмай” тухумдин векил **Ибрагьим-Халилан** рухваяр тир.

Жуьмя-мискІиндин рагъэкъечІдай патан цла 40х30 см кьадардин куфи хатІунал кхьенвай кьве цІар алай къванцин кьул ава. Анал кхьенва:

ТАРЖУМА:

“1. Аллагь. Гьайбатлувал (Аллагьдиз хас я).

*2. …Я, Аллагь! Авач…” (**1-шикил**).*

Чи фикирдалди, и кхьинар XII асирдиз талукьбур я.

Гьа и мискІиндин цлара кхьинар алай мад са шумуд къван ава. Абурални **“Гьайбатлувал Аллагьдиз хас я”** кхьенва.

Хиневи **Тажидин Нурмамедован** кІвалин цла 25х10 см кьадардин, вичел куфи хатІунал кхьенвай кьве цІар алай къванцин кьул ава. Адан манадай чи кьил акъатнач. Мумкин я, кхьинар перс чІалал авунвайбур яз хьун.

Хуьруьн рагъакІидай патан къерехда куьгьне сурар экІя хьанва. Чкадин агьалийри иниз **“Угьларишид сырыбы”** *(рагъакІидай патан сурар)* лугьузва. 1974-йисуз Амри Шихсаидова и сурара авай са шумуд къванцел алай кхьинар кІелна, таржума авуна, чапдизни акъудна. Сурарин къванерин чІехи пай - XIV асирдин кьвед, XV асирдин сад лагьай паюна гьазурнава, пуд къван тахминан XIII-XIV асирриз талукьбур я. И сурара авай къванерал атІанвай виридалайни сур кхьинар гьижрадин 784-йисан ражаб вацра (1382-йисан сентябрдин варз) авуна. Виридалайни къадим къванерикай рахайтІа, абурукай садан кьадар 65х45х8 сантиметрдиз барабар я. Къванцин къерехар тирвал кьве цІар чІугунва ва абурун къенени кхьинар ава. Асул гьисабдай, абур **куфи** ва **насх** хатІарал атІанва. Вичин вахтунда Амри Шихсаидова и къванцел алай бязи цІарар таржума авунай. Чна къерехрай чІугунвай цІарарин юкьва авай кхьинарни галаз къванцел алай текстер тамамдиз кІелна. Абурухъ ихьтин мана ава.

ТАРЖУМА:

“1. И сурун сагьиб

2. рагьметлу Гьуьсейн я, хва

3. Мугьаммадан - къуй абур Аллагьдин регьимдик хьурай!

4. Ам яшлу кас тир, иер, хъсанарзавай

5. крар диндин ва и дуьньядин. Адан кьиникь кьиле фена бахтавар вацра

*6. мугьаррам”. (**2-шикил**)*

Хинерин хуьруьн мулкарилай жагъанвай юкьван виш йисариз талукь са жерге сурун къванерал алай кхьинра кьенвай ксарин яшар къалурнава. Адет яз, и делил жегьил ва я лап яшлу кас кьейила къейдзавай. Амай дуьшуьшра, чна гьисабзавайвал, кьенвайдан яш къалурзавачир. Винидихъ таржума авунвай кхьинрай ашкара жезвайвал, кьенвай кас *(Мугьаммадан хва Гьуьсейн)* яшлу кас тир. Чна ахтармишай къванерикай пудал кучкнавайбур жегьилзамаз кьенвайди къейднавай.

Винидихъ тІвар кьур къванцин къерехрал авунвай цІарарин юкьва Къуръандин “Кал” тІвар алай сурадин аят кхьенва (2:281).

ТАРЖУМА:

“Куьн Аллагьдин патав хкидай йикъакай кичІе хьухь (квез, эй инсанар). Гьа чІавуз гьар са чандив вичи къазанмишайди (авур крарин эвез) тамамвилелди агакьарда. Ва садавни лайихлу тушир жаза агакьдач (авур диндар крар - тІимил, гунагьарни артух тавуна - дуьз эвез гуда)”.

Амри Шихсаидова сурун къванцел авунвай кхьинар XIV асирдиз талукьбур яз гьисабна. Алимдин фикирдихъ галаз чунни рази я.

(КьатІ ама)

Са макъаладин гелеваз

Агьмед МАГЬМУДОВ

“Лезги газетдин” алатай йисан 3-сентябрдиз акъатай 36-нумрада Украинада машгьур хьайи лезги художникдикай кхьенвай **“В.Аликберован аламатдин алемар”** тІвар алай макъала чапнавай. Ана “Украинадин халкьдин художник” тІвар-

цІиз лайихлу хьайи чи сейли ватанэгьли **Виталий АЛИКБЕРОВАН** бинеяр (хайи район, хуьр) гьинай ятІа тайинариз тахьанвайди къейднавай. Макъала акъатайдалай кьулухъ чи редакциядиз ерибине Гъугъанрин хуьряй тир **МЕГЬАМЕДОВ Мамед** муаллимдилайни Дагъустандин халкьдин шаир **Майрудин БАБАХАНОВАЛАЙ** Виталий Аликберовакай делилар авай чарар атана.

Ингье Мамед Мегьамедова вуч кхьизватІа: *“…Макъалада ихтилат физвай кас зи къунши, рагьметлу Жамидин халудин хайи стхадин гада я. Адан стха Мурсал, художник Виталий Аликберован дах, Ватандин ЧІехи дяведин йисара женгинин офицер, ротадин командир тир. Дяведилай кьулухъ ада Украинада жуьреба-жуьре кІвалахарна. Дагъвиди ина хизанни кутуна. Гъурбатда авайтІани, Мурсал Аликберова хайи хуьр рикІелай алудзавачир. Ам са шумуд сеферда вичин хизанни галаз диде Шагьумугъадални стхадин хизандал кьил чІугваз Докъузпара райондин Гъугъанрин хуьруьз хтанай. 1951 ва 1958-йисара Ватандиз хтайла, ада хуьруьн мулкара авай булахар туьхкІуьр хъувунай, хуьруьнвийриз кьве шешелда авай кьван алукІдай пекер хканай. Дагъда авай вичин мукьва-кьилийрихъ галаз ада рагьметдиз фидалди алакъа атІаначир.*

Адан хва Виталий, Одессада кІвалахзавай чІавуз, вичи тарс гузвай студенткадал эвленмиш хьана. Гьа чІавалай кьулухъ адаз мад вичин бубайриз муказ - Гъугъандал хтун кьисмет хъхьанач. Адан буба Мурсал Аликберов кьейила и кардикай Гъугъандал хабар агакьнай, амма хейлин себебар аваз хайи стхадивай ам эхиримжи рекье тваз Украинадиз физ хьаначир…”.

Мамед Мегьамедован кагъазда гьакІни **Мурсал АЛИКБЕРОВАН** женгинин рекьиз талукь делиларни авай. Гьа ихьтин малуматар Майрудин Бабахановани агакьарнавай. Абурай малум жезвайвал, Мурсал Аликберов 1914-йисуз Докъузпара райондин Гъугъанрин хуьре дидедиз хьана. Дяведин йисара ада старший лейтенантдин чинда аваз стрелковый ротадин командирдин везифаяр тамамарна.

Къейдна кІанда, армиядин жергейриз М.Аликбероваз 1935-йисуз эвер ганай. Ада 1939-1940-йисара финнрихъ галаз кьиле фейи дяведани иштиракна. Ватандин ЧІехи дяведин йисара гъугъанвиди партизанрин отрядда, Юго-Западный, Украинадин фронтра къуллугъна. 1941-йисуз Мурсал Аликберовал херни хьанай. Чи ватанэгьли “Киев хуьнай”, “Женгерин лайихлувилерай” медалриз, Яру Гъетрен ордендиз лайихлу хьанай.

М.Аликберован шабагьрин чарче ихьтин делиларни ава: *“Гиринч хуьр патал кьиле фейи женгера, 1944-йисан 12-ноябрдиз юлдаш Аликберова жуьрэтлувилин, дирибашвилин, кьегьалвилин чешне къалурна. Вичин ротада авайбурукай сад лагьайди яз ам хуьруьз гьахьна, душман катдай чкадал гъана ва гьа са вахтунда 10 немсни тергна…”.*

Интервью

Начагъбурун аманеви

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Москвадин 115-нумрадин поликлиникада ва 1-нумрадин Медси клиникадин азарханада духтур-уролог яз кIвалахзавай чи ватанэгьли, медицинадин илимрин кандидат, "Москвадин духтур" тIварцIин сагьиб, мергьяматлувилин "Сагълам хуьр" проектдин тешкилатчи Загьир Хидирович АГЪАМОВ и мукьвара ватандиз хтанвай. Ам "Лезги газетдин" редакциядиз мугьман хьайила, чна пешекар духтурдихъ галаз суьгьбет кьиле тухвана.

Къейд ийиз кIанзава хьи, ада къазанмишнавай агалкьунриз, кьиле тухузвай кIвалахриз фикир гайила, са кар ашкара жезва: пешедив, кIвалахдив гьевесдивди ва гьа са вахтунда жавабдарвилелди эгечIайла, нетижаярни тарифдинбур жеда.

■ Загьир Хидирович, сифте нубатда жувакай, багърийрикай куьруь ихтилатнайтIа кIанзавай.

- Зун Махачкъалада 1979-йисуз дидедиз хьана. Зи ата-бубаяр Кьурагь райондин Кьуьчхуьррин хуьряй я, анай зи чIехи буба Нуьгь Нурмегьамедович Агъамов хизанни галаз Мегьарамдхуьруьн райондин Хъартас-Къазмайрал куьч хьана. ЧIехи бубади вичин уьмуьрдин 40 йис муаллимвилиз бахшна: чкадин мектебда математикадин тарсар гана, 20 йисуз директорвална. Буба эцигунардайди я, адахъ "Россиядин сейли эцигунардайди" тIвар ава. Диде гъвечIи классриз тарсар гузвай муаллим я.

Медакадемия ва ординатура куьтягьайдалай кьулухъ (2004-йис), кьисметди зун Москвадиз акъудна. Семашкодин тIварунихъ галай жемиятдин сагъламвилин милли НИИ-да (илимдинни ахтармишунрин институт) аспирантура куьтягьна, 2013-йисуз диссертация хвена. Илимдин дережа къачурдалай кьулухъ тIвар кьунвай НИИ-да илимдин къуллугъчи яз, докторвилин диссертациядин винел кIвалахзава.

■ Духтурвилин пеше хкягъунин себеб вуч я?

- Аял вахтара заз азарлу багърияр мукьвал-мукьвал аквазвай. Абур сагъарзавай духтурриз зун гьейранвилелди килигдай. Ихьтин гьалара зи рикIе гележегда духтурвилин пеше хкягъунин къаст гьатна. Инсанриз куьмекар гудай, абур азабрикайни тIалрикай азаддай пешадал зун гъвечIизамаз кьару хьана.

■ Малум тирвал, гьатта сагълам беден авай инсанрикни залан азарар акатзавай дуьшуьшар тIимил туш. Им квехъ галаз алакъалу хьун мумкин я?

- Лишанар винел акьалт тавуна, яргъал вахтунда деринра гьатдай азарарни гзаф ава. Азарри чпикай хабар гайила, бязи вахтара начагъбуруз куьмек гунни четин месэладиз элкъвезва. Гьавиляй гьар са инсанди вичин сагъламвилиз еке фикир гун, адахъ гелкъуьн аннамишна кIанда. Бедендиз зарар гузвай хесетар хкудна, сагълам уьмуьр кьиле тухун важиблу я. Ибурухъ галаз сад хьиз, азаррин вилик пад вахтунда кьун патал сагъламвилин гьал ахтармишунин, духтуррив килигиз тунин важиблувални рикIелай алудна виже къведач. Ихьтин дуьшуьшра азарар вахтундамаз тайинариз жеда.

■ Загьир духтур, куьне Москвада коронавирусдикди азарлу хьанвайбур сагъарзавай "яру зонада" кIвалахна. "Яру зонада" духтурди гьикI кIвалахзава?

- 2020-йисан мартдиз, чун COVID-19 азардик начагъбурухъ галаз кIвалахун патал гьазурзавайдакай чир хьайила (яни чна чи адетдин кIвалах дегишарна кIанзавай), гьахьтин шартIарани жуван духтурвилин буржидиз вафалувал къалур тавуна, къерехда акъвазиз хьанач. Гзафбуру гьатта кьил къакъудзавайтIани, за гьасятда жув "яру зонадиз" акъудун тIалабна. Штат тамамвилелди кIватIиз хьанвачир, гьавиляй духтуррал чIехи пар ацалтзавай. Диде-бубайри, хизанди зи язух чIугвазвай, сифтедай зун гьатта "яру зонада" кIвалахзавайдакай абуруз чир тавунизни мажбур хьанвай.

Четин тир, галатзавай, вучиз лагьайтIа, махсус костюм, айнаяр, респиратор алаз, тIуьн-хъун галачиз 12 сятда кIвалахна кIанзавай, гьар сменада 60-70 азарлуди кьабулзавай, амма са тIимил йикъарилай муракаб шартIарихъ галаз вердиш хьана. А муддатда зун 5 килограммдин яхун хьанай. Зиллетдик квай начагъбур, абурун вилера авай кичI акурла (а чIавуз коронавирусдин азар сагъардай къайдаяр чизвачир), руьгьдин жигьетдайни галатзавай.

■ Коронавирусдихъ галаз алакъалу яз Дагъустандин гьалариз куьне гьихьтин къимет гузва?

- Дагъустандин медицинадин жуьребажуьре идарайра духтурвиле кIвалахзавай дустар захъ гзаф ава, гьавиляй чи республикада коронавирусдин жигьетдай авай гьакъикъи гьаларикай зун хабардар я. Идалайни гъейри, зи хейлин багьрияр коронавирусдик начагъ хьана. Маса регионрив гекъигайла, Дагъустан халкь къалиндиз яшамиш хьуналди ва агьалияр датIана санай масаниз (гьам республикадин къене, гьам къецепатани) финин гьерекатрик хьуналди тафаватлу жезва. Чи халкьдин кьатIунрин кьетIенвилерини коронавирус гегьеншдиз чукIунал гьана. Республикадин здравоохраненидин къурулушни ихьтин гьалариз гьазур тушир. Вири и гьаларихъ галаз сад хьиз, чна тIугъвал садлагьана пайда хьунин, гьакIни инсанри и азар са акьван саймиш тавунин делилни фикирда кьун герек я.

■ Куь фикирдалди, коронавирус акатунин къурхулувал явашарун патал гьихьтин серенжемрикай куьмек жеда?

- Серенжемар вирибуруз малумбур я - жемиятдин чкайра маскаяр алукIун, арада мензил хуьн ва жуван михьивилихъ гелкъуьн. Эгер Дагъустандикай рахайтIа, жуьреба-жуьре мярекатра жезмай кьван иштирак тийиз алахъун важиблу я (месела, мехъеррин, тазиятдин мярекатар...). Амал авуна кIани серенжемрин патахъай республикадин халкь бес кьадарда хабардар туширдакайни къейд ийиз кIанзава. Зи фикирдалди, мукъаятвал хуьнин, тайинарнавай къайдайрал амал авунин жигьетдай халкьдин арада мадни гегьеншдиз таблигъатдин кIвалах тухун чарасуз я. Коронавирусдин вилик пад кьунин, мукъаятвал квадар тавунин серенжемрин важиблувал телевиденидин, интернетдин, баннеррин, жемиятдин чкайра рекламайрин куьмекдалди датIана халкьдин рикIел хкун лазим я.

■ Загьир Хидирович, заз малум тирвал, куьне чи республикадин агьалийриз Москвадани, Дагъустандани медицинадин рекьяй куьмекар гузва. Кьилди къачуртIа, куьне Дагъустандин агьалияр патал тешкилай "Сагълам хуьр" мергьяматлувилин проект кьилизни акъудзава. И кIвалахдикайни ихтилатнайтIа кIанзавай.

- Эхь, чи республикада (гьакI маса регионрани) медицинадин куьмекрин бязи жуьреяр хъсандиз вилик тефенвайвиляй, Москвада сагъарунин кар тешкилун патал гзаф ватанэгьлийри завай куьмекар тIалабзава. Москвадин здравоохраненидин системадикай заз бес кьадарда хабар ава, медицинадин рекьяй гьи идарада гьихьтин куьмек гуз жедатIа, чизва. Адалайни гъейри, меркезда захъ куьмек гуз гьазур тир дустар-духтурар гзаф ава. Мумкинвилериз килигна, за ватанэгьлийриз жувалай алакьдай куьмекар гузва. Начагъ инсанриз са гьикI ятIани куьмек гун заз гзаф хуш кар я.

Заз хайи республикада коронавирусдин тIугъвалдихъ галаз алакъалу яз арадал атанвай муракаб гьаларикай ва, уьлкведин маса регионра хьиз, медицинадин къуллугъчийрал ацалтзавай парцикай хъсандиз хабар ава. Ихьтин шартIара за жуван ватанэгьлийриз "Сагълам хуьр" тIвар алай яшайишдинни мергьяматлувилин проектдин сергьятра аваз куьмекар гун кьетIна. Завай куьмек кIан хьайи дагъустанвийрикай гзафбурун сагъламвал хъсан тушир гьалда ава. Кар вахтунда гьиляй ахъаяйла, абуруз куьмек гунни четин жезва. Жуван сагъламвилихъ гелкъуьн тавурла, вахтунда медицинадин куьмекдикай хийир къачун тавурла, кIеве гьатзава. Мад са себеб ам я хьи, хуьрерин чкайра медицинадин жигьетдай агьалийрив хъсан куьмек агакьдай мумкинвилерни къулайвилер авач. Ихьтин гьалар фикирда кьурла, зи кьилиз духтуррин са дестени галаз жуван хайи хуьруьз хъфин ва агьалийрин сагъламвал ахтармишун атана. 2020-йисан сентябрдиз и серенжем чна кьилизни акъудна. Авайвал лугьун, а чIавуз чна са жерге азарар винел акъудна, бязибур лап залан азарар тир. Медицинадин вини дережадин технологиядин куьмекдин игьтияж авай вирибуруз чна Москвада сагъар хъувунин кар тешкилна.

Адалай кьулухъ завай дустари, мукьвабуру чпин хуьрерани ихьтин мергьяматлувилин серенжемар кьиле тухун тIалабиз хьана. Гьелбетда, зун ва захъ галаз кIвалахзавай муькуь духтурарни датIана чпин къуллугъдин везифаяр кьилиз акъудзавайбур я, гьавиляй мукьвал-мукьвал Москвадай хуьрериз фидай мумкинвилерал сергьят ала. ГьакI ятIани, ЦIийи йисан суварин ял ядай йикъара за духтуррин десте кIватIна, Агъул райондин Дулдугъ хуьре кьве йикъан къене пуд вишев агакьна агьалияр кьабулна. Чи мергьяматлувилин серенжемдикай хабар хьайила, Агъул райондин ЦРБ-дин кьилин духтурди чавай райцентрадизни - ТпIигъ хуьруьзни - атун ва залан азарри акIажарнавай начагъбурун сагъламвилиз килигун тIалабна. Гьелбетда, чавай амадагдиз ваъ лугьуз хьанач - 2 йикъан къене чна ЦРБ-да начагъбур кьабулна.

■ Суьгьбетдин эхирдай газет кIелзавайбурухъ элкъвена лугьуз кIанзавай гафар авани?

- За вирибуруз сифте нубатда сагъламвилиз дикъет гуниз эвер гузва. Са гьихьтин ятIани азардин лишанар пайда хьайитIа, духтурдин патав фин чарасуз тирди рикIелай алудмир. Жува-жув сагъардай серенжемрик кьил кутуна виже къведач. Хуьх куьне куьн, гьуьрметлу ватанэгьлияр!

■ Маналу суьгьбетдай сагърай! Къуй квехъ мадни еке агалкьунар хьурай!

Важиблу месэла веревирдна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтеда Махачкъалада, "Дуствилин КIвалин" Лацу залда, "Государстводин властдин органри ва обществодин гражданвилин институтри коронавирусдин азар чукIун тавун патал сад-садахъ галаз алакъада аваз кIвалахун" темадай тешкилай элкъвей столдихъ коронавирусдин азардиз акси рапар ягъуникай (вакцинация) рахана. Мярекатда Дагъустандин Общественный палатадин членри, властдин органрин, диндин, коммерциядинбур тушир, общественный тешкилатрин, мергьяматлувилин фондарин векилри, журналистри ва масабуру иштиракна. Ам тешкилнавайди Дагъустан Республикадин милли политикадин ва диндин крарин рекьяй министерство тир.

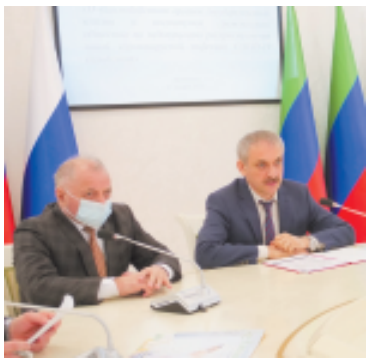

РД-дин милли политикадин ва диндин крарин рекьяй министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Энрик Муслимова къейд авурвал, азардиз акси рапар ягъун гьар са касди вичин хушуналди кьабулзавай къарар я. Амма къенин юкъуз COVID-19 азардин вилик пад кьунал гьалтайла, им виридалайни менфятлу рехъ я, гьикI хьи, рапар ягъуни чи гьар садан, гьакIни чи багьрийрин сагъламвални хаталувиликай хкудиз куьмекда.

Дагъустандин Общественный палатадин председатель А.Ибрагьимова азардикай хуьдай, адан вилик пад кьадай вакцина арадал гьайила, адан нетижалувал шаклувилик кутазвай ксар гзаф пайда хьанвайди къейд авунихъ галаз сад хьиз, уьмуьр ва сагъламвал патал важиблу месэлайрай къарар кьабулдайла идан-адан рахунрихъ ваъ, анжах пешекаррин меслятрихъ яб акалуниз эвер гана.

РД-дин здравоохраненидин министерстводин медицинадин рекьяй куьмек гун тешкилдай Управленидин начальник М.Гьасановади къейд авурвал, тIугъвалдин вилик пад кьун патал Дагъустандин саки 60 процент агьалийриз азардикай иммунитет хьун, 700-760 агъзур касди азардиз акси рапар ягъун герек я. Алай вахтунда республикадиз 8 агъзурдалай гзаф доза вакцина агакьнава, мадни 80 агъзур доза февралдин эхирралди ахгакьда. Рапар ягъун патал республикада 54 пункт тешкилнава.

Дагъустандин муфтийдин куьмекчи М.Мегьамедова азардиз акси рапар ягъуникай ислам динда вуч лугьузватIа, гьадакай ихтилатна.

Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидин отделдин начальникдин заместитель М.Рамазанова агьалияр азар акатунал гъизвай себебар малумарнавай къайдайрал амал тавунихъ галаз алакъалу тирди лагьана.

Уьмуьр - виридалай гуьзел пешедиз

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Буба Гуьлмегьамед фронтдиз фидайла, Зиямудин Гьасанов йис хьанвай аял тир. Диде Сафията рикIел хкидай: “Дяведиз фидай юкъуз, чан хва, дахди вун къужахда кьуна, гзаф вахтунда гьаятда къекъвена. Ахпа, акъвазна, ви чиниз килигна-килигна, темен гана. Чилел авуд тавуна, зи къужахдиз вахкана, лагьанай: “Ваз четин жеда, Сафият. Чи хцив, Зиямудинав, чи рухвайрив кIелиз тур”. Ибур, веси хьиз авур, Гуьлмегьамедан эхиримжи гафар тир.

Вагьши душмандикай, чандилайни гъил къачуна, Ватан, хайи кIвал, багърияр хуьз къати женгиниз физвай викIегь аскердиз гуя аян тир: вич хизиндивай, рухвайривай гьамишалугъ яз къакъатзава. А йисара Кьасумхуьруьн райондик акатзавай гъвечIи Магьмутахуьряй фронтдиз фейибурун чIехи пай - 23 кас - элкъвена хтанач. Абурун жергедай яз - Гуьлмегьамед Гьасановни.

Дяведиз фидайла Гуьлмегьамеда авур веси, адан уьмуьрдин юлдаш Сафията гзаф жафа чIугуна, дарвилерни азиятар эхна, наслудаказ, уьзягъвилелди кьилиз акъудна. Пуд хвани хвена, чIехи авуна. Абурув кIелиз туна. Дидеди рухвайриз, гьамиша буба рикIел гъиз, ам хуьре гьихьтин гьуьрмет авай, инсандин къадир чидай викIегь инсан я, ам дяведай гъалибвални гваз хкведа лугьудай. Амма…

Зиямудин бубадин дирибаш къамат бейнида аваз чIехи хьана. Дидеди, вичин веледар бубадикай магьрум хьана, абуруз бубадин тербия акунач лагьана, несилрин алакъа атIуниз рехъ ганач.

- Дидедин зегьмет зурба я, - лугьузва Зиямудин Гуьлмегьамедовича. - Диде-бубадин къадир аваз тербияламиш хьайидакай халис инсан жеда. Къуни-къуншидиз, обществодиз хийир авай инсан. Дяведин йисара буба кьилел алачиз аялар хвена, чIехи авур гьар са диде къизилдин гуьмбетдиз лайихлу я. Гьамишалугъ рикIера хуьниз.

Хайи хуьре сифтегьан школа куьтягьайдалай кьулухъ Зиямудина Вини Ярагъдал 7-классдин школа акьалтIарна. Дидедизни ва лап гьа бубади хьиз, гьамиша гъвечIи стхадин къайгъударвал ийиз хьайи чIехи стха Керимаз Зиямудинакай вини дережадин образование авай пешекар хьана кIанзавай. Абуру Зиямудин Мегьарамдхуьруьн юкьван школа-интернатда кIелуник кутуна.

Дяведин аялар (Зиямудин Гьасанов Советрин уьлкведин аялрин гьа и несилдай я) аялвилин бахтар акурбур туш. Яшар бегьем тахьанмаз, гьеле диде-бубадин къайгъударвал кIамаз, абуру кIвалин-къан, хизандин дердийра чIехибурухъ галаз тай-туьшвал авуна. Гатун варцара чIехибурухъ галаз сад хьиз колхозда кIвалахдай. Зиямудин Гуьлмегьамедовича рикIел хкизвайвал, зегьметдин йикъарай гузвай пулдихъ ктабарни къачуз жезвай, дидедиз савкьатни ва маса куьлуь-шуьлуьярни.

Эгер, фикирзава за, гилан аямдин школьникриз а девирдин аялрал акьалтай четинвилер (Аллагьди яргъаз авурай!) акунайтIа, шумуд касди юкьван школа куьтягьдайтIа? Килиг садра, Мегьарамдхуьряй Магьмутахуьруьз 15-16 км. рехъ ава. Гьар киш юкъуз тарсарилай кьулухъ Зиямудин кIвализ хъфидай, гьяддиз - элкъвена Мегьарамдхуьруьз, интернатдиз. Дидеди чрай виридалайни ширин фу, кьве кIус ниси авай чантани гваз. А вахтара “школьный автобусар” авайди тушир. Рекьера улакьарни кьериз-цIаруз жедай. Заз лугьуз кIанзвайди ам я хьи, диде-бубайри чпин веледар къастунал кIевибур яз тербияламишна кIанда. КIелдай йисара Зиямудин классда виридалайни хъсан, школада - лап хъсан ученикрикай сад хьана. Адан рикI алай предмет физика тир.

- Чи школада хъсандиз тадаракламишнавай, масанра авачир хьтин вижевай физкабинет авай. Ам туькIуьрнавайди зи рикIелай гьич садрани алат тийир муаллим Ибрагьим Асалиевич Асалиев тир. Гуьгъуьнлай ада гзаф йисара Дагъустандин политехнический техникумдин директорвиле кIвалахна. Ам чIехи бажарагъ авай педагог хьана. Ибрагьим Асалиевича заз физика ва муаллимвилин пеше кIанарна, - рикIел хкизва З. Гьасанова.

Мегьарамдхуьруьн юкьван школа куьтягьайдалай гуьгъуьниз Зиямудин Гьасанова ДГУ-дин физикадинни математикадин факультетдин физикадин отделение лап хъсан къиметар аваз акьалтIарна. Гьа йисуз ада вичи кIелай Вини Ярагърин школада кьве вацра кIвалахна. Гуьгъуьнлай адаз армиядин жергейриз эвернай. Армияда авайла чешнелу аскер З. Гьасанов вичин сад лагьай наградадиз - “Отличник боевой славы” знакдиз - лайихлу хьана.

Аскервилин къуллугъдилай гуьгъуьниз Зиямудин муаллимди Шихидхуьруьн, ЯрагъКъазмайрин юкьван школайра кIвалахна. Адан багърияр залзаладилай гуьгъуьниз цIийиз арадал гъанвай Мегьарамдхуьруьн райодин Советский хуьруьз куьч хьанвай. КIвалахдай чка хьайила, З. Гьасановни и хуьруьн юкьван школадиз хтана. Советский хуьруьн школа кьулухъ галамукьзавайбурукай тушир, амма кIвалахдай ашкъидив ацIанвай бажарагълу, жегьил педагог Зиямудин Гьасанова чирвилерин ва тербиядин и макандин уьмуьрдик цIийи къуватар, цIийи гьерекатар кутуна. Эвелни-эвел ада хъсан физкабинет туькIуьрна. Тарс тухунин къайда муаллимди акI тешкилнавай хьи, гьатта вилик-дай физикадиз бегьем фикир гун тийиз хьайи школьникар патални ам рикI алай тарсуниз элкъвенай. Зиямудин муаллимдин ученикар райондин ва республикадин олимпиадайра гъалиб жез башламишна.

Тарсуна, тарсунилай къеце школьникрихъ, диде-бубайрихъ галаз Зиямудин Гуьлмегьамедовича ахьтин рафтарвал тухузвай хьи, абуру и жегьил муаллим чпин мукьвади, багъри кас хьиз кьабулзавай. Педколлективда, хуьруьн жемятдин арада гьуьрмет къазанмишнавай, аялрин рикI алай жегьил муаллим школадин комсомолри чпин секретарвилиз хкяна. Советский хуьруьн юкьван школадин комсомолрин тешкилат баркаллу краралди неинки районда, гьакIни республикада машгьур хьана.

А йисара школайрихъ чIехи классра кIелзавай аялрин производстводин бригадаяр авай. Советский хуьруьн мектебдин бригададин регьбер физикадин муаллим, комсомолрин секретарь Зиямудин Гьасанов тир. Бригадади чугъундурар, памадурар битмишарзавай. Республикада машгьур жезвай школьникрин бригада “Фрунзенский” совхоздин майвачийрилай кьулухъ галамукьзавачир.

- Яда, Зиямудин, чIехи стхадин гьуьрметдай хьайитIани, чалай вилик элячIиз кIан жемир, - зарафат авунай садра чIехи стха, совхоздин кIвенкIвечи бригадир Керим Гьасанова. А йисуз Советскидай тир школьникрин бригадади Дагъустанда сад лагьай чка кьунвай, ВДНХ-дин награда къазанмишнавай.

Общественный крара чешнелудаказ иштиракзавай жегьил педагогдин тешкилатчивилин бажарагъ такуна амукьзавачир. А йисара ВЛКСМ-дин райкомдин сад лагьай секретарвиле Зара Агьмадовна Латифовади кIвалахзавай. Абур са классда кIелна, са йисуз юкьван школа куьтягьнавайбур тир. Латифовади са сеферда З. Гьасановавай хабар кьунай: “Ваз комсомолда кIвалахиз кIанзавачни? ТахьайтIа, уьмуьрлух муаллимвиле кIвалахдани?”

- Муаллимвал виридалайни гуьзел пеше я, - жаваб гуналди, Зиямудин Гуьлмегьамедовича вичин пешедиз вафалувал къалурна.

- Эхь, гьакъикъатдани гьакI я, - разивалнай секретарди.

Ибур а чIавуз жегьил муаллимди чIагай гафар яз лагьайбур тушир. Ам виликдай хьиз, къени инанмиш я: дуьньяда виридалайни гуьзел, важиблу, инсанрин обществодиз герек пеше муаллимвал я. Аллагьдин патай пай ганвай, халис муаллимар авачир общество вилик фидач, адан эхир пехир жеда.

- Дегь девиррилай башламишна инсанри муаллим лап багьа, пак касдин чкадал эцигиз хьайиди я, - лугьузва Зиямудин Гуьлмегьамедовича. - Дегь заманайрин Китайдин зурба философ Конфуцийдин гафарай, куьгьне девирра тестикь хьанвай адетрай, гьатта пачагьдин эмирдалди эверна адан патав атанвай муаллимди адан (пачагьдин) вилик кьил агъуздачир, икрам ийидачир. Муаллимдиз ийизвай гьуьрмет, гьа гьисабдай яз пачагьдин патайни, гьакьван вини дережадинди тир.

Муаллимвилин пешедикай веревирдер ийидайла, за жува-жувак фикирзава: эгер вичиз кIан хьанайтIа, Зиямудин Гьасановавай райкомда, исполкомда ва я маса идарада “кьеж квай” са къуллугъдал физ жедай. Ихьтин чIехи къуллугъдиз ам вири патарихъай кутугнавай, гьазурвал авай кас я. Амма ада вири уьмуьр школадиз, муаллимвилиз, аялриз чирвилер, тербия гуниз бахшна. И кардин себебни сад я: Зиямудин Гуьлмегьамедовичаз муаллимвал, насигьатчивал вичин руьгьдин истемишун, уьмуьрдин игьтияж яз аквазва.

Чна ихтилатардайла Зиямудин муаллимди элкъвез-хквез вичи тарсар гайибур, абурун агалкьунар рикIел гъизвай.

- Зи ученикрин жергеда олимпиадайра гъалиб хьайибур гзаф ава, - ихтилатзава З. Гьасанова. - Амма абурун арада Къарабегов Казбек кьетIен чкадал ала. РикIел алама, 7-классда физикадай сад лагьай тарсунилай гуьгъуьниз Казбек зи патав атана, суалар гуз башламишнай. Гьа икI гьар сеферда, тарс куьтягь хьайила. Заз и аялдиз чирвилерихъ къанихвал авайди акуна. За адаз алава тапшуругъар гуз, адахъ галаз кьилди кIвалахиз башламишна. Казбекахъ галаз физикадай акъажунардай ученик райондани, республикадани хьанач. Бязи вахтара ада физикадай четин задачаяр залай фад гьялна куьтягьдай. Ам гзаф олимпиадайрин гъалибчи я.

Анжах халис муаллимдивай, и пеше руьгьдин игьтияж тир халис тербиячидивай лугьуз жеда: “Зи ученикди четин задачаяр залай фад гьялна куьтягьдай”. Гьакъикъатда ибур михьи рикIин дамахдин гафар я. Муаллимди са шумуд йисуз зегьмет чIугуна, вичи битмишарай вичин рикI тухарзавай куьтягь тежедай бегьердал гьахълудаказ дамахзава.

- Зиямудин муаллим, хейлин педагогри къенин ученикрик кIелдай ашкъи квач лугьуз, къал къачунва эхир…

- Хци месэла я. Адахъ себебарни гзаф ава. За жувак еке къалабулух кутазвай тек садан тIвар кьада. “Аял - кьепIинамаз, дана - епинамаз” - лугьуда лезгийри. Аялдиз чирвилерин алемдиз ракIарар ачухзавай куьлег дидед чIал я. Инал чи лезги чIал. А куьлег чна аялрив гьикI вугузва? Мектебдиз фейи сифте йикъарилай аял четинвилера гьатзава. Сад лагьай классдилай эгечIна ина тарсар урус чIалал тухузва. Вич рахунрин бегьем гъавурда акьан тийизвай ягъи чкада аялдиз хуш къведайди туш. Адаз ина къулайсуз жеда. Лезги чIал, лагьайтIа, хизанда диде, буба, багърияр рахазвай чIал я. “КьепIинамаз” дидедин мецелай къвезвай гафар, сесер аялдин япара, бейнида багърибур, рикIиз кIанибур яз амукьзава. Дидед чIал зурба къуват я. Ам инсандин руьгьдихъ, зигьиндихъ галаз вилиз таквадай агъзур жуьре рекьералди алакъалу я. Эгер, вилик девирра хьиз, сифтегьан классра вири тарсар дидед чIалал **пешекарри** тухуз хьайитIа, гьаларни дегиш жедай. Чна дуьньяда виридалайни менфятлуди яз хьайи советрин школайрин образованидин къайда чукIурна. Нетижа чаз виридаз аквазва. Чи агалкьунар акурла, Америкади гьеле 60-йисара а къайда - чна чукIурнавай къайда - чпин уьлкведа кардик кутунай. Идан нетижани аквазва чаз.

Гзаф къалабулух кутазвайди дидед чIалал рахазвайбурун, кIелиз-кхьизвайбурун кьадар яваш-яваш тIимил хьун я. Им халкьдиз, милли культурадиз еке зиян я. Чараяр акуна кIанда. “Лезги газетди” къалурзавайвал, а чараяр жагъурзава. Эвелни-эвел, “Лезги газет” вич чIал, чи культура, халкьдин хъсан адетар хуьзвай чахъ авай кесерлу чIехи такьат я. Адакай лезги чIал хуьнин кьилин даях хьанва. Алай йисуз адан тираж республикадин амай вири газетрилай гзафди хьуни чи умудар артухарзава. За чи газет кIелиз 50 йис кьван хьанва жеди. Халкьдин дердийрикай, хци месэлайрикай, тIал-квалрикай кхьизвай чаз авай са газет я лугьуз кIанзава заз. Баркалла!

ХупI жедачирни гьар са кIвализ “Лезги газет” хквез хьанайтIа. Зиямудин Гуьлмегьамедовича 55 йисуз педагогвиле кIвалахна: физикадин муаллим, завуч, школадин директор. Директордин къуллугъдал ам муаллимри сечкияр кьиле тухвана хкягьайди я. Исятда пенсияда ава. Адаз “РСФСР-дин просвещенидин отличник”, “РД-дин школайрин лайихлу муаллим”, “Зегьметдин ветеран” гьуьрметдин тIварар, ВЛКСМ-дин ЦК-дин, Дагъустандин обкомдин гьуьрметдин грамотаяр ганва. Ам РФ-дин “Йисан муаллим” конкурсдин гъалибчи я.

Зиямудин Гуьлмегьамедович чешнелу хизандин кьил я. Адан уьмуьрдин юлдаш Гуьзелагъа Бабахановнади ДГУ куьтягьна муаллимвиле, ахпа 30 йисуз хуьруьн “Чубарук” аялрин бахчадин заведующийвиле кIвалахна. Вири и йисара бахча районда лап хъсанбурун жергеда хьана. Гуьзелагъа Бабахановадин агалкьунар гьуьрметдин грамотайралди къейднава.

Зиямудин ва Гуьзелагъа Гьасановрихъ кьуд хва ава. Эдгара хуьре кIвалахзава. Жамбулата лап хъсан къиметралди Москвада Плеханован тIварунихъ галай халкьдин майишатдин институт куьтягьна. Алай вахтунда ам Дербент шегьердин ва райондин налогрин инспекциядин регьбер я. Артура таможнядин къурулушда кIвалахзава. ГъвечIи хва Заур Дербент райондин газдин майишатдин регьбер я. Зиямудин муаллимдихъ цIуд хтулни кьве птул ава. Муаллимар тир дидедини бубади чпин веледар инсандин къадир авайбур, халкьдин адетриз вафалубур яз тербияламишна. Абурал дамах ийиз жеда.

И йикъара, 6-февралдиз, Зиямудин Гуьлмегьамедовичан 80 йис тамам жезва. Чна адаз - халис Муаллимдиз, насигьатчидиз, уьмуьрдин гъахълу рекье авай инсандиз вичин юбилей рикIин сидкьидай мубаракзава.

Шагьабудин Шабатован - 70 йис

Чи тебрик

ГЬУЬРМЕТЛУ ШАГЬАБУДИН НУРДИНОВИЧ!

Лезгистанда ви тІвар "Юлдаш Шабатов" яз машгьур я. Дагъустанда вун "Лезги газетдин" хъсан мухбир, берекатлу чІаларин сагьиб-шаир хьиз чида. Ви тІварцІихъ лугьузвай тарифрин келимаяр чав гзаф яргъарайни (Ростов, Москва, Сургут, Грозный, Баку, КцІар ва икІ мадни) хейлин агакьзава. Вири и крари чак кьетІен шадвал, разивилин гьиссер кутазва. ГьикІ хьи, чи къелемдин стха, "Лезги газетдин" вафалу хва зайифди хьанач. Ада вичин къилихдалди, зегьметдалди, багъривилелди виринра гьуьрмет ва авторитет къазанмишнава.

Эхь, вуна ара-ара рикІел гъидайвал, "тракторист Шабатовакай" РФ-дин писателрин ва журналистрин союзрин член, "РД-дин культурадин лайихлу работник", Гьажибег Гьажибегован тІварунихъ галай ва "Шарвили" эпосдин премийрин лауреат хьана! Лезги чІалан хазинада вуна ви гел жагъурна...

Ви къелемдикай хкатнавай "Илиф макьаз", "Дивирдин лишанар", "Эй, дуьнья", "Жувакай", вишералди макъалайрини къейдери, зендерини баянри, теклифрини тарифри чи кІелзавайбурун рикІера лайихлу чка кьунва.

Вуна теснифнавай гуьзел чІаларин манийри чи милли сегьнейрилай вирибурук руьгь, гъалаба кутун тавуна тазвач. Им, шаксуз, агалкьун я!

Вири и дережайрив вун хайи "Лезги газетди" агакьарайдал шак алач.

Гьавиляй вазни ам гьакьван ала я. Ви кІвал, ви къени суфра вири мугьманар, писателарни журналистар патал генани мердвилелди ачух я. И кардал ви хизанни, вафалу кайвани Халум вахни кІевелай рази я. Мадни артух сафалу, къени хьурай куь къул! Куь хизандиз РФ-дин "Къизилдин хизан" медаль гьавайда ганвайди туш...

Къе, ви 70 йисан юбилей къейдзавайла, чахъ вирибурухъ ваз лугьудай чими келимаяр гзаф ава. Амма гаф чна шаирдиз гузва:

Са дуст ава чаз Макьа,
Вири алемриз мукьва.
ЧІем хьиз гьахьда чІала ам,
Чи халкьарин кьула ам!
Пар алудда дердерин,
Мураба гуз мертерин.
Ашар пайда хъуьруьнрин,
Рехъ квадарда серинрин.
Уьндуьшка квай хинкІардихъ
Чехир жеда, чарчар хьиз!
Мугьман татай югъ кІвализ
Руг яз кьада, фей чилиз.
Кайванидал яз кьару,
Келима жеч гьич цуру!
Мецеллайди мани я!
Гьакьван рикІиз кІани я!
Къуй хьурай куьн саламат,
Цавар жервал аламат.
Аферин ваз, Халум бах,
Мадни мягькем жилав яхъ!
Санал твах рехъ куь ацІай,
ТІимил тежез къула цІай!
Килфетри куьн сагъ, къалин,
Ийиз хьурай мад ширин!

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.

Уьмуьрдин бегьерар

Нариман ИБРАГЬИМОВ

АДЕТ тирвал, санал кІелайбурукай, армияда къуллугъ авурбурукай, яргъалди рекье-хуьле хьайибурукай хъсан дустар жеда. Зунни Шагьабудин Шабатов и жергедин инсанрик акатзавач. Чаз чун авайдакайни малум тушир. 1982-йисуз редакцияда къуллугъдал хьайидалай гуьгъуьниз, адаз зун газетдиз акъатзавай макъалайрай чир хьана. 1986-йисуз ам "Коммунист" газетдин редакциядиз атана ва чун танишни хьана. Гьа инлай чи танишвал, гуьгъуьнлай хьайи гуьруьшар, садаз-садан патай авай хушвал халис дуствилиз элкъвена.

И кардиз къуват гузвай мад са шумуд делил авай - кьведни Калухъ дагъдин этегрив, Нерен вацІун мулкара чІехи хьун. Са йисуз дидедиз хьун. Яратмишунихъ ялун. Сада-садан къилихрин ерияр кьабулун…

Халкьдин мисалда лугьузвайвал, дуст кьаз регьят, амма хуьз четин я. Чалай дуствал неинки хуьз, ам гьакІ хизанрин ва чи умуми дустарин арадани гегьеншариз, мягькемариз алакьзава.

Шагьабудин къени, хсуси гаф гвай, дагъдин булахдай авахьзавай яд хьиз, михьи, рикІ, сува экъечІзавай цуьк хьиз назик, гъиле кьур кар кьилиз акъуддай, гъил ачух, дерди аваз патав атай инсандиз алакьдай вири жуьредин куьмекар гуз алахъдай, тек-туьк туьнтвални винел акъуддай итим я. Мугьманар кьабулунал гьалтайлани, белки, адан баркаван чилин хьтин жумартвал тешпигь авачирди я. Гьамиша гьалалдин рекье авай кас я. Вичик чарадан са манатни акатна кІандач. Хуьрени, райондани, къецени зи дустуникай хъсанвал хкатай инсанар пара я. Гьавиляй ам гзафбуруз хуш я. Аллагь-Таалади зи дустуниз вичин къилихрив кьадай, хизандин къуллугъда гьамиша са кІвачел акъвазнавай, милайим ва мегьрибан дишегьли, уьмуьрдин юлдаш Халум багъишна. Шабатова садра хиве кьунай: "Зи гьунарар Халумалдини я, зи дустаралдини".

Шабатов "Лезги газетдин" редакциядиз къуллугъдал хтайдалай гуьгъуьниз Дагъустандин Огни шегьердилай гатІунна чун санал чи вири районриз, гзаф хуьрериз командировкайриз фена. Рекьера чун марфарикни, живерикни акатна, жуьреба-жуьре къилихрин инсанрални, са кьадар четинвилерални ацалтна. Вуч, гьикІ хьанатІани, чна сада-садакай даях кьуна, къуллугъдин везифаяр тирвал тамамарна.

"Жувакай…" ктабда Шабатова чи дуствиликай икІ кхьизва: "…Чун арадай яд авахь тийизвай дустар тирди гзафбуруз чизвайди я. Чахъ рикІ кузвайбуру и кардал дамахни ийизва. Ада зи ктабрин редакторвални, корректорвални авуна. Сагърай вич!" И гафар бес тахьана Шабатова чи дуствиликай поэмани кхьена.

Шабатован уьмуьрдин бегьерар гьар сада чешне къачуниз ва дамах авуниз лайихлубур я. Ада милли эдебият ва журналистика вилик тухуник кутунвай пай екеди я. Писателдин шииратдин, гьикаятдин, публицистикадин эсерра чи халкьдин яшайишдихъ, агьваллувилихъ, тІал алай месэлайрихъ, гележегдихъ галаз алакъалу темайрикай ихтилат физва.

Къе, 70 йис тамам хьанвай, девирдин шивцел алаз алемдилай цІар илитІзавай илгьамдардиз за лугьузва:

- Сагърай вун, зи дуст, ви чІехи хизанни, мукьвабурни, дустарни, ви теснифрал ашукьбурни галаз! Ви гьевесдин булахда гьамиша чи руьгьдин гьараратвал алуддай яд хьурай! Вун чаз икьван гагьда хьиз, сагъдиз, уьтквемдиз, кьил цава кьуна къекъвез акурай!

Шагьабудин ШАБАТОВ

Килигзава зун тарциз,
Атанвай бул бегьердал.
Зани дамах ийизва
Уьмуьр тухвай тегьердал.

* * *

Рази яз хъфизвайла
Галай мугьман кІвалихъ чи,
На гъилелай гузвай фу,
Акъваззава вилик чи.

* * *

Гъизва цІарар йифиз-юкъуз,
За вилик квай табагъдал.
Тух жезвач зун акъвазналди
Шииратдин къабагъда.

* * *

Вили цава авай гъетер
РапІрапІар гуз аквазва.
"ЧІагурнавай вуч я тегьер?"
Зун захъ галаз рахазва.

* * *

Гьич легьзени авач, валлагь,
Вун за рикІел тегьизвай.
ВацІун цІил кьван яргъи цІарар
Вакай я за кхьизвай.

* * *

ТІебиатдин къужахда - зун,
Зи Къужахда вун ава.
Къиб хьиз какад къеневай,
Вахъ авачир вуч ава?

Вахт хьайила цицІиб вич
ЭкъечІзава какадай.
ТІебиатдин къанун я,
КІвалах авач рахадай.

* * *

РикІ акъудна къалуриз
ТахьайтІан хурай,
Адан жумартвал аквада
Берекатлу чинайни
Ачух тир гъиляй.

* * *

КІвалин къавук муг авурла,
Чубарукди атана,
Гьа чІавалай мергьяматлу
Тирди за зун кьатІана.

* * *

Зи варарихъ кІун хьайид туш,
КІвачи чил кьур чІавалай
Захъ чуьнуьхдай вуч ава кьван?
Лугьун, тек са жувалай.

* * *

ЦІив ийизва вирида,
Гишиндани, тухдани.
Тухбуруз регъуьз амач.
Куьд чин тушни, хъурхъ яни?

* * *

ЦІийивилер тваз алахъмир
ТІебиатдин къанунда.
Чир хьухь, ада са юкъуз ваз
КІанзни- такІанз къалумда.

* * *

- Ваз ван хьанани?
- Ваъ, заз ван хьанач.
- Ваз акунани?
- Ваъ, заз акунач.
- Ваз ам чидани?
- Ваъ, заз ам чидач.
ИкІ жаваб гунилай
Хъсан кар авач.
Зи жавабрал куьн
Жемир аламат.
Ам за жуван кьил
Хуьн я саламат.

* * *

Заз секинвал авач месик.
РикІи кутазва, вири хъсан
ЗатІар гъиз, мецик.
Ада абур гьинай гъизва?
Акъатзавач кьил.
Секиндизни тазвач, валлагь,
Къелем кьазвай гъил.

* * *

Писвал ийимир,
Амаз хъсанвал.
Инсанар я чун,
Ша, хуьн инсанвал!
Чна инсанвал
Хъийин мад ашкар.
Малар хьиз тежен
Нехирда авай,
Къекъягъиз крчар.

* * *

Зун инсан я, инсанвал квай.
Гьадалди за дамахзава.
Инсанвал а раиж ийиз,
Зун югъ-йифди алахънава.

* * *

За гьуьрметар къазанмишна,
Алахьдай кьван кьилелай.
Ерли тІимил тавурвиляй
Берекатар гъилелай.

* * *

Сад лагьайдаз кьвед лугьудай,
Кьвед лагьайдаз пуд,
Гьахьтин папан кьилелай
Кими жедач гъуд.

* * *

Саламатдиз амукьда кьил,
Мез хвейитІа сарарик.
КІун акалай мисал я ам,
Ксудайла варарихъ.

* * *

Пул вилик хьанва,
Кьулухъ хьанва ягь.
Ихьтин девир я ман,
Вуч кІантІани лагь.

* * *

Абурсуз итим авач.
Пул гвачирбур мумкин я.
Лагьайдак акатзаваз
Акуна, зун секин я.
Алат хьана жегьил вахтар,
Кефер чІугур, ягъай чуртар.
Хиялрикай храз кифер,
Акъудзава яргъи йифер.

* * *

Гьич са карни къвез амач
зи гъилерай.
Девир акваз акъатзавай кьилерай.

* * *

Акъат хьана уьмуьр гъиляй
жегьил зи,
Тек и карди ханва, валлагь,
гуьгьуьл зи.
ГьакІ хьайила, яшариз хас тегьерда.
Твах на уьмуьр, гъваш ам хъсан
бегьердал.
Вил вегь кьулухъ, килиг рекьиз
фейи жув,
Амукьдач вун чІугваз гьайиф,
ягъиз къув.

* * *

Гафар-чІалар ваз кІандайбур
ийида.
Кар гьалтайла амаларда кьейидан.
Ада вичин кар ийизва чидайвал,
Фу хъуьтуьлриз, пер ягъиз яд
фидайвал.

* * *

Кесиб къатарин хамунал, кІарабрал
Къазанмишиз алахънава девлетар.
Куьн тух мус хьуй, я тух тежер
акьрабар,
Гьар са юкъуз хкажзавай къиметар.

* * *

Вирибурун душман
Я лугьуз инсан,
Садани адан
ЧІугвазвач гьайиф.
Чир хьухь, адахъни
Авазва душман.
Адан душман я
Вацран мичІер, йиф.

* * *

Цуру, чІуру хутар
Нен тийидай за
Акъудна къарар
Аннамишайла,
Рвадайди зи
Балайрин сарар.

* * *

Ви пишкеш зал агакьна, дуст,
Чухсагъул пара.
Къенлай кьулухъни сих жеда
Чи кьведан ара.

* * *

Яд атІай регъвни, цІай авачир кІвал.
Жеда абур кьведни сад-садан
мукьвал.

* * *

Гьаваяр хьиз, гуьгьуьлни зи
серин я.
Са гуж - бала за пичиниз яна цІай.
Тек я зун, хиялрик ква, и арада
Гьисс ийизва за кІвал, мугьманрив
ацІай.

Зи хиялар акъудна цІу гурмагъдай,
Гур-гурдин ван ацалт хьана
къецелди.
И арада ингье ахьтин цІарарни
Валлагь-биллагь, атана зи мецелни:
- ЦІай хьурай пичера, инсанрин
рикІера,
Уьмуьрар фий, гьар са касдин
рикІер шад яз
Ишигълаван хьанвай экуь рекьера.

* * *

Инсан язва сир,
Кьил акъат тийир.
Накь икрам ийиз
Къекъвез хьайибур,
Къе хаинар яз,
Аквазва ман заз.

Куь ихтиярар

ЦIи къуватда гьатнавай къанунар

Алай йисан январдилай къуватда гьатнавай къанунрикай сад интернетда наркотикрин таблигъат тухунай ва абур реклама авунай миллионни вад виш агъзур (1 500 000) манатдив агакьна жерме авуниз талукьди я. Идалайни гъейри, Роскомнадзордин истемишуналди ихьтин малуматар агал тавунай алакъайрин операторриз, интернет-провайдерриз талукь жавабдарвални мягькемарнава.

Россиядин къанундин истемишунрив кьурвал, эгер сайтрин сагьибри интернетдин чиниз акъуднавай хаталу малуматар чIур тавуртIа, ахьтин ксар 8 миллиондив агакьна жерме ийида. Ихтилат экстремиствилиз, наркотикар гьазуруниз, абур ишлемишуниз ва ихьтин маса къадагъалу крариз талукь малуматрикай физва.

Шулугъчивилиз (хулиганство) талукь РФ-дин УК-дин 213-статьядикни уголовный жавабдарвал гужлу авунин дегишвилер кухтунва.

Чиновникри ва жавабдар къуллугърал алай ксари

ватандашрин намусдик хкIурдай гьерекатриз рехъ гайитIа, абур 150 агъзур манатдал кьван жерме ийида. Мадни, эдебсузвал къалурай чиновникриз кьве йисуз кьван гьукуматдин органра кIвалахдай ихтиярар амукьдач.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана

Франциядa муаллимвалзава

Жегьил лезги **Артур Исрафилович ПИРМЕГЬАМЕДОВ** 2015-йисуз кьисметди Франциядин Клиссон шегьердиз акъудна. Ам 1983-йисан 27-августдиз Сулейман-Стальский райондин Эминхуьряй тир Исрафил Саидовичанни Чуьхверхуьряй тир Эльмира Ярагьмедовнадин хизанда дидедиз хьана. Алай вахтунда чи ватанэгьли Франциядин Бас-Гуленда яшамиш жезва.

1999-йисуз Махачкъалада Дагъустандинни Туьркиядин колледж куьтягьайдалай кьулухъ Артура кьилин образование къачуна. ДГПУ-дин къецепатан чIаларин факультетдик экечIна ва 2004-йисуз анаг агалкьунралди куьтягьна. 2006-йисуз ам ДГПУ-дин къецепатан чIаларин факультетда ингилис чIалан муаллим яз кIвалахдив эгечIна. Са йисан вахтунда ина студентриз тарсар гана, ахпа ДГИНХ-да кIвалах давамар хъувуна.

2007-2014-йисара ДГИНХ-дин "Теория и практика перевода" кафедрада чIехи преподаватель яз кIвалахна, вузда ада мектебда кIелзавайбур патал къецепатан чIаларин махсус мектеб ва ЕГЭ-диз гьазурвилер акунин курсар тешкилна.

Франциядa чкадин танишрин куьмекдалди Артура образованидин центрайрихъ галаз алакъаяр арадал гьана. Франциядa пешедин рекьяй ада сифте волонтердин еринда хсуси мектебда чIехибуруз ингилис чIалан тарсар гана. ЦIийи чкада, цIийи шартIара цIийи инсанрихъ галаз таниш хьана, кIвалахдин тежриба къачуна. Исятда ада вич Франциядa кIвачи чил кьунвай агьали хьиз гьиссзава.

Ада вичиз куьмекар гайи са жерге французрин тIвararни кьазва, иллаки Бернард Расселалай разивалзава. "Б.Рассел зи насигьатчини, дустни я. Ам хьаначиртIа, цIийи чкада зи уьмуьр масакIа хьун мумкин тир", - лугьузва ада.

2018-йисан мартдиз ватанэгьли вилик эцигай макьсаддив агакьна. Къецепатан чIалариз талукь кьилин образованидин диплом тестикьарунин гьакъиндай яргъал вахтунда давам хьайи гьерекатрин нетижада Франциядин образованидин министерстводай разивилин жаваб агакьна. Махсус лицензияди жегьил пешекардиз Франциядин турпагъра гьукуматдин ва хсуси образованидин вири идарайра ингилис чIалан тарсар гудай ихтиярар гузва.

2017-йисан декабрдилай ам Бас-Гулен шегьерда яшамиш жезва. Асул пешедилай алава яз, Артур Пирмегьамедова туриствилиз талукь "Teleport France" проектдин винелни кIвалахзава. Гележегда адаз урус чIалал рахазвай ксар патал РагъакIидай патан Франциядa сиягьатар тешкилдай фикир ава.

Ватандихъ галаз фин-хтунин алакъаяр авани лагьана хабар кьурла, Артура заз ихьтин жаваб гана: "Авайвал лагьайтIа, иниз куьч хьайидалай кьулухъ тек са сеферда - 2019-йисан гатуз - хизанни галаз хъфена. Тарихдинни географиядин рекьяй хъсан пешекар тир Айвар имиди заз чи куьгьне Хутаргърин хуьре хъсан сиягьатни тешкилна. А гатуз чун Шалбуз дагъдизни хкаж хьана. Гуьгъуьнлай за шикилар ва видеояр французриз къалурайла, абуру чи тIебиатдал гзаф гьейранвална. Нубатдин сеферда заз французви дустарни галаз хкведай къаст ава".

Ватанэгьлиди къейд авурвал, Франциядa яшамиш жезвай 5 лезги хизан вичиз малум я, абурукай пуд Нант шегьерда ава.

"Франциядикай рахайтIа, инаг са маса алем я. Гьахъ патал лугьун хьи, ина адетриз, медениятдин ивирриз еке къимет гузва. "Вичин миллетдин тарих чин тийизвай инсандихъ гележег авач!" - ибур французрин сивяй мукьвал-мукьвал ван жезвай келимаяр я. Европавийрин хъсан ерийрикай сад чпин тарихдиз къимет гуз, адалди дамах ийиз чир хьун, ихьтин месэлайрив къадирлувилелди эгечIун я", - алава хъийизва Артур муаллимди.

Къариблухда аватIани, ада дуланажагъдилай, ана авай шартIарилай, здравоохраненидин гьаларилай разивалзава. Артур Пирмегьамедован хизанда мектебда кIелзавай 2 гъвечIи аялдиз тербия гузва. Къуй ам вичин вири мурадрив агакьрай!

Квез чидани?

Лув гудай сикI

Шикилдай аквазвай ажайиб гьайвандиз лув гудай сикI лугьузва. Абур лувар квай гьайванрин (крыланы) килфетдик, гъилер лувар тир жинсиник акатзава. Алай вахтунда ихьтин гьайванрин 60 жуьре ама. Абур Азияда, ЦIийи Гвинеяда, Океанияда, Австралияда ва Мадагаскарда яшамиш жезва. Абурун ахъайнавай луварин яргъивал 1,5 метрдив агакьзава. Гьайвандин тIиш кIвенкI алай жуьрединди я, япар - гъвечIибур. Лув гудай сикIрен кьил кицIиндаз ва адетдин сикIрендаз ухшар я. Лап чIехи гьайванрин яргъивал 40 сантиметрдив кьван агакьзава.

Лув гудай сикIери емдин еринда набататрин миже ва емишар ишлемишзава. Кьилди къачуртIа, манго, банан, авокадо абуру рикI алаз незва. Эвкалиптдинни инжилдин мижеярни гзаф ишлемишзава. Емишар

тIимил авай чкайра лув гудай сикIери набататрин чкалар ва гьашаратар незва. Са йифиз абурувай 60 километрдин мензилдиз кьван лув гуз жезва. И гьайван хъсандиз вилериз акунин ва ни атунин жигьетдай тафаватлу жезва.

Дуьньяда

"Спутник V" теклифзава

Чехиядин президент М.Земана уьлкведа Россиядин "Спутник V" вакцина ишлемишдай ихтиярар ганва. Идакай ада "Frekvence 1" радиодай малумарна.

Земана вичи гьамиша пешекаррин ахтармишунрал, теклифрал амал ийизвайдакай лагьана. ИкI, уьлкведин минздравдин профессор Р.Примулади адаз Россиядин вакцинадикай менфят къачун теклифна. Земана рикIел хкайвал, тIвар кьунвай вакцина Венгрияда исятда ишлемишзава. Земанан гафаралди, коронавирусдик гьар юкъуз уьлкведин 150 агьали рекьизва. Ада къейд авурвал, герек атайтIа, вакцинадин жигьетдай Россиядивай тIалабда.

Къейд ийин, Россияда арадал гьанвай "Спутник V" вакцина гьелелиг 12 уьлкведи разивилелди кьабулнава. Абурун арада Белоруссия, Аргентина, Сербия, Палестина, Боливия, ОАЭ, Туьркмения, Венгрия, Пакистан, Венесуэла, Алжир ва Парагвай ава.

Бине авачир веревирдер

США-дин яракьлу къуватрин стратегиядин командованидин кьил, адмирал Ч.Ричарда Россиядихъ ва я Китайдихъ галаз ядерный дяве арадал атунин мумкинвилиз къимет гана. Идан гьакъиндай ада Америкадин Военный ва гьуьлерин институтдин издание патал кхьей макъалада къейднава.

Адан гафаралди, СССР чкIайдалай инихъ Пентагонди ядерный гьукуматдихъ галаз дявеяр арадал атунин мумкинвал фикирдиз гьанвачир, амма гила гьалар дегиш хьанва. США-дин оборонадин министерстводи терроризмдихъ галаз женг чIугуниз къуватар серфзавайла, Россиядини Китайди гуя чапхунчивилин сиясат тухуник кьил кутунва лугьуз, адмиралди бине авачир веревирдер раижнава.

Къарабахда амукьна кIанзавач

ОДКБ-дин (Организация Договора о коллективной безопасности) генеральный секретарь С. Заса Дагълух Къарабахда авай Сириядай тир гьакъидихъ кьунвай аскерриз элкъвена хъфинин патахъай эвер гана, раижзава "Новости" РИА-ди.

Адан гафаралди, гьакъидихъ кьунвай аскерар къалмакъал авай зонадай эхкъечIун герек я. "ОДКБ-дин членрин-уьлквейрин часпаррин патарив боевикрин кIеретIар, къанунсуз кьушунар арадал атун - ибур чи умуми хатасузвал къурхудик кутун мумкин тир гьерекатар я", - лагьана генсекди.

Гаф гана

Россиядинни Аргентинадин президентар - В. Путин ва А. Фернандес - телефондай рахай чIавуз чи уьлкведин регьберди атIадаз Россиядиз атун теклифна.

"Новости" РИА-ди хабар гузвайвал, Фернандеса уьлквейрин арада сада муькуьдаз хийир гудай алакъаяр хьун кар алай месэлайрикай яз гьисабзава. Къейдзавайвал, уьлквейрин регьберар 30 декьикьада рахана. Абуру са жерге месэлаяр, гьа жергедай яз тIугъвалдихъ галаз алакъалу гьаларни веревирдна. Фернандеса Россиядиз атун хиве кьуна. Идалайни гъейри, ада "Спутник V" вакцина агакьарунай В.Путиназ чухсагъул малумарна.

Интернетда къадагъаяр

Россияда 1-февралдилай соцсетар къанунсуз малуматар жагъуруниз ва агалуниз мажбурзавай законопроект кардик акатнава. Соцсетра эдебсуз келимаярни къадагъадик акатнава. Идан гьакъиндай Госдумадин сайтди хабар гузва.

ЦIийи къанундал асаслу яз, суткада Россиядай тир 500 агъзурдалай гзаф ксар гьахьзавай соцсетар чпин контентдал гуьзчивал тухуниз мажбур жезва. Гьукумдин органриз, уьлквейрин яржариз акси къейдер-малуматар ва чалпачухвилериз, экстремиствилиз, къадагъалу серенжемра иштиракуниз эвер гузвай информацияр чIурун гила соцсетрин хиве гьатнава. Соцсетрин сиягь Роскомнадзорди кьиле тухуда.

Арза ракъурнава

Дагълух Къарабахдин къалмакъал себеб яз Эрменистандин гьукуматди ЕСПЧ-диз (инсанрин ихтияррин гьакъиндай Европадин суд) Азербайжандин кьиле авайбуруз акси яз межгосударственный шикаят ракъурнава. Идакай "Sputnik Армения" чешмеди хабар гузва.

Чешмедин делилралди, Дагълух Къарабахдин агьалийрин ихтиярар чIурунихъ галаз алакъалу яз, дяве куьтягь хьайидалай кьулухъ республикадин гьукумдарри сифте яз ихьтин арза ракъурнава.

9-ноябрдиз Дагълух Къарабахда тамамвилелди цIаяр-дявеяр акъвазарунин гьакъиндай Россияди, Азербайжанди ва Эрменистанди пуд терефдин икьрардал къулар чIугунай.

Носорогди кукIварна

Индиядин Ассам штатда, милли Казиранга паркуна тамун майишатдин департаментдин къуллугъчи носорогди гьужумуникди кьена. Идакай "Hindustan Times" изданиди хабар гузва.

Милли паркунин директордин гафаралди, тамун къуллугъчидиз ажугълу носорогди еке азабар гана, кукIварна. Тадиз азарханадив агакьарнатIани, кьиникьикай къутармишдай мумкинвал амачир.

Къейдзавайвал, Казиранга са карч алай носорогар гзаф яшамиш жезвай чка я. Идалай вилик ЮАР-да бегемотди вичихъ гелкъвезвай иеси кукIварнай.

Чин гьазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 8 февраля

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:15 «Здравствуй, мир!» 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Русский музей детям» 2 с. 0+
09:25 Х/ф «Спартакиада, локальное потепление»
11:05 «Годекан» 6+
11:35 «Психологическая азбука» 12+
12:00 «Молодежный микс»
12:20 Д/ф «Дагестан» (1946 г.)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Концерт Мурада Кажлаева в театре эстрады
13:35 Х/ф «Руслан и Людмила» 0+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 «Человек и право»
16:10 «Служа Родине» 12+
16:55 Д/с «Обратный отсчет» 13 с. 12+
17:25 Мультфильм 0+
17:50 Т/с «Отражение радуги» 5 с. 16+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Кунацкая» 12+
21:00 «Экологический вестник» 12+
21:20 «Учимся побеждать»
21:40 «Дагестан туристический» 6+
22:05 «На виду» 12+
23:20 «Угол зрения» 16+
23:50 Д/с «История морской пехоты России» 1 с.
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил»
01:50 «Кунацкая» 12+
02:30 «Экологический вестник» 12+
02:45 «На виду» 12+
03:10 «Дагестан туристический» 6+
03:25 «Угол зрения» 16+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 "На самом деле".
19.45 "Пусть говорят".
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "За первого встречного". (16+).
23.30 "Вечерний Ургант".
00.10 "Познер". (16+).
01.10 "Время покажет". (16+).
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет". (16+).
03.30 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
9:00 Канал национального вещания на даргинском языке
14:30,21.05 Местное время Вести Дагестан
17.20 Росгвардия в эфире
17.40 День науки
18.00 Национальные проекты
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 Т/с "Морозова". (12+).
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Склифосовский".
23.35 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Объект 11". (16+).

НТВ
05.10 Т/с "Литейный". (16+).
06.00 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.20 Т/с "Реализация". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 "Основано на реальных событиях". (16+).
01.20 "Место встречи". (16+).
03.00 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "6 кадров". (16+).
06.55 "По делам несовершеннолетних" (16+).
08.00 "Давай разведемся!" (16+).
09.05 "Тест на отцовство". (16+).
11.15 Т/с "Реальная мистика". (16+).
12.25 Т/с "Понять. Простить". (16+).
13.30 Т/с "Порча". (16+).
14.00 Т/с "Знахарка". (16+).
14.35 Т/с "Проводница".
19.00 Мелодрама "Аметистовая сережка". (Украина). (16+).
22.55 Т/с "Подкидыши", 33 и 34 с. (16+).
01.00 Т/с "Порча". (16+).
01.30 Т/с "Знахарка". (16+).
02.00 Т/с "Понять. Простить". (16+).
02.55 Т/с "Реальная мистика". (16+).
03.50 "Тест на отцовство".
05.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
06.20 "6 кадров". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "Большая семья".
10.20 Х/ф "Верные друзья".
10.55 "Городское собрание". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.05 Т/с "Следствие любви". (16+).
16.55 "Хроники московского быта". (12+).
17.50 "События".
18.10 Т/с "Московские тайны". (12+).
22.00 "События".
22.35 Д/с "Физика темных времен". (16+).
23.05 "Знак качества". (16+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.55 "Прощание. Жанна Фриске". (16+).
01.35 "Знак качества". (16+).
02.15 Д/ф "Миф о фюрере". (12+).

ЗВЕЗДА
06.00 "Сегодня утром".
08.00 Новости дня.
08.25 Д/ф "ВЧК против "хозяина Польши". Неизвестная страница забытой войны".
09.25,10.05,13.15 Т/с "Тихие люди", 1-4 с.
10.00 Военные новости.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Внимание, говорит Москва!", 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Миссия в Афганистане. Первая схватка с терроризмом". "Афганистан, 1979 год".
19.40 "Скрытые угрозы". "Альманах ц53". (12+).
20.25 Д/с "Загадки века".
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Х/ф "Постарайся остаться живым". (12+).
01.05 Т/с "Анакоп", 1-4 с.

вторник, 9 февраля

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:05 Мультфильм 0+
08:55 Д/с «Обратный отсчет» 13 с. 12+
09:25 День памяти А.С. Пушкина. Х/ф «Капитанская дочка» 6+
11:10 «Угол зрения» 16+
11:40 Т/с «Отражение радуги» 5 с. 16+
12:50 «Кунацкая» 12+
13:30 «Учимся побеждать»
13:45 Д/с «История морской пехоты России» 1 с. 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:55 «На виду» 12+
15:25 «Экологический вестник» 12+
15:45 «Дагестан туристический» 6+
16:05 Мультфильм 0+
16:55 «Черным по белому»
17:00 Д/с «Обратный отсчет» 14 с. 12+
17:30 Мультфильм 0+
17:50 Т/с «Отражение радуги» 6 с. 16+
18:45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
21:45 «Молодежный микс»
22:00 «Человек и вера»
22:55 «Черным по белому»
23:20 «Память поколений. Ханпаша Нурадилов»
23:50 Д/с «История морской пехоты России» 2 с.
01:15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
01:50 «Подробности» 12+
02:10 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.00 "Мужское/Женское".
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "За первого встречного". (16+).
22.30 "Док-ток". (16+).
23.30 "Вечерний Ургант".
00.10 "101 вопрос взрослому". (12+).
01.05 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
03.25 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
9:00 Канал национального вещания «Лалаан» на рутульском языке
14:30,21.05 Местное время Вести Дагестан
17.20 Книга в современном мире
17.35 Из золотого фонда ГТРК «Дагестан»
18.10 Актуальное интервью.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 Т/с "Морозова".
17.00 "Вести".
17.15 "Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Склифосовский".
23.35 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Объект 11". (16+).

НТВ
05.15 Т/с "Литейный". (16+).
06.00 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.20 Т/с "Реализация". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 "Основано на реальных событиях". (16+).
01.20 "Место встречи". (16+).
03.00 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних" (16+).
08.00 "Давай разведемся!" (16+).
09.05 "Тест на отцовство". (16+).
11.15 Т/с "Реальная мистика". (16+).
12.25 Т/с "Понять. Простить". (16+).
13.30 Т/с "Порча". (16+).
14.00 Т/с "Знахарка". (16+).
14.35 Т/с "Проводница". (16+).
19.00 Мелодрама "Девочки мои". (Украина). (16+).
23.00 Т/с "Подкидыши", 35 и 36 с. (16+).
01.05 Т/с "Порча". (16+).
01.35 Т/с "Знахарка". (16+).
02.05 Т/с "Понять. Простить". (16+).
02.55 Т/с "Реальная мистика". (16+).
03.50 "Тест на отцовство". (16+).
05.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
06.20 "6 кадров". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.15 "Доктор И..." (16+).
08.50 Х/ф "Версия полковника Зорина".
10.40 Д/ф "Петр Вельяминов. Под завесой тайны". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.05 Т/с "Следствие любви"
16.55 "Хроники московского быта". (12+).
17.50 "События".
18.10 Т/с "Московские тайны". (12+).
22.00 "События".
22.35 "Осторожно, мошенники!" (16+).
23.05 Д/ф "Звездные приживалы". (16+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.55 "Хроники московского быта". (12+).
01.35 Д/ф "Звездные приживалы". (16+).

ЗВЕЗДА
06.00 "Сегодня утром".
08.00 Новости дня.
08.20 Д/с "Оружие Победы". (6+).
08.35 Т/с "Крот", 1-4 с. (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Крот", 1-4 с. (16+).
13.00 Новости дня.
13.20 Т/с "Крот", 5-8 с. (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Крот", 5-8 с. (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Миссия в Афганистане. Первая схватка с терроризмом".
19.40 "Легенды армии". Александр Шорников.
20.25 "Улика из прошлого".
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Х/ф "Свинарка и пастух".
01.25 Т/с "Узник замка Иф", 1-3 с. (Франция). (12+).
05.10 Д/ф "Генрих Гиммлер. Апостол дьявола". (12+).

среда, 10 февраля

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильмы 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Обратный отсчет» 14 с. 12+
09:25 Х/ф «Подсолнухи»
11:10 «Человек и вера» 12+
11:40 Т/с «Отражение радуги» 6 с. 16+
12:50 Х/ф «Невеста с Севера» 12+
14:05 «Подробности» 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
15:45 «Молодежный микс»
16:05 Мультфильм 0+
16:55 Д/с «Обратный отсчет» 15 с. 12+
17:25 «Art-клуб» 0+
17:50 Т/с «Отражение радуги» 7 с. 16+
18:45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.00 Время новостей. Махачкала
20:20 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
20:50 «Здоровье» 12+
21:40 «Учимся побеждать»
22:00 «Городская среда»
23:20 «Аутодафе» 12+
00:00 Д/ф «Воспоминания о Расуле» 6+
01:15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
01:50 «Городская среда»
02:15 «Арт-клуб» 0+
02:35 «Аутодафе» 12+
03:10 «Дагестанский календарь» 0+
03:15 «Учимся побеждать»
03:30 «Здоровье» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!"
16.00 "Мужское/Женское".
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 "На самом деле".
19.45 "Пусть говорят".
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "За первого встречного". (16+).
22.30 "Док-ток". (16+).
23.30 "Вечерний Ургант".
00.10 "Саша Соколов. Последний русский писатель". (12+).
01.10 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
03.30 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
9:00 Канал национального вещания «Гюлистан» на азербайджанском языке
14:30,21.05 Местное время Вести Дагестан
17.20 Национальные проекты.
17.50 Моя малая родина. Рутульский раойн.с.Цахур
18.05 Док. фильм
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 Т/с "Морозова". (12+).
17.00 "Вести".
17.15 "Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Склифосовский".
23.35 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Объект 11". (16+).

НТВ
05.15 Т/с "Литейный". (16+).
06.00 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.20 Т/с "Реализация". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 "Поздняков". (16+).
00.00 "Захар Прилепин. Уроки русского". (12+).
00.35 "Мы и наука. Наука и мы". (12+).
01.25 "Место встречи". (16+).
03.05 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних" (16+).
08.05 "Давай разведемся!" (16+).
09.10 "Тест на отцовство". (16+).
11.20 Т/с "Реальная мистика". (16+).
12.25 Т/с "Понять. Простить". (16+).
13.30 Т/с "Порча". (16+).
14.00 Т/с "Знахарка". (16+).
14.35 Т/с "Проводница".
19.00 Мелодрама "Если ты меня простишь". (Украина). (16+).
23.05 Т/с "Подкидыши", 37 и 38 с. (16+).
01.10 Т/с "Порча". (16+).
01.40 Т/с "Знахарка". (16+).
02.10 Т/с "Понять. Простить". (16+).
03.00 Т/с "Реальная мистика". (16+).
03.50 "Тест на отцовство".
05.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
06.20 "6 кадров". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.15 "Доктор И..." (16+).
08.50 Х/ф "Неподсуден".
10.40 Д/ф "Олег Стриженов. Никаких компромиссов". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 Т/с "Следствие любви". (16+).
16.55 "Хроники московского быта". (12+).
17.50 "События".
18.10 Т/с "Московские тайны". (12+).
22.00 "События".
22.35 "Линия защиты".
23.05 "Прощание. Любовь Орлова". (16+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.55 Д/ф "Юрий Яковлев. Диагноз: донжуан".
01.35 "Прощание. Любовь Орлова". (16+).

ЗВЕЗДА
06.00 "Сегодня утром".
08.00 Новости дня.
08.20 Д/с "Оружие Победы"
08.35 Т/с "Крот", 9-12 с. (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Крот", 9-12 с. (16+).
13.00 Новости дня.
13.25 Т/с "Крот 2", 1-4 с. (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Крот 2", 1-4 с. (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Миссия в Афганистане. Первая схватка с терроризмом". "Кунар, 1985 год". (12+).
19.40 "Последний день".
20.25 Д/с "Секретные материалы". (12+).
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Х/ф "Посол Советского Союза". (6+).
01.30 Д/ф "Андрей Громыко. "Дипломат ц1".
02.15 Х/ф "Горожане". (12+).

четверг, 11 февраля

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+
08:05 Мультфильм 0+
08:55 Д/с «Обратный отсчет» 15 с. 12+
09:25 Х/ф «Меня все еще зовут Троица» 12+
11:20 «Art-клуб» 0+
11:40 Т/с «Отражение радуги» 7 с. 16+
12:50 «Аутодафе» 12+
13:30 «Учимся побеждать»
13:45 Д/с «История морской пехоты России» 2 с.
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 «Здоровье» 12+
15:40 «Городская среда»
16:10 Мультфильм 0+
16:55 Д/с «Обратный отсчет» 16 с. 12+
17:25 Мультфильм 0+
17:50 Т/с «Отражение радуги» 8 с. 16+
18:45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.00 Время новостей. Махачкала
20:20 Д/ф «Кункинские мотивы» 0+
20:50 «Галерея искусств»
21:15 «Дагестан туристический» 6+
21:30 «Психологическая азбука» 12+
21:55 «Кунацкая» 12+
23:15 «История Дагестана в лицах. Бестужев-Марлинский в Дагестане»
23:50 Д/с «История воздушных таранов» 1 с. 12+
00:55 «За скобками» 12+
01:15 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» 12+
01:50 «Галерея искусств» 6+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.00 "Мужское/Женское".
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 "На самом деле".
19.45 "Пусть говорят".
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "За первого встречного". (16+).
22.30 "Большая игра". (16+).
23.30 "Вечерний Ургант".
00.10 "На ночь глядя". (16+).
01.05 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
03.25 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
9:00 Канал национального вещания «Магудуре» на агульском языке
14:30,21.05 Местное время
17.20 Дагестан спортивный
17.35 Актуальное интервью
17.55 Телепортация.- Старая Махачкала
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Морозова". (12+).
17.00 "Вести".
17.15 "Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Склифосовский".
23.35 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Объект 11". (16+).

НТВ
05.15 Т/с "Литейный". (16+).
06.00 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.20 Т/с "Реализация". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 "ЧП. Расследование". (16+).
00.20 "Крутая история". (12+).
01.10 "Место встречи".
02.50 "Их нравы".
03.10 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "6 кадров". (16+).
06.35 "По делам несовершеннолетних" (16+).
08.10 "Давай разведемся!"
09.15 "Тест на отцовство". (16+).
11.25 Т/с "Реальная мистика". (16+).
12.25 Т/с "Понять. Простить". (16+).
13.30 Т/с "Порча". (16+).
14.00 Т/с "Знахарка". (16+).
14.35 Т/с "Проводница".
19.00 Мелодрама "Соленая карамель". (Украина).
23.00 Т/с "Подкидыши", 39 и 40 с. (16+).
01.05 Т/с "Порча". (16+).
01.35 Т/с "Знахарка". (16+).
02.05 Т/с "Понять. Простить". (16+).
02.55 Т/с "Реальная мистика". (16+).
03.45 "Тест на отцовство". (16+).
05.25 "По делам несовершеннолетних". (16+).
06.15 "6 кадров". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 "Доктор И..." (16+).
08.40 Х/ф "Коллеги". (12+).
10.45 Д/ф "Татьяна Окуневская. Качели судьбы".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 Т/с Следствие любви
16.55 "Хроники московского быта". (12+).
17.50 "События".
18.10 Т/с Московские тайны
22.00 "События".
22.35 "10 самых... Безумные поступки звезд". (16+).
23.05 Д/ф "Актерские драмы. Нет жизни без тебя". (12+).
00.00 "События".
00.35 "Петровка, 38". (16+).
00.55 "Приговор. Юрий Чурбанов". (16+).
01.35 "Удар властью". (16+).
02.15 Д/ф "Герой-одиночка"

ЗВЕЗДА
06.00 "Сегодня утром".
08.00 Новости дня.
08.25 "Специальный репортаж". (12+).
09.00 Т/с "Крот 2", 5-8 с. (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Крот 2", 5-8 с. (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Крот 2", 5-8 с. (16+).
13.50 Т/с "Крот 2", 9-12 с.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Крот 2", 9-12 с.
18.00 Новости дня.
18.30 "Специальный репортаж". (12+).
18.50 Д/с "Миссия в Афганистане. Первая схватка с терроризмом".
19.40 "Легенды телевидения". Элеонора Беляева. (12+).
20.25 "Код доступа". (12+).
21.15 Новости дня.
21.25 "Открытый эфир".
23.05 "Между тем". (12+).
23.40 Х/ф "Даурия". (6+).
02.55 Х/ф "Волшебника вызывали?"

пятница, 12 февраля

РГВК

07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+
08:10 Мультфильмы 0+
08:55 Д/с «Обратный отсчет» 16 с. 12+
09:25 Х/ф «Золото древних инков» 0+
11:10 Д/ф «Кункинские мотивы» 0+
11:40 Т/с «Отражение радуги» 8 с. 16+
12:50 «Кунацкая» 12+
13:30 «За скобками» 12+
13:45 Д/с «История воздушных таранов» 1 с.
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 «История Дагестана в лицах. Бестужев-Марлинский в Дагестане»
15:20 «Психологическая азбука» 12+
15:45 «Галерея искусств» 6+
16:10 Мультфильм 0+
16:55 «Черным по белому»
17:00 Спектакль Русского драматического театра «Спасти камер-юнкера Пушкина» 12+
18:45,01.15 Передача на кумыкском языке 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 «На виду спорт» 12+
21:25 «Молодежный микс» 12+
21:45 «Круглый стол» 12+
22:20 «Дагестанский календарь» 0+
23:15 «Глобальная сеть» 16+
23:50 Д/с «История воздушных таранов» 2 с. 12+
01:50 «Подробности» 12+
02:10 «Молодежный микс»
02:25 «На виду. Спорт» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет".
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!"
16.00 "Мужское/Женское". (16+)
18.00 Вечерние новости.
18.40 "Человек и закон".
19.45 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 "Голос. Дети".
23.30 "Вечерний Ургант".
00.25 Д/ф "Выход". (16+).
01.40 "Вечерний Unplugged". (16+).
02.25 "Модный приговор".
03.15 "Давай поженимся!" (16+).
03.55 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1

9:00 Канал национального вещания «Турчидаг» на лакском языке
14:30,21.05 Местное время Вести Дагестан
17.20 Духовная жизнь.
17.40 Концерт
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Близкие люди".
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 "Юморина". (16+).
00.15 Х/ф "Мой любимый гений". (12+).
03.25 Х/ф "Удиви меня".

НТВ

05.15 Т/с "Литейный". (16+).
06.00 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
17.30 "Жди меня". (12+).
18.30 Т/с "Балабол". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Балабол". (16+).
21.20 Т/с "Реализация". (16+).
23.30 "Своя правда" с Р. Бабаяном. (16+).
01.15 "Квартирный вопрос".
02.10 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.55 "По делам несовершеннолетних" (16+).
08.00 "Давай разведемся!"
09.05 "Тест на отцовство".
11.15 Т/с "Реальная мистика". (16+).
12.25 Т/с "Понять. Простить". (16+).
13.30 Т/с "Порча". (16+).
14.00 Т/с "Знахарка". (16+).
14.35 Т/с "Проводница".
19.00 Мелодрама "У причала". (Украина). (16+).
23.00 Мелодрама "Аметистовая сережка". (Украина). (16+).
02.30 Т/с "Порча". (16+).
02.55 Т/с "Знахарка". (16+).
03.20 Т/с "Понять. Простить". (16+).
04.10 "По делам несовершеннолетних". (16+).
05.00 "Давай разведемся!" (16+).
05.50 "Домашняя кухня".
06.15 "6 кадров". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "Закаты и рассветы". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Закаты и рассветы". (12+).
12.25 Х/ф "Объявлен мертвым". (16+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.05 Х/ф "Объявлен мертвым". (16+).
16.55 Д/ф "Актерские драмы". (12+).
17.50 "События".
18.10 Х/ф "Охотница".
19.55 Х/ф "Ускользающая жизнь". (12+).
22.00 "В центре событий".
23.10 Д/ф "Актерские драмы. Борьба за роль".
00.05 Х/ф "Я объявляю вам войну". (12+).
01.40 "Петровка, 38". (16+).
01.55 Х/ф "Помощница".
03.40 Х/ф "Баллада о доблестном рыцаре Айвенго". (12+).

ЗВЕЗДА

06.10 "Не факт!" (6+).
06.50 Х/ф "Львиная доля"
08.00 Новости дня.
08.20 Х/ф "Львиная доля"
09.40 Т/с "Котовский", 1-4 с.
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Котовский", 1-4 с. (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Котовский", 1-4 с. (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Котовский", 5-8 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/ф "Мария Закревская. Драматургия высшего шпионажа". (12+).
20.00 Х/ф "Золотая мина".
21.15 Новости дня.
21.25 Х/ф "Золотая мина".
23.10 "Десять фотографий".
00.00 Т/с "Клуб самоубийц, или Приключения титулованной особы", 1-3 с.
03.30 Д/с "Зафронтовые разведчики". (12+).
04.05 Х/ф "Даурия". (6+).

суббота, 13 февраля

РГВК

07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:55 Х/ф «Расстанемся, пока хорошие» 12+
11:20 «Мой малыш» 12+
11:50 «На виду. Спорт»
12:25 Творческий вечер М. Кажлаева в Театре песни Рашида Бейбутова
13:45 Д/с «История воздушных таранов» 2 с. 12+
14:25 «Молодежный микс»
14:45 «Подробности» 12+
15:10 «Круглый стол» 12+
15:50 «Здравствуй, мир!» 0+
16:50 Фильм-концерт «Дагестанские ритмы»
17:25 Х/ф «Кольцо старого «шейха» 12+
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
20:50 «Первая студия» 12+
21:40 «Дагестан туристический» 6+
22:00 «Годекан» 6+
22:55 Х/ф «Сердце бьется вновь» 12+
01:00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:35 Творческий вечер Мурада Кажлаева в Театре песни Рашида Бейбутова (2007 г.) 0+
02:45 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
03:25 «Годекан» 6+
03:50 «Здравствуй, мир!» 0+
04:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).
09.00 "Умницы и умники".
09.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости. (16+).
10.10 "Анна Герман. Дом любви и солнца". (12+).
11.10 "Видели видео?" (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.10 "Видели видео?" (6+).
12.45 "Анна Герман. Эхо любви". (12+).
14.45 "Достояние Республики: Анна Герман".
16.15 "Кто хочет стать миллионером?" (12+).
17.50 "Сегодня вечером".
21.00 "Время". (16+).
21.20 "Сегодня вечером".
23.10 "Правда о "Последнем герое". (16+).
00.10 Х/ф "Ничего хорошего в отеле "Эль Рояль". (18+).
02.30 "Модный приговор". (6+).
03.20 "Давай поженимся!"
04.00 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.
08.35 "По секрету всему свету".
09.00 "Тест". (12+).
09.25 "Пятеро на одного".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Вести".
11.15 "Юмор! Юмор! Юмор!!" (16+).
12.20 "Доктор Мясников". (12+).
13.20 Т/с "Чужая". (12+).
18.00 "Привет, Андрей!" (12+).
20.00 "Вести в субботу".
21.00 Х/ф "Найди нас, мама!" (12+).
01.10 Х/ф "Иллюзия счастья". (12+).

НТВ

04.55 "ЧП. Расследование".
05.25 Х/ф "Спасатель".
07.20 "Смотр".
08.00 "Сегодня".
08.20 "Готовим с Алексеем Зиминым".
08.50 "Поедем, поедим!"
09.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Живая еда".
12.00 "Квартирный вопрос".
13.00 "Секрет на миллион".
15.00 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 "Следствие вели".
19.00 "Центральное телевидение".
20.00 "Ты не поверишь!"
21.00 Т/с "Пес". (16+).
23.20 "Международная пилорама". (18+).
00.05 "Квартирник НТВ у Маргулиса". Сосо Павлиашвили. (16+).
01.35 "Дачный ответ".
02.30 "Агентство скрытых камер". (16+).
03.00 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.55 Мелодрама "Другой". (Украина). (16+).
10.55 Мелодрама "Пропавшая невеста", 1 - 8 с. (Украина). (16+).
19.00 Мелодрама "Моя мама", 9-11 с. (16+).
21.50 Мелодрама "Девочки мои". (16+).
01.40 Мелодрама "Пропавшая невеста", 1 - 4 с. (16+).
04.50 Д/ф "Звезды говорят". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.50 Х/ф "Человек с бульвара Капуцинов".
07.40 "Православная энциклопедия". (6+).
08.10 Х/ф "Тайны Бургундского двора". (6+).
10.25,11.45 Х/ф "Дело 306"
11.30 "События".
12.25 Т/с "Некрасивая подружка". (12+).
14.30 "События".
14.45 Т/с "Некрасивая подружка". (12+).
17.05 Т/с "Некрасивая подружка". (12+).
19.05 Т/с "Некрасивая подружка". (12+).
21.00 "Постскриптум".
22.15 "Право знать!" (16+).
23.45 "События".
00.00 "90-е. Выпить и закусить". (16+).
00.50 "Хроники московского быт". (12+).
01.30 Д/с "Физика темных времен". (16+).
01.55 "Линия защиты".
02.25 "Хроники московского быта". (12+).

ЗВЕЗДА

07.20 Х/ф "Там, на неведомых дорожках..."
08.00 Новости дня.
08.15 Х/ф "Там, на неведомых дорожках..."
09.00 "Легенды цирка".
09.30 "Легенды кино". (6+).
10.15 Д/с "Загадки века".
11.05 "Улика из прошлого".
11.55 "Не факт!" (6+).
12.30 "Круиз-Контроль".
13.00 Новости дня.
13.15 "СССР. Знак качества". (12+).
14.05 "Морской бой". (6+).
15.05 Х/ф "Золотая мина".
18.00 Новости дня.
18.10 "Задело!"
18.25 "Легендарные матчи".
18.45 "Зимние Олимпийские игры 1976 года в Инсбруке, Австрия. Финал мужского хоккея между сборными СССР и Чехословакии".
22.30 Д/ф "За отцом в Антарктиду". (12+).
00.25 Х/ф "Юность Петра".
02.50 Х/ф "В начале славных дел". (12+).

воскресенье, 14 февраля

РГВК

07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 «Мой малыш» 12+
08:50 Х/ф «Сердце бьется вновь» 12+
10:25 «На виду. Спорт» 12+
11:00 «Галерея искусств» 6+
11:20 «Психологическая азбука» 12+
11:50 «Здравствуй, мир!» 0+
12:30 «Молодежный digest»
12:45 «Арт-клуб» 0+
13:05 «Мастер спорта» 12+
13:25 «Городская среда»
13:55 «Память поколений. Ханпаша Нурадилов»
14:05 «Человек и вера» 12+
14:35 Дагестан туристический
14:55 «Круглый стол» 12+
15:30 «Молодежный микс»
15:50 Х/ф «Белые росы» 0+
17:25 «Человек и право» 12+
18:30 «Молодежный digest»
18:45 «Учимся побеждать»
19:30 Время новостей Дагестана
20:35 «Служа Родине» 16+
20:50 Х/ф «Человек в футляре, человек в пальто и человек во фраке» 12+
22:30 Время новостей Дагестана. Итоги
23:30 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
00:15 «Годекан» 6+
00:40 «Служа Родине» 16+
00:55 «Память поколений. Ханпаша Нурадилов»
01:25 «Здравствуй, мир!» 0+
01:55 Х/ф «Мистер Питкин в тылу врага» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00,06.10 Т/с "Личные обстоятельства". (16+).
06.00,10.00,12.00 Новости
06.55 "Играй, гармонь любимая!" (12+).
07.40 "Часовой". (12+).
08.10 "Здоровье". (16+).
09.20 "Непутевые заметки".
10.20 "Жизнь других". (12+).
11.20 "Видели видео?" (6+).
14.10 "Николай Еременко. На разрыв сердца".
15.05 ЧМ по биатлону 2021.
16.00 "Я почти знаменит".
17.20 ЧМ по биатлону 2021.
18.05 Новогодний выпуск "Лучше всех!"
19.35,21.50 Т/с "Точь-в-точь"
21.00 "Время". (16+).
23.10 Т/с "Метод 2". (18+).
00.05 "Их Италия". (18+).
01.45 "Вечерний Unplugged". (16+).
02.35 "Модный приговор".
03.25 "Давай поженимся!"

РОССИЯ 1

04.30 Х/ф "Алиби надежда, алиби любовь". (12+).
06.00 Х/ф "Любовь приходит не одна". (12+).
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 "Устами младенца".
09.20 "Когда все дома с Тимуром Кизяковым".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Большая переделка".
12.00 "Парад юмора". (16+).
13.20 Т/с "Чужая". (12+).
17.30 "Танцы со звездами". Новый сезон. (12+).
20.00 "Вести недели".
22.00 "Москва. Кремль. Путин"
22.40 "Воскресный вечер с В.Соловьевым". (12+).
23.45 "Действующие лица с Наилей Аскер-заде".
00.20 "Воскресный вечер с В.Соловьевым". (12+).
02.30 Х/ф "Алиби надежда, алиби любовь". (12+).

НТВ

05.10 Комедия "#Все исправить!?!" (12+).
07.00 "Центральное телевидение". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "У нас выигрывают!" (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача".
11.00 "Чудо техники". (12+).
11.50 "Дачный ответ".
13.00 "НашПотребНадзор". (16+).
14.05 "Однажды..." (16+).
15.00 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 "Следствие вели".
18.00 "Новые русские сенсации". (16+).
19.00 "Итоги недели".
20.10 Т/с "Маска". (12+).
23.20 "Звезды сошлись".
00.45 "Скелет в шкафу".
03.05 "Дело врачей". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.50 Мелодрама "Вопреки судьбе". (Украина). (16+).
10.55 Мелодрама "Соленая карамель". (16+).
14.50 "Пять ужинов" (16+).
15.05 Мелодрама "У причала". (16+).
19.00 Мелодрама "Моя мама", 12-14 с. (16+).
21.55 Мелодрама "Если ты меня простишь". (16+).
01.45 Мелодрама "Пропавшая невеста", 5-8 с. (16+).
05.00 Д/ф "Звезды говорят". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 Х/ф "Баллада о доблестном рыцаре Айвенго". (12+).
07.45 "Фактор жизни".
08.10 Х/ф "Помощница".
10.40 "Спасите, я не умею готовить!" (12+).
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Я объявляю вам войну". (12+).
13.35 "Смех с доставкой на дом". (12+).
14.30 "Московская неделя".
15.05 Д/ф "Гадкий утенок".
15.55 "Прощание. Валерий Золотухин". (16+).
16.50 Д/ф "Одинокие звезды"
17.45 Т/с "Некрасивая подружка". (12+).
19.40 Т/с "Некрасивая подружка". (12+).
21.35,00.30 Х/ф "Окончательный приговор".
00.15 "События".
01.20 "Петровка, 38". (16+).
01.30 Х/ф "Охотница".

ЗВЕЗДА

07.15 Х/ф "Родина или смерть". (12+).
09.00 Новости недели.
09.25 "Служу России".
09.55 "Военная приемка".
10.45 "Скрытые угрозы". "Альманах ц51". (12+).
11.30 Д/с "Секретные материалы". "Свободу американцам. Тайная операция НКВД".
12.20 "Код доступа". (12+).
13.10 "Специальный репортаж". (12+).
13.50 Т/с "Охотники за караванами", 1-4 с. (16+).
18.00 Главное с О.Беловой.
19.25 Д/с "Незримый бой".
22.45 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
23.00 "Фетисов". (12+).
23.45 Х/ф "Жаркое лето в Кабуле". (16+).
01.25 Т/с "Не забывай"
04.20 Х/ф "Шофер поневоле"

КУЛЬТУРА с 8 по 14 ФЕВРАЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва Гиляровского.
07.05 "Другие Романовы".
07.35,18.40,23.50 Д/с "Настоящая война престолов". "Вальс престолов. 1602-1617".
08.20 Легенды мирового кино.
08.50 Х/ф "И это все о нем", 5 с.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 ХХ век.
12.25 Д/ф "Исцеление храма".
13.10 Линия жизни. Е. Германова.
14.10 Цвет времени. Карандаш.
14.15 Д/ф "Алексей Ляпунов. Лицо дворянского происхождения".
15.05 Новости. Подробно. Арт.
15.20 "Агора".
16.20 Красивая планета.
16.35 Х/ф "И это все о нем", 5 с.
17.45 Исторические концерты. Пианисты. Наум Штаркман.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.35 Д/ф "Заветные мысли".
21.30 "Сати. Нескучная классика..."
22.10 Х/ф "Белая гвардия", 1 с.
23.00 Д/с Рассекреченная история
00.35 ХХ век.
01.45 Исторические концерты.

ВТОРНИК

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва парковая.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.40,23.50 Д/с "Настоящая война престолов". "Интриганка Анна Австрийская. 1618-1628
08.20 Легенды мирового кино.
08.50 Х/ф "И это все о нем", 6 с.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 ХХ век. .
12.25 Красивая планета.
12.40 Х/ф "Белая гвардия", 1 с.
13.30 Д/ф "Ораниенбаумские игры"
14.10 Д/ф "Николай Федоренко. Человек, который знал..."
15.05 Новости. Подробно. Книги.
15.20 "Передвижники. В.Маковский"
15.50 "Сати. Нескучная классика..."
16.35 Х/ф "И это все о нем", 6 с.
17.40 Красивая планета.
17.55 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Искусственный отбор.
21.30 "Белая студия".
22.10 Х/ф "Белая гвардия", 2 с.
23.00 Д/с "Рассекреченная история"
00.35 ХХ век.
01.50 Исторические концерты.

СРЕДА

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва побережная.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.40,23.50 Д/с "Настоящая война престолов". "Бурбоны против Габсбургов. 1626-1632"
08.20 Легенды мирового кино.
08.50 Х/ф "Станционный смотритель"
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "Лев Яшин". "Вес взят".
12.15 Д/ф "Шри-Ланка. Маунт Лавиния".
12.40 Х/ф "Белая гвардия", 2 с.
13.30 "Игра в бисер" с И. Волгиным.
14.15 Д/ф "За науку отвечает Келдыш!"
15.05 Новости. Подробно. Кино.
15.20 Бернард Шоу "Святая Иоанна"
15.50 "Белая студия".
16.35 Х/ф "Мы, нижеподписавшиеся"
17.40 Красивая планета.
17.55 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 "Правила жизни".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Абсолютный слух.
21.30 Власть факта.
22.10 Х/ф "Белая гвардия", 3 с.
23.00 Д/с "Рассекреченная история".
00.35 Д/ф "Лев Яшин". "Вес взят".
01.45 Исторические концерты.

ЧЕТВЕРГ

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва гимназическая.
07.05 "Правила жизни".
07.35,18.40,23.50 Д/с "Настоящая война престолов". "Восход "Короля-солнца". 1635-1643".
08.20 Легенды мирового кино.
08.45 Х/ф "Мы, нижеподписавшиеся", 2 с.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 ХХ век. "История одного спектакля. Ревизор".
12.20 Красивая планета.
12.40 Х/ф "Белая гвардия", 3 с.
13.30 Абсолютный слух.
14.15 Д/ф "Рем Хохлов. Последняя высота".
15.05 Новости. Подробно. Театр.
15.20 Пряничный домик.
15.50 "2 Верник 2". С. Бурунов.
16.35 Х/ф "Мы, нижеподписавшиеся"
17.55 Исторические концерты.
19.45 Главная роль.
20.05 Открытая книга. "Пушкин. Болдино. Карантин. Хроника самоизоляции 1830 года".
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Д/ф "Доживем до понедельника"
21.30 "Энигма. Айдар Гайнуллин".
22.10 Х/ф "Белая гвардия", 4 с.
23.00 Д/с "Рассекреченная история"
00.35 ХХ век.
01.45 Исторические концерты.

ПЯТНИЦА

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва романтическая.
07.05 "Правила жизни".
07.35 Черные дыры. Белые пятна.
08.20 Легенды мирового кино.
08.45 Х/ф "Мы, нижеподписавшиеся", 2 с.
10.15 Х/ф "Старинный водевиль".
11.25 Больше, чем любовь. А.Павлова
12.10 Открытая книга. "Пушкин. Болдино. Карантин. Хроника самоизоляции 1830 года".
12.40 Х/ф "Белая гвардия", 4 с.
13.30 Власть факта.
14.15 Д/ф "Евгений Чазов. Волею судьбы".
15.05 Письма из провинции. Курск.
15.35 "Энигма. Айдар Гайнуллин".
16.15 Д/ф "Шри-Ланка. Маунт Лавиния".
16.40 Х/ф "Человек, который сомневается".
18.05 Исторические концерты.
18.40 Д/ф "Путешествие в детство".
19.45 "Смехоностальгия".
20.15 Линия жизни. А. Румянцев.
21.10 Х/ф "Карусель".
22.15 "2 Верник 2". М. Неелова.
23.35 Х/ф "Разомкнутые объятия". (Испания).
01.40 Д/ф "Мудрость китов".
02.30 М/ф: "Шут Балакирев", "Кот и Ко"

СУББОТА

06.30 Бернард Шоу "Святая Иоанна".
07.05 М/ф "Сказка о золотом петушке".
07.35 Х/ф "Осенняя история".
10.05 "Передвижники. Владимир Маковский".
10.35 Х/ф "Человек, который сомневается".
11.55 Земля людей. "Адыги. Край волшебных деревьев".
12.25 Д/ф "Мудрость китов". (Австрия).
13.20 Д/с "Русь".
13.50 Концерт "Переплетение истории и судеб. Истории, хранящиеся в костюмах". (Корея).
15.00 Больше, чем любовь.
15.40 Спектакль "Пять вечеров".
17.55 Д/ф "Доживем до понедельника". Счастье - это когда тебя понимают".
18.35 Д/ф "Агафья".
19.45 Х/ф "Майерлинг". (Великобритания - Франция).
22.00 "Агора".
23.00 Клуб 37.
00.15 Х/ф "Шофер на один рейс".
02.30 М/ф: "Про Фому и про Ерему", "Ночь на Лысой горе".

ВОСКРЕСЕНЬЕ

06.30 М/ф: "Сказка о попе и о работнике его Балде", "Сказка о царе Салтане".
07.55 Х/ф "Карусель".
09.10 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
09.40 "Мы - грамотеи!"
10.20 Х/ф "Шофер на один рейс".
12.40 Письма из провинции. Курск.
13.10 Диалоги о животных.
13.50 "Другие Романовы".
14.20 "Игра в бисер" с И. Волгиным. "Поэзия Агнии Барто".
15.00 Х/ф "Соломенная женщина".
16.55 Д/с "Первые в мире". "Подводный автомат Симонова".
17.10 "Пешком..." Москва органная.
17.40 Больше, чем любовь. Юрий Никулин и Татьяна Покровская
18.25 "Романтика романса". С. Волчков.
19.30 Новости культуры.
20.10 Х/ф "Ребро Адама".
21.25 "Хибла Герзмава и друзья". Большой юбилейный концерт в Государственном Кремлевском дворце.
00.15 Х/ф "Соломенная женщина".
02.10 Диалоги о животных. Сафари Парк в Геленджике.

Программа гьазурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиотамаша

ВТОРНИК

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

СРЕДА

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

ЧЕТВЕРГ

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

ПЯТНИЦА

11.10. Вести «Дагестан»
11. 25. Голос Ислама
11.45. Концерт.

СУББОТА

13.10. Итоги недели.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

10.10. Соколенок.

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекьяй алим

(Эвел - 2020-йисан 44-52, 2021-йисан 1-4-нумрайра)

- Къарагъ, зи патав ша, я Али, - лагьана Абдуррагьман асгьабди адаз. Ам адан патав атайла Абдуррагьман асгьабди Алидин гъил кьуна, лагьана: "Вуна заз "байгьат" *(присяга)* гузвани Аллагьдин Ктабдин ва Пайгъамбардин Суннатдин, Абу-Бакрдин ва Умаран крарин, абурун рехъ тухунин гьакъиндай?". Ада жаваб хгана: "Анжах залай алакьдайвал, зи такьатриз килигна ийида".

Ахпа ада Алидин гъил ахъайна ва "къарагъ, зи патав ша, я Усман" лагьана. Усманан гъил кьуна, ада лагьана: "Вуна заз "байгьат" *(присяга)* гузвани Аллагьдин Ктабдин ва Пайгъамбардин Суннатдин, Абу-Бакрдин ва Умаран крарин, абурун рехъ тухунин гьакъиндай?". Ада жаваб гана: "Эхь!".

Абдуррагьман асгьаб, вичин кьил хкажна мискIиндин къавуз килигна ва Усманан гъил кьуна, давамарна: "Я Аллагь! Ваз ван хьухь ва шагьидвал ая Вуна. Я Аллагь! За жуван хивевай кар акъудна ва ам Усманан хиве туна!". Гуьгъуьнлай Усманаз "байгьат" *(присяга)* гуз минбардин кIане инсанар кIватI хьана. Али асгьабди сифтегьанбурукай сад яз адаз "байгьат" *(присяга)* гана. *(Бидая ва Нигьая - Ибн Касир).*

Усман ибн Аффанан лайихлувилер

1. Абдуррагьман ибн Самурагь асгьабди *(Аллагь рази хьурай вичелай)* лагьана: "Усман асгьаб *(Аллагь рази хьурай вичелай)* вичин парталдик агъзур динар *(къизилдин пул)* кваз Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* патав фена ва пул адан гинез вегьена. Им Табук-гъазаватдин кьушунар гьазурзавай чIав тир *(а гъазаватдин кьушунриз - "четинвилин кьушун" тIвар ганай, вучиз лагьайтIа мусурманриз, чпин гьалдиз килигайла, ахьтин яргъал рекьиз экъечIдай (Римдин империядин аксина) кьушунар кIватIун гзаф четин тир).* Пайгъамбарди *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* вичин гъилелди а динаррик хуькуьрна ва лагьана *(мана):* **"Усманаз ада къенин йикъалай кьулухъ авур амалдикай зарар жедач"** *(Агьмад, Тирмизий).*

2. Башир ибн аль-Асламий асгьабди *(Аллагь рази хьурай вичелай)* лугьузва: "Мугьажирар *(Меккадай куьч хьайи асгьабар)* Мединадиз атайла, яд жагъизвачир *(лап кьит тир)*. Бану-Гъифар къабиладикай са итимдиз ана "Румагь" лугьудай чешме авай. Ада анай яд маса гузвай: са цел *(бурдюк)* яд - са мекве авай къуьлуьнихъ. Пайгъамбарди *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* лагьана *(мана)*: **"Маса гудани вуна ам Женнетдин булахдихъ?"**. "Заз идалай гъейри маса чешме авач, я расула-Аллагь, завай жедач", - жаваб хгана ада. И кардикай Усманаз хабар хьана ва ада а булах 35 агъзур диргьамдихъ *(гимишдин пулунихъ)* маса къачуна. Гуьгъуьнлай ам Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* патав фена ва лагьана: "Эгер за цин а чешме маса къачуртIа, вуна заз гьадаз хиве кьур хьтин кар ийидани - Женнетда булах?". Пайгъамбарди *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* лагьана *(мана):* **"Эхь!".** Усмана алава хъувуна: "Дугъриданни, за ам маса къачунва ва ам за мусурманриз (садакьа яз) авунва!" *(TIабараний). (Къейд авун лазим я хьи, а булах исятдани Мединада ама, гьаждиз (ва умрадиз) фейибурувай адаз килигиз жеда).*

(КьатI ама)

Диндин конкурс тухуда

Играми газет кIелзавайбур! Шаз, 2020-йисуз, "Лезги газетдин" редакцияди сифте яз газет кIелзавайбурун арада, диндин рекьяй нихъ гьихьтин чирвилер аватIа чирунин макьсаддалди махсус конкурс кьиле тухванай. Конкурсдин нетижайрал асаслу яз, 1-чка Ахцегь райондин Луткунрин хуьряй тир Мугьаммад Мегьамедова (кьилин пишкешни - "Xiaomi Regmi 8 64 Гб" смартфон гьадаз кьисмет хьанай), 2-чка Мегьарамдхуьруьн райондин Билбил-Къазмайрилай тир Ханбике Магьарамовади ва 3-чка Дербент райондин Белиж поселокдай тир Гьасан Гьуьсейнова кьунай. Савкьатрилайни дипломрилай гъейри, абуруз пулдин премиярни ганай.

Гъалибчияр тебрикай чIавуз редакцияди Ислам диндиз талукьарнавай конкурс гьар йисуз тешкилдай къарар кьабулнай. Аллагьди гайитIа, цIи, кьвед лагьай сеферда, чна и серенжем сивер хуьдай Рамазандин вацра (алай йисан майдин варз) тухуда.

Къейд ийин хьи, конкурсдин суалар газетдиз 2020-йисан июндилай инихъ акъатзавай диндин рекьяй алим Ямин Мегьамедован макъалайрин бинедаллаз гьазурда. Яни жавабарни гьа макъалайрай жагъида.

Гъалибчийриз (сифтегьан пуд чка кьурбуруз) "Лезги газетдин" редакциядин дипломар ва махсус савкьатар гуда.

Конкурсдин суалар чна Рамазандин вацраз мукьва газетдин "Дин" рубрикада чапда.

Нариман АТАКИШИЕВ

Халикьдихъай кичIе хьухь!

Хъсан кар я авун фикир,
Гьадакай чаз жеда хийир,
Ийиз алахъ пара зикир,
Чун паталди хъсан жеда.

Халикьди чаз ганва кьил,
Фагьум-фикир авун патал.
ГьакI авуртIа жедач сефил,
Писни хъсан кьатIун патал.

Масадан яд мийир рагъул,
Амукьда вун хьана сугъул,
Квахь хъийида авай акьул,
Халикьдихъай кичIе хьухь ваз.

Эй, инсан, вун инсан я,
Хъсан кар ви игьсан я,
ЯтIани вун яман,
Халикьдихъай кичIе хьухь ваз.

Эгъуьнмир на масадаз фур,
А фуракай жеда ваз сур,
Винелайни хгуда кIур,
Халикьдихъай кичIе хьухь ваз.

* * *

Къанун-къайда хуьз хьайитIа,
Диндин рекьяй физ хьайитIа,
Аллагь рикIел гъиз хьайитIа,
Чун паталди хъсан я, дуст.

Уьмуьр вуч я, са легьзе я,
Фикир гайла - са зерре я.
Иман патал къачун зегьмет,
Къазанмишиз жуваз женнет.

Зун ухулви Нариман я,
Динни иман зи дарман я,
Эй, уьмуьр, вун заз масан я,
Вун баркалла алайд хьурай!

Халикьдикай хьухь квез кичIе,
ЧIуру хиял твамир рикIе,
Чира илим, кIела Къуръан,
Гьич гаф гъимир мецел тапан.

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихь.

"Лезги газетда" диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагьа я.

Спорт

З.Батманован къаматдиз бахшна

ВОЛЕЙБОЛ

Чи мухбир

И мукьвара Къурагь райондин КIирийрин хуьруьн спортдин школа-интернатда (СОССШИ) волейболдай ветеранрин арада, Россиядин Игит Зейнудин Батманован экуь къаматдиз бахшнавай турнир кьиле фена. Идакай "Лезги газетдиз" райондин пресс-къуллугъдай хабар гана. Районрин командайрин арада кьвед лагьай сеферда тешкилнавай спортдин и мярекатда Кьиблепатан Дагъустандин виридалайни хъсан командайри иштиракна.

Къейд авун лазим я хьи, цIи и турнир ДАССР арадал атана 100 йис тамам хьунин юбилейдин сергьятра аваз кьиле тухвана.

Тамам 6 сятда давам хьайи къизгъин къугъунрин нетижада гъалибчияр ва призёрар тайин хьана. ИкI, Дербент шегьердин команда 1-чкадиз лайихлу хьана. 2 ва 3-чкаяр, талукь тирвал, Кьурагь ва Мегьарамдхуьруьн районрай тир спортдин ветеранрин командайри кьуна. Гъалиб хьайи командайрив медалар, грамотаяр, пулдин ва спортдин пишкешар вахкана. Турнирда виридалайни хъсан къугъвайбур яз гьисабай Къазиев Магьарамаз (Кьурагь), Омаров Омараз (Дербент), Къарибов Зауразз (Мегьарамдхуьр), Талибов Бубадиз (Белиж посёлок) спортдин серенжемдин тешкилатчийрин патай пулдин пишкешар гана.

Гъалибчияр тебрик авунин мярекатда "Кьурагь район" МР-дин кьилин заместитель Рамазан Катибова, КIирийрин хуьруьн советдин кьил Аким Алидарова, КIирийрин СОССШИ-дин директор Надир Тагьирова, Зейнудин Батманован стха Батман Батманова иштиракна.

Мубаракрай!

Январдин вацран эхиримжи кьве юкъуз Челябинскдин ЦОП-да дзюдодай областдин губернатордин Кубок патал Вирироссиядин акъажунар (итимрин ва дишегьлийрин) кьиле фена. Юбилейдинбур, 20-сеферда кьиле тухвайбур тир и акъажунра (гъалиб хьайи спортсменриз спортдин мастервилин тIвар гузва) цIи Россиядин 24 региондай 284 спортсменди чпин устадвал къалурна. Абур ачухуниз талукьарнавай шад мярекатда багьа мугьманрин арада аваз дзюдодай Европадин союздин регьбер С.Соловейчика, Челябинскдин областдин дзюдодин федерациядин президент, губернатордин сад лагьай заместитель В.Мамина, къаюмвалдай советдин председатель И.Текслера ва масабуру иштиракна.

Шадвилелди а кардикай хабар гуз кIанзава хьи, кьве юкъуз гьасиррал къизгъиндаказ кьиле фейи акъажунрин нетижада Кубокар къазанмишайбурук чи кьве ватандашни ква. Абурукай сад спортдин рекье мягькем камар къачунвай чи ватанэгьли, Челябинскдин областдин патай экъечIнавай **Ренат САИДОВ** (100 кг-дилай гзаф) ва муькуьдини - Тюмендин областдин патай экъечIнавай **Шамил ЗИЛФИКЪАРОВ** (73 кг-дал къведалди) я.

ИкI, Россиядин международный классдин спортдин мастер, дуьньядин ва Европадин чемпионатрин буьруьнждин медалрин сагьиб, Олимпиададин къугъунрин иштиракчи Ренат Саидоваз ("бросок" ишлемишуналди, яни гуьрчегдаказ къуьнелай кьуна гадаруналди), вичихъ галаз бягьсиниз экъечIнавай Муса Туменован далу кIаник авун патал анжах 2 декьикьа лазим атана.

- Квез акуна хьи, Ренат Саидова акъажунрин эхирдай гьихьтин гуьрчег "точка" эцигнатIа. Губернатордин Кубокни Кьиблепатан Уралда амукьда. Челябинскдин дзюдоистрикай виридалайни Ренат Саидован бягьс рикIел аламукьна. Ада лап гуьрчегдаказ ва инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна, - къейдна шабагьар вахкуниз талукьарнавай шад мярекатдал Ирина Текслера ва Виктор Мамина.

Чи муькуь ватандашдини вичин устадвал вини дережада аваз къалурна. ИкI, 73 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада къизгъиндаказ кьиле фейи бягьсина Ш.Зилфикъароваз Иван Черных кумукьна.

Чна кьве ватандашдизни къазанмишнавай нубатдин агалкьунар рикIин сидкьидай тебрикзава, абур мадни кьакьан кукIушриз хкаж хьун алхишзава.

Шамил Зилфикъаров -эрчIи патахъай кьвед лагьайди

Лезги Газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЬИМОВ
(+78722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЬИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гьузчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гьанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гьатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171
Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.00
Газет **“Издательство” “Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.
Тираж 6897
(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
12+ - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Лезги чIалал къарубур

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

2-февралдиз Дербент райондин Белиж поселокдин М.Ярагьидин тIварунихъ галай 1-нумрадин юкьван мектебда дидед чIалан Международный йикъан сергьятра аваз Дагъустандин авторрин эсерар хъсандиз кIелунай РД-дин образованидин ва илимдин министерстводи школьникрин арада тухузвай конкурсдин лезги чIалан номинациядай райондин дережадин пай кьиле фена. Ана 11-классра кIелзавай аялри иштиракна.

Мярекатдиз РД-дин Халкьдин Собранидин депутат, Дербент райондин образованидин управленидин начальникдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Эрик Ибрагьимов, РУО-дин методикадин центрадин руководитель Тамила Алиева, Белиж поселокдин администрациядин кьилин заместитель Абдулгьамид Ражабов, шаир, дидед чIалан муаллим Гъулангерек Ибрагьимова, М.Ярагьидин тIварунихъ галай школадин директор Имара Залова, аялар, муаллимар, и цIарарин автор атанвай.

Конкурсдин иштиракчияр тебрик авуналди, Эрик Ибрагьимова серенжемдин важиблувал къейдна ва иштиракчийрихъ агалкьунар, гьалибвилер хьун алхишна.

“Хайи чIалан югъ чи мектебда тешкиллудаказ кьиле тухун хъсан адетдиз элкъвенва. Конкурсда иштиракзавай аялри чун халкьдин медениятдал кьару ийизва, чав чими гьиссер агакьарзава, чи Дагъустан Урусатда виридалайни гзаф миллетар санал дуствилелди яшамиш жезвай макан тирди мад сеферда тестикьарзава” - лагьана вичин рахунра И. Заловади.

Гьуьгъуьнлай милли парталар алаз сегьнедиз экъечIай аялри СтIал Сулейманан, Хуьруьг Тагьиран, Гъулангерек Ибрагьимовадин, Мердали Жалилован, Седакъет Керимовадин ва маса авторрин эсерар фасагьатдиз, таъсирдайвал кIелна.

Жюридин къарардалди, 1-чкадиз Карина Рамазанова (Белиждин 4-нумрадин СОШ), 2-чкадиз Тамум Абдуллаева (Белиждин 2-нумрадин СОШ) ва Румина Мегьамедова (Хазардин СОШ), 3-чкадиз Самира Жамалдинова (Белиждин гимназия) ва Тамила Шайдабегова (Белиждин 1-нумрадин СОШ) лайихлу хьана.

Гъалибчидив ва кIвенкIвечи чкаяр кьурбурув Э.Ибрагьимова Дербент райондин администрациядин образованидин управленидин патай грамотаяр вахкана.

Карина Рамазановади Дербент райондин патай конкурсдин республикадин дережадин паюна иштиракда.

Мярекат манидар Жульетта Омаровади, РД-дин искусствойрин лайихлу деятель Мамедали Агьабалаева, кьуьлердай “Кавказ” ва “Садвал” ансамблри, Белиждин ДДЮТ-дин ва мектебдин жаван артистри генани чIагурна.

“ДАССР-дин - 100 йис” конкурсдиз

Дагъустан

Сажидин САИДГЬАСАНОВ

Хайи чилихъ тарих ава еке тир,
Машгьур я вун Шарвилидин
уьлкве тир.
Зи Эренлер - кьвед лугьудай
Мекке тир,
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Тарикъатди цуьк акъуддай
чIавариз,
Мегьамеда акъудна вун цавариз!
Къуват гузвай гьар са лекьрен
луьвариз,
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Шамила тIвар машгьур авур
дуьньядиз,
Гьажимурад акъуд авур арадиз,
Чи азадвал туькIуьн патал
пара дуьз,
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Чун азад тир дагъвияр яз
кьатIана,
Сталина къад лагьай суз атана,
Автономдин тIвар ганвай ваз
датIана…
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Сулейман хьиз, халкьдин шаир
Гьамзатни
Экуьвилихъ рекье туна, азадна.
Чирвиликай магьрум тавун
гьич садни,
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Дуьнья машгьур баркалладин
ад авай.
Къагьриманар лигимардай
чад авай,
Стхаяр тир миллетрихъ тек
сад авай,
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Сажидинни, вири хьиз
шад хьана,
Хиялризни вирибурухъ
сад хьана,
Виш сан сувар кьиле тухуз
кIватI хьана,
Вун зи чан я, чи Ватан я,
Дагъустан!

Инкъилабчидикай

Агьмед МАГЬМУДОВ

Мукьвара Кьасумхуьрел, издательстводин “ЦIийи Кавказ” - “Куьредин ярар” дестеди лезгийрин машгьур гьикаятчи, Сулейман-Стальский райондин Шихидхуьруьн мектебдин муаллим **Нажмудин ШИХНАБИЕВАН “Большевик”** тIвар алай ктаб чапдай акъуднава. Лагьана кIанда, ктаб авторди ДАССР-дин 100 йис тамам хьунин сергьятра аваз гьазурнава.

“Большевик” гьикаятчидин ругуд лагьай ктаб я. Асул гьисабдай, ам чи тарихдикай кхьенвай повесть я. Ктабда уьлкведа Советрин гьукум тестикь хьайи девирдиз сиягьат авунва. Большевик, ялавлу инкъилабчи, Шихидхуьряй тир Абдулбари Къазанбегован образдин куьмекдалди алатай девир жуьреба-жуьре рангаривни таварив ацIай, рикIел

аламукьдай, таъсирдай шикилралди ачухарнава.

Мукьвара Кьасумхуьруьн телевиденидин студияда Н.Шихнабиеван “Большевик” ктаб веревирд авуниз талукьарнавай мярекат кьиле фена. Ана ктабдин авторди, медениятдин “Куьредин ярар” центрадин регьбер Агьмедпаша Агьмедпашаева, шаир Абидин Камилова ва телевиденидин къуллугъчи Мизамудин Магьмудова иштиракна. Абуру ктабдикай чпин фикирар лагьана, адан важиблувал къейдна.

Сканворд

ТуькIуьрайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

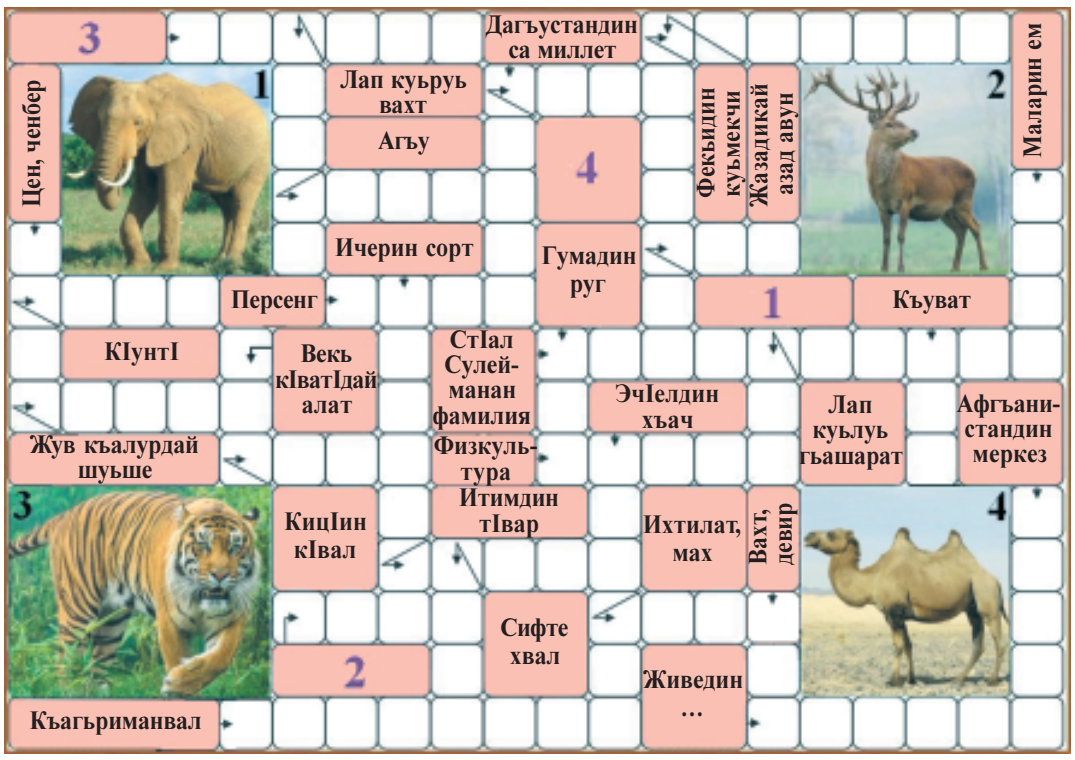

“ЛГ”-дин 4-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 6. Гьамам. **7.** Гад. **8.** Гъуьлягь. **11.** Нава. **12.** Егьер. **13.** СиратIан. **14.** Еб. **16.** Ич. **18.** TIан. **21.** Зирзими. **22.** Уртабаб. **23.** Шур. **25.** Яр. **28.** Аш. **30.** TIапIахьан. **32.** Къара. **34.** Указ. **35.** КIамаш. **36.** ЧIикь. **37.** Орган.

ТИК ЦIАРАРА: 1. TIаратI. **2.** ШапIа. **3.** Сабнава. **4.** Шуьре. **5.** Рябет. **9.** Удин. **10.** Атар. **15.** Базар. **16.** Ижара. **17.** Жив. **18.** TIиш. **19.** Нур. **20.** КIатI. **24.** Ударник. **26.** Мала. **27.** Жаду. **29.** Къабах. **31.** ПIузар. **33.** Ашар. **34.** Угьри.

Алкьвадрин юкьван школадин муаллимрин ва техработникрин коллективди уьмуьрдин юлдаш
ЛАЗИР
кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз Абукарова Нисрин Максимовнадиз башсагъ-лугъвал гузва.